סיכום ממצאי מחקר בנושא:

השסעים בחברה הישראלית

מוגש להנהלת "פנימה"

ע"י "מדגם" ייעוץ ומחקר בע"מ

ינואר 2017

מדגם
ייעוץ ומחקר בע"מ

מטרות המחקר

מטרת המחקר הינה למפות תפיסות ועמדות של מגזרים שונים באוכלוסיה הישראלית בנושאים אישיים חברתיים ולאומיים, לאתר את מוקדי השסע, כמו גם את נקודות הדמיון, המאפשרות גישור על המחלוקות וויתור אופציונאלי על סטראוטיפים ודעות קדומות.

כל אילו במטרה לבדוק את הנכונות לקחת חלק בפעילויות שיסייעו להקטנת השיח המתלהם בין הקבוצות השונות ולהעלאת "מפלס" ההקשבה והסובלנות ההדדית.

מתודולוגיה שלב איכותני

המחקר נערך במתולוגיה של קבוצות מיקוד וראיונות עומק

קבוצות מיקוד:

מספר קבוצות	גיל	קהל	אזור
2	25-55	מגזר ערבי, גברים ונשים מוסלמים ונוצרים	נצרת
2	17-18	נוער חילונים ומסורתיים , לפני גיוס	קבוצה אחת במרכז וקבוצה אחת בפריפריה (באר שבע)
2	25-55	חרדים וחרדיות	שתי קבוצות נפרדות במרכז
3	25-55	מגזר יהודי חילוני קבוצות מעורבות של גברים ונשים, מהן קבוצה אחת של עולים מחבר העמים	שתי קבוצות במרכז, קבוצה אחת בבאר שבע

ראיונות עומק:

שם	תואר / תפקיד
איתן דובקין	מנהל השלוחה החרדית של ה"בצפר" בבני ברק
אוהד חיזקי	מנכ"ל אגודת הלהטבי"ם
ד"ר גד בן-עזר	פסיכולוג ומרצה, מומחה לעבודה בין תרבותית וליהדות אתיופיה בישראל
ישי מילוא	איש חינוך, מגזר דתי תושב גוש עציון

מתודולוגיה שלב כמותי

- ✓ הסקר בוצע באופן משולב, באמצעות הטלפון והאינטרנט, בקרב 1,189 משיבים, המשתייכים למגזרים הבאים*:

מדגם מייצג	יהודים	ערבים	עולי ברה"מ לשעבר	חרדים
**1,189	1,059	130	250	177

- ✓ תאריכי הדגימה: 16.1.2017 – 2.2.2017

*המשיבים עשויים להימנות על כמה מגזרים, אך מהווים פרופורציה מייצגת בתוך כל מגזר.
**לאחר שיקלול

מבנה הדו"ח

- **ממצאים מרכזיים וסיכום**
- **דו"ח מחקר איכותני**
- **דו"ח מחקר כמותי**
- **דו"ח מחקר רשת**

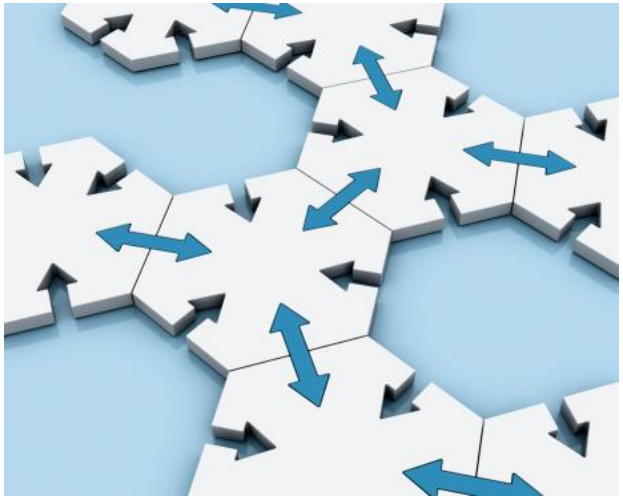

ממצאים מרכזיים וסיכום

ניכר קושי להתחבר למושג "ערבות הדדית"

- השסע בחברה מלובה על ידי גורמים אינטרסנטיים שונים, ונופל על קרקע פוריה שבבסיסה פחד מהאחר, חוסר בפלורליזם, חשדנות על רקע מצב בטחוני בלתי יציב, מציאות כלכלית קשה עבור רבים, וחוסר סובלנות המתבטא בשיח של שנאה.
- השיח האלים בולט באופן מיוחד ברשתות החברתיות.

על רקע זה, רבים מתקשים להצביע על מקור הביטוי ערבות הדדית, להזדהות עמו ולמצוא לו דוגמאות מן היומיום

ערבות הדדית

לא נפגשים בה ביומיום, באינטראקציה בין הקבוצות השונות

באה לידי ביטוי רק בשעת משבר ואסונות לאומיים

מדגם
ייעוץ ומחקר בע"מ

השבטים בחברה הישראלית רבים משניתן לשער, והם מסוכסכים ומפולגים גם בתוך עצמם

- כל שבט מחולק ל'תתי שבטים', והחלוקות הללו מביאות עמן תחושות של התבדלות, אפליה, ניכור וחוסר שייכות, ובעקבותיהם- פחד כעס ושנאה אל השונה.
- הדעות הקדומות וביטויי האפליה שעלו במחקר כללו ביטויי שנאה וגזענות כלפי כל הגורמים המרכיבים את החברה הישראלית:

- אשכנזים
- מזרחיים (על כל גווני מוצאם)
- אתיופים
- יהודים
- ערבים (מוסלמים/נוצרים)
- יוצאי חבר העמים/"רוסים"
- (בוכריים/קווקזיים)

- חרדים (ליטאים/ חסידים..)
- חילונים
- תלאביביים
- שמאלנים
- מתנחלים
- "התקשורת"
- נשים
- להטב"ים

- כל קבוצה כמעט מחזיקה בדעות נחרצות לגבי הקבוצות האחרות, וכל קבוצה מודעת היטב לדעות הקדומות ולסטראוטיפים המופעלים נגדה.

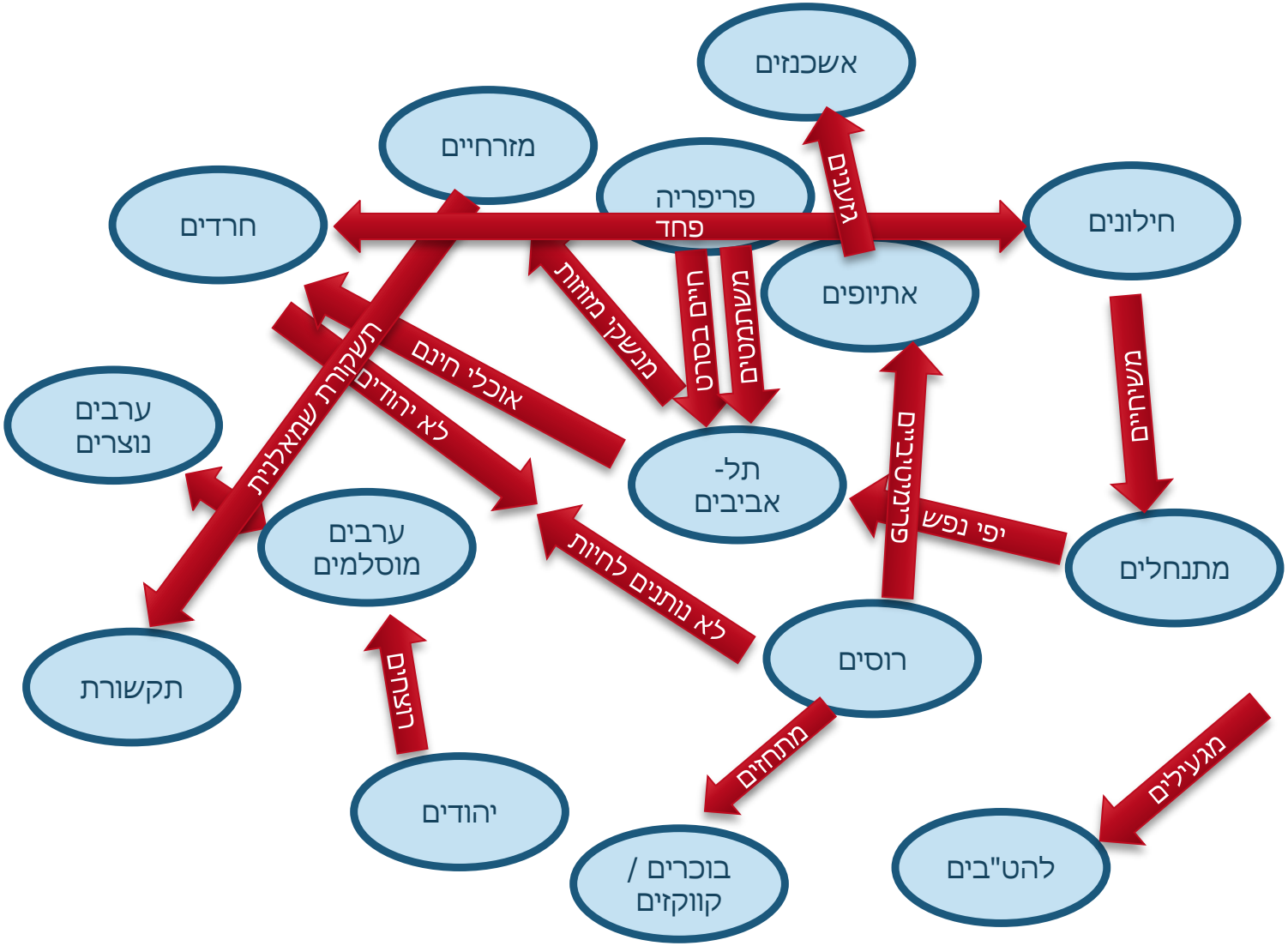

DATA
ייעוץ ומחקר בע"מ

מרכיבי זהות

- ✓ הזהות היהודית נתפסת כמגדיר הזהות הבולט במגזרים מקרב האוכלוסייה היהודית, בעיקר חרדים.
- ✓ בקרב חרדים, קרבה לדת מהווה אף היא מגדיר זהות בולט, לעומת ישראליות – בקרב שאר מגזרי האוכלוסייה היהודית.
- ✓ בקרב המגזר הערבי, הזהות הערבית והדת נתפסים כמגדירי הזהות העיקריים.

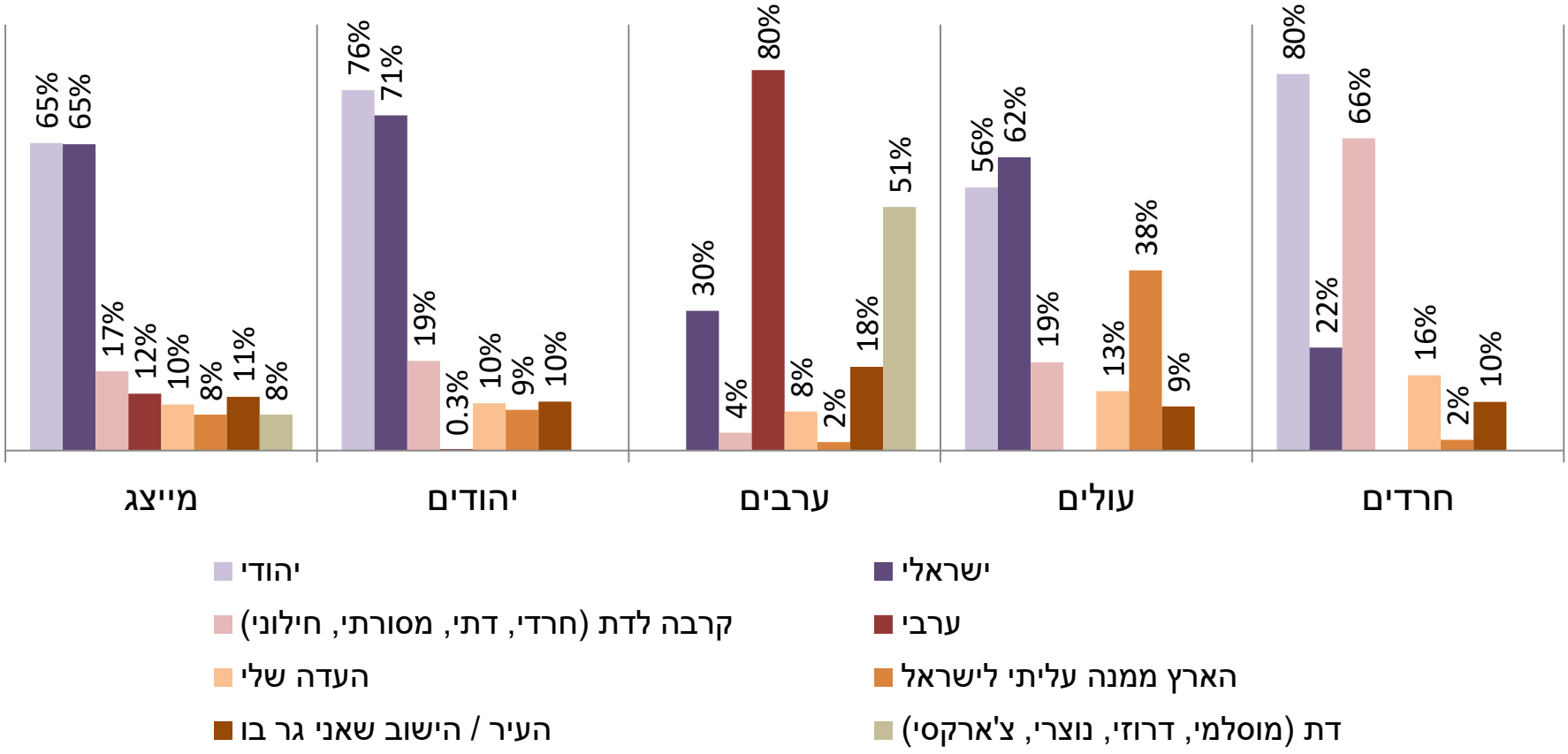

איזה מבין המונחים הבאים מגדיר בצורה הטובה ביותר את זהותך? ומה המונה השני שמגדיר את הזהות שלך?

תפיסת השתייכות לקבוצות

- ✓ שיעור גבוה יותר משייכים עצמם לקבוצות החילונים והאשכנזים.

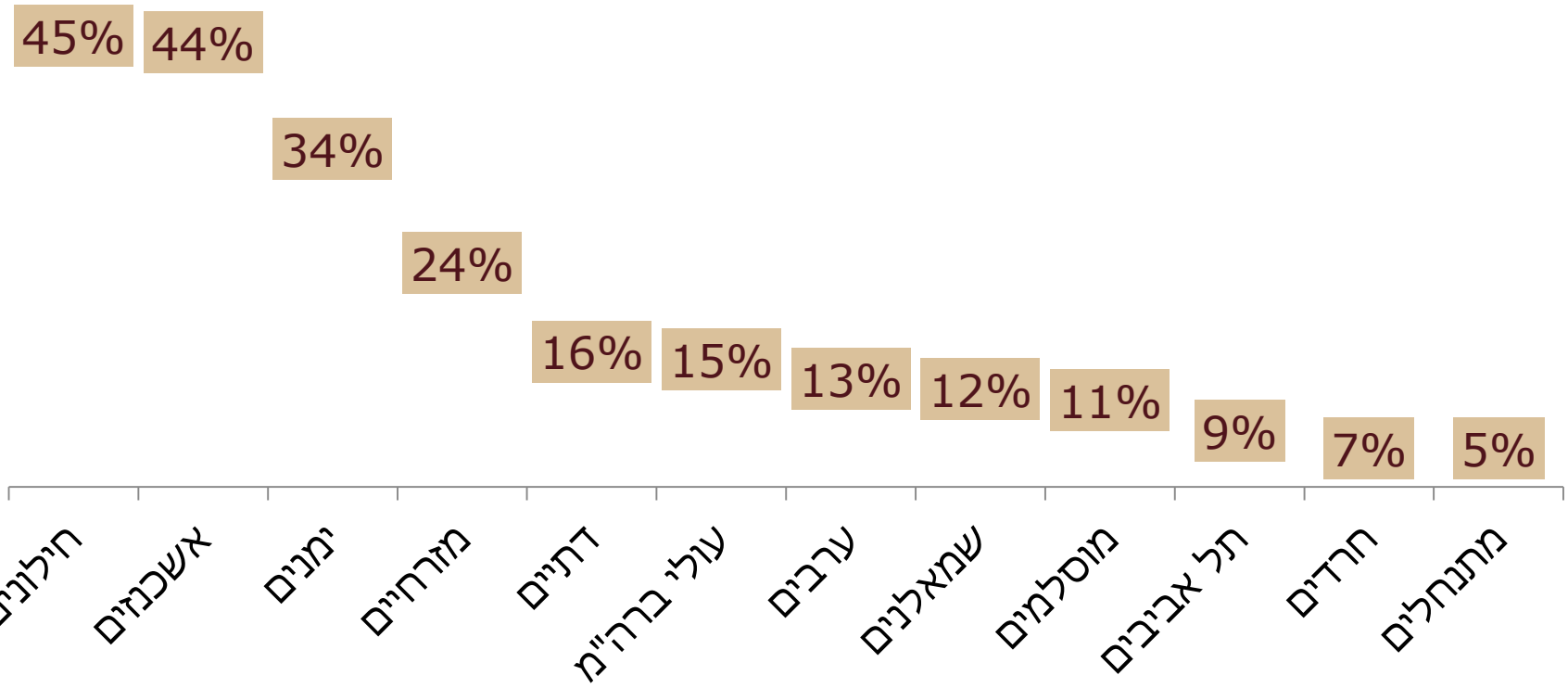

לגבי כל קבוצה סמן את המתאים לגביך: אני משתייך אליה/הכי קרוב אליי, יש לי במשפחה, חברים לעבודה/לימודים, יש לי חברים קרובים, מכיר ממסגרות אחרות, לא מכיר אישית, לא יודע

ריבוי השבטים מייצר ריבוי של דעות קדומות וסטראוטיפים

- ממש כמו במערכון "לול" המיתולוגי (שהוזכר על ידי משתתפי המחקר), בו כל קבוצת עולים חדשה מתקבלת על ידי הותיקה בנאצות וגידופים, וממשיכה את המסורת בהשפלת הקבוצה המגיעה אחריה, המשתתפים שלנו מעידים על דפוס של דחיית האחר על זהותו ומנהגיו, כסוג של דחיית החרדה מלהפוך להיות כמוהו.

- זאת ועוד: דחיית האחר מאפשרת ליחיד התבצרות והעמקה של זהותו, מעין הגדרה עצמית המתכוננת אל מול האחר, כסוג של ניגוד אליו, ומייצרת אשלייה של בטחון "בצדקת דרכו" של היחיד.

רבים מחזיקים במספר זהויות.. ככל שהזהות מורכבת יותר - הפרט מצוי בקונפליקט הן עם עצמו והן עם החברה הסובבת אותו

פעמים רבות התוצאה היא הבלטת מרכיב זהות אחד על חשבון השני, אולם הדבר גובה מחיר אישי

- **חרדי מודרני -** המקצין את האלמנטים המודרניים בזהותו כמו עבודה בסביבה חילונית וחיבור מתבקש לאינטרנט – ישלם מחיר יקר בתוך החברה החרדית
- **ערבי ישראלי -** הבוחר לשלוח את ילדיו לצבא, מסתכן בהוקעה של הבחירה הזאת בתוך הסביבה אליה הוא שייך
- **נער חילוני -** שסיפר לנו שדעותיו שמאלניות והוא מתקשה להתחבר בתוך קבוצה של נוער המחזיקים רובם בדעות ימניות).

המחירים שמשלמים אנשים על עצם היותם, כמו גם על דעותיהם ועמדותיהם, כשהם חושפים אותם בפני סביבתם

לכן, מדורת השבט ישראל 2016 = "השנאה לאחר"

- הסטראוטיפים כלפי כל זהות/ שבט הפכו להיות "מדורת השבט" (אוהד חיזקי מנכ"ל אגודת הלהטבי"ם). כולם עסוקים יותר במה שמפריד מאשר במה שמלכד.
- לתחושת הרוב, מכל החתכים, **הפוליטיקאים** לא מאפשרים לאוכלוסיה להתגבש - העובדה כי הפוליטיקה בישראל היא פוליטיקה סקטוריאלית, מייצרת צורת מחשבה שעצם הפילוג -יביא יותר מנדטים.

"הנגד" הוא הוא הגורם שסביבו מתלכדים

מגדם
ייעוץ ומחקר בע"מ

השסעים העמוקים ביותר– מה חושב כל מגזר

- ✓ השסע הנתפס העיקרי – בין **ימין לשמאל**, בעיקר בקרב מגזרי האכולוסייה היהודית. שסע בולט נוסף – בין חרדים לחילונים, שצוין בעיקר על ידי העולים והחרדים.
- ✓ בקרב המגזר הערבי, שיעור גבוה ציינו את השסע בין ערבים ומתנחלים.
- ✓ שיעור נמוך רואה ב"שד העדתי" שסע בולט החברה, לעומת שסעים בין קבוצות אחרות.

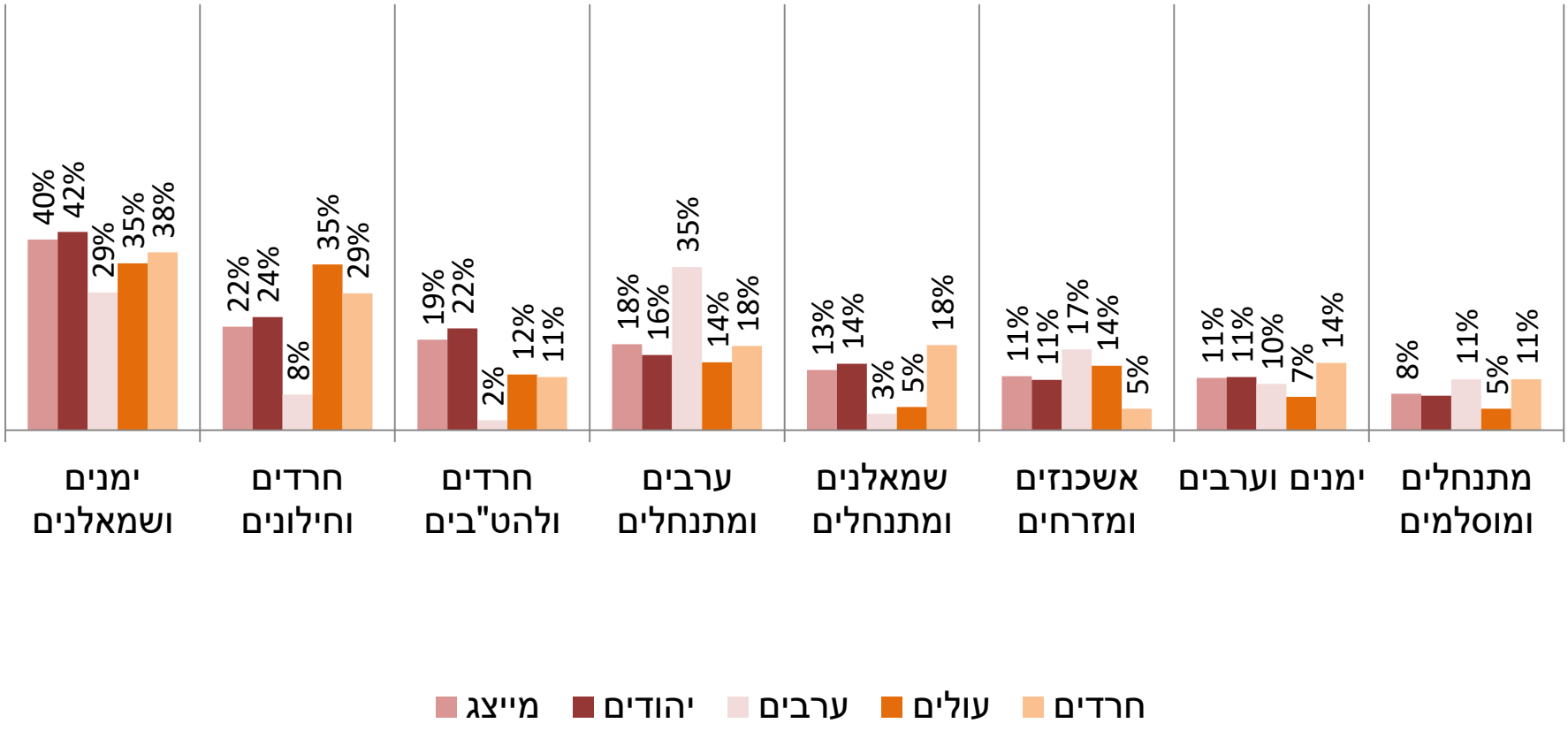

דמיין שני קצוות. בחר את שתי הקבוצות שלדעתך יש ביניהן את יחסי האיבה או השסע העמוק ביותר (מוצגים זיווגים עיקריים – מקום ראשון+שני)

התקשורת והרשתות החברתיות נתפסות כמלבות את הכעס והשנאה

- המציאות של ימינו מייצרת חשיפה לריבוי נראטיבים ומגוון זוויות ראיה, ודוחפות רבים, להצטמצם לזווית מסוימת או לבחור.

- הרשתות החברתיות משתנות מאוד מהר ואינן מאפשרות זמן הסתגלות. זו פלטפורמה שמצד אחד **מאפשרת** ומצד שני, **מנתקת** קשר ישיר. כשלא רואים אותי מתאפשר סט ערכים חדש - האצבע קלה על המקלדת, והפלטפורמה מאפשרת הסרת אחריות והשתלחות מבלי ממש להזדהות. כל השיפוט ברשת "מתיישר" על פי סטיגמות.

"ברגע שחברי כנסת קוראים לעמיתים שלהם בוגדים אז אין סיבה שלא יקראו לי בוגד"

ככל שהקבוצה מבודלת ו/או קטנה יותר, כך עולה כלפיה מפלס השנאה

- חרדים, להטב"ים, ערבים ואתיופים סובלים ממגוון הדעות הקדומות והסטראוטיפים הקשים ביותר.

- מראה שונה, לבוש שונה, התנהגות החורגת מההגמוניה ההטרונורמטיבית, וכמובן במקרה של ערביי ישראל הקרקע הפוליטית הקשה, מייצרים קושי אמיתי עבור מי שמשתייך לאחת מהקבוצות הללו להתקבל באופן שוויוני על ידי הרוב, והקבוצות הללו סובלות מביטויי אפליה וגזענות קשים ביותר.

אתיופים: "אין להם ראש להפעיל"

ערבים: "שיסתלקו מכאן, בוגדים"

חרדים: "משתמטים אוכלי חינם"

ערביי ישראל מתקשים לזהות עצמם כישראלים

- מתקיים קונפליקט מתמיד בין נוצרים למוסלמים על רקע דתי , ובין זהויות של "ערביות" ו"ישראליות" על רקע תפיסתי.

- הזהות "ערבי" סובלת מירידה עולמית בפופולאריות ומזוהה עם גורמים קיצוניים. בעולם בכלל ובמדינת היהודים בפרט, לא קל להזדהות כ"ערבי".

- הזהות "ישראלי" נתפסת כבלתי תואמת. ערביי ישראל תופסים עצמם כאזרחים סוג ב' במדינתם, ותחושתם מלובה על ידי התגובות בסביבה היהודית.

"מי שלא נותן לבית לא מרגיש חלק מהבית" (ישי מילוא, גוש עציון)

החברה הישראלית טורחת להדגיש בכל דרך אפשרית שערביי ישראל אינם רצויים פה.

("הערבים נוהרים לקלפיות")

הקהילה האתיופית מגלמת מקרה קיצון של שונות בחברה הישראלית וסובלת מגילויי גזענות ואפליה קשים

- **שוק העבודה** – מופלים לרעה בקבלה לעבודה. רבים מהצעירים מחליפים את השמות שלהם, כדי ש'קורות החיים' שלהם יזכו להתייחסות, בתהליכי מיון לעבודה.
- **מערכת חינוך חלשה** – לומדים בערים חלשות, בשכונות מצוקה, עם מורים פחות טובים.
- **התקשורת** מסקרת רק את חולשות הקהילה, ומתעלמת מ"סיפורי הצלחה" בקרב האתיופים. באופן זה הם לא מצליחים לשבור את הסטריאוטיפ.
- אפליה **בנישואין** – נדרשים להוכיח את יהדותם על מנת להירשם ברבנות.
- אין **הקצאת תקציבים** ממשלתיים לטיפול ייעודי בקהילת האתיופים (למרות הבטחות במהלך השנים)
- סובלים על בסיס יומי מתגובות ביחס ל**צבע עורם**.

"האתיופים מרגישים את צבע העור שלהם 20 פעמים ביום"

(ד"ר גדי בן עזר)

המגזר החרדי מעוניין בבידול מול החילונים

- האסטרטגיה של המגזר החרדי היא התבדלות, המגזר כלל אינו רוצה להכיר את האחר. מבחינתו המגזר מייצג את "האמת".

- תרבות אחרת, שפה אחרת, צריכת דיגיטל מסוים בלבד, מזון מכשרות מהודרת בלבד ועוד..מייצרים חסימה מבנית בין העולמות. גם אם יש בקרב החברה החרדית פלח המעוניין "לפתוח את העיניים", הוא לא באמת רוצה להתערבב עם הציבור הכללי. הוא פשוט רוצה שיכירו ו"יאהבו אותו".

"קרבה" ו"פתיחות" הנן מילים המייצגות סכנה בתפיסה החרדית.

מדגם
ייעוץ ומחקר בע"מ

הקהילה הלהט"בית סובלת מגילויי שנאה קשים

- גם הקהילה הלהט"בית מייצרת תתי קבוצות. תחת כנפיה פרושים 18 ארגונים כשלכל ארגון זהות משלו (להט"בים, טרנסג'נדרים, ביסקסואלים ועוד).

- לפי אוהד חזקי, הקהילה היא סוג של מיקרוקוסמוס של החברה הישראלית. חוצה את כל הקבוצות באוכלוסייה (דתיים, מתנחלים, אתיופים, ערבים וכו'), ולא מדלגת על אף מגזר.

- הארגון מרגיש שמחד, מתקיימים בחברה הישראלית אזורים של קבלה ופתיחות לערכים של הקהילה הלהט"בית ולרעיון של שוויון, ומאידך, יש קולות המושכים את הספינה הזו לכיוונים קיצוניים (ההתבטאויות של הרבנים למשל) ומשפיעים על הרוב המתון.

סטריאוטיפים– לפי שייכות לקבוצה – מייצג

הקבוצה שרואים עצמם משתייכים אליה

	חילונים N=532	אשכנזים N=525	ימנים N=409	מזרחיים N=285	דתיים N=189	עולי ברה"מ N=180
אמינים	חילונים 36%	אשכנזים 27%	ימנים 36%	ימניים 31%	דתיים 57%	עולי ברה"מ 39%
תורמים למדינה	חילונים 46%	חילונים 38%	מתנחלים 43%	מתנחלים 38%	מתנחלים 51%	עולי ברה"מ 54%
תרבותיים	אשכנזים 54%	אשכנזים 55%	אשכנזים 52%	אשכנזים 43%	אשכנזים 45%	עולי ברה"מ 66%
מסוכנים	מוסלמים 55%	ערבים 58%	ערבים 66%	מוסלמים 61%	ערבים 69%	ערבים 62%
מפחידים	מוסלמים 57%	ערבים 58%	ערבים 68%	מוסלמים 63%	ערבים 70%	ערבים 60%
לא אמינים	ערבים 52%	ערבים 57%	ערבים 63%	ערבים 60%	ערבים 70%	ערבים 56%
מתנשאים	תל אביבים 57%	תל אביבים 57%	תל אביבים 59%	תל אביבים 55%	תל אביבים 58%	תל אביבים 48%
מנצלים את המדינה	חרדים 73%	חרדים 67%	ערבים 55%	חרדים 57%	ערבים 63%	חרדים 60%
פרמיטיביים	חרדים 45%	ערבים 46%	ערבים 48%	ערבים 42%	ערבים 53%	עולי אתיופיה 43%

על איזו קבוצה הכי מתאים לומר שהם ___? ומי במקום השני? (מוצגות קבוצות עיקריות, בנטרול האפשרויות "כולם אותו דבר" ו"אף אחד מהם")

סטריאוטיפים– לפי שייכות לקבוצה – מייצג

הקבוצה שרואים עצמם משתייכים אליה

	ערבים N=159	שמאלנים N=148	מוסלמים N=136	תל אביבים N=103	חרדים N=83	מתנחלים N=59
אמינים	ערבים 64%	שמאלנים 40%	ערבים 69%	חילונים 32%	חרדים 76%	מתנחלים 42%
תורמים למדינה	מתנחלים 22%	חילונים 49%	מתנחלים 24%	חילונים 43%	חרדים 44%	מתנחלים 54%
תרבותיים	אשכנזים 29%	אשכנזים 45%	אשכנזים 29%	אשכנזים 45%	חרדים 53%	אשכנזים 41%
מסוכנים	מתנחלים 56%	מתנחלים 48%	מתנחלים 54%	מוסלמים 43%	ערבים 75%	ערבים 62%
מפחידים	מתנחלים 51%	מתנחלים 35%	מתנחלים 51%	מוסלמים 53%	ערבים 78%	ערבים 70%
לא אמינים	מתנחלים 37%	ימנים 35%	מתנחלים 36%	מוסלמים 41%	ערבים 66%	ערבים 61%
מתנשאים	אשכנזים 39%	תל אביבים 39%	אשכנזים 38%	תל אביבים 57%	שמאלנים 68%	שמאלנים 57%
מנצלים את המדינה	חרדים 40%	חרדים 68%	חרדים 40%	חרדים 70%	ערבים 62%	ערבים 67%
פרמיטיביים	עולי אתיופיה 38%	חרדים 51%	עולי אתיופיה 44%	חרדים 55%	ערבים 60%	ערבים 60%

הקבוצה שהכי מתאים לומר שהם .....

על איזו קבוצה הכי מתאים לומר שהם ___? ומי במקום השני? (מוצגות קבוצות עיקריות, בנטרול האפשרויות "כולם אותו דבר" ו"אף אחד מהם")

ייעוץ ומחקר בע"מ

מה ניתן לעשות?
מבט לעתיד

להתאחד סביב מטרות משותפות ותקווה לעתיד טוב יותר

למצוא אלטרנטיבה לכור היתוך הצבאי שבו כולם נפגשים, המחיצות נופלות ומתקיימת הזדמנות למפגש סביב מטרה משותפת.

נרטיבים שסביבם ניתן לאחד את החברה הישראלית (ד"ר גדי בן עזר) :

- **"אור חברתי לגויים" - לייצר מטרה חברתית משותפת** (להשתפר כחברה בנושאים של ערבות הדדית, עשיית חסד). ש'השבטים' השונים יפעלו יחד למטרה חברתית-ערכית משותפת. כל קבוצה תפעל בסביבה שלה, בדרכים שלה, למען המטרה המשותפת.

- **עיסוק בנושא התקווה –** בדומה לימיה הראשונים של המדינה, נרטיב חיובי, אופטימי, מלכד את השבטים

צביון רצוי של המדינה – מייצג

- ✓ הסכמה מועטה-בינונית עם כל אחד מההיגדים.
- ✓ הסכמה מעט יותר גבוהה בנושאי חשיבות הערכים היהודיים במדינה וקיצוץ הקצבאות על מנת לעודד אנשים להתפרנס בעצמם.

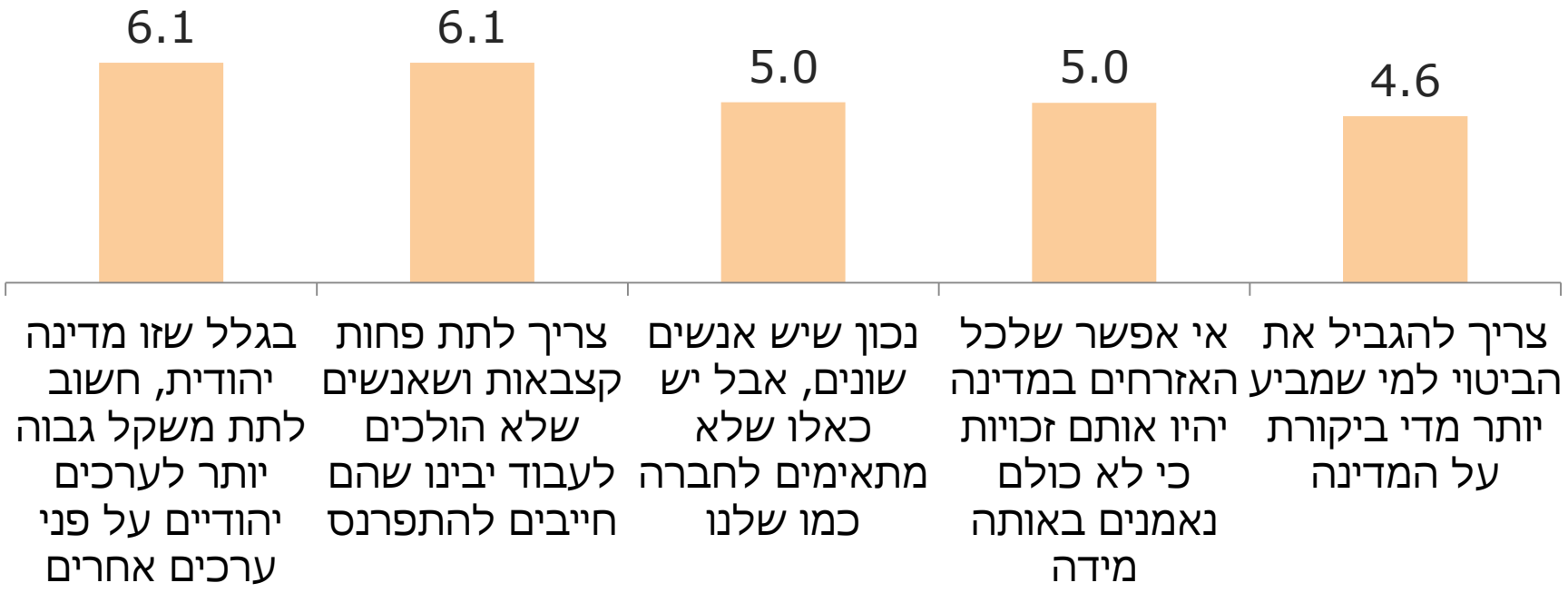

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהמשפטים הבאים בסולם של 1-10? (ממוצע)

צביון רצוי של המדינה – מייצג

- ✓ כל המאפיינים נתפסים כחשובים במידה בינונית-גבוהה.
- ✓ בממוצע, דאגה לחלשים נתפסת כמאפיין מעט יותר חשוב, ומדינה יהודית נתפסת כמאפיין מעט פחות חשוב.
- ✓ עם זאת, שיעור המציינים את היות המדינה יהודית כמאפיין החשוב ביותר הינו הגבוה ביותר, לעומת שאר המאפיינים.

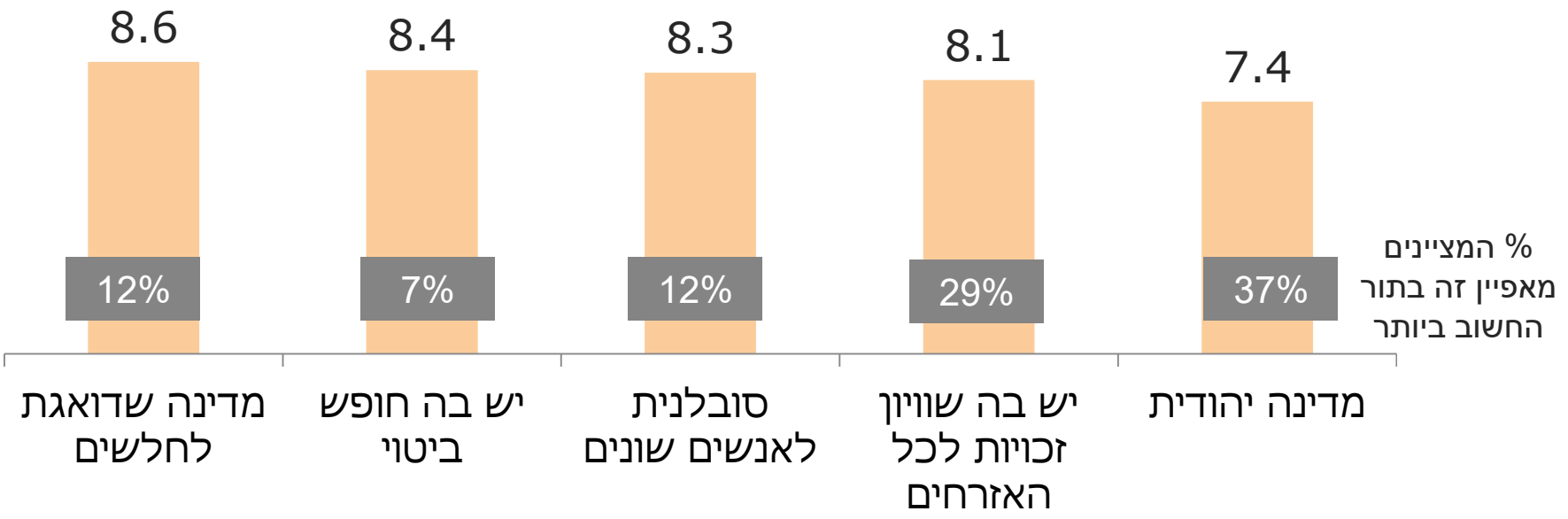

בסולם של 1-10, עד כמה חשוב לך שהמדינה בה יחיו ילדיך תהיה...? (ממוצע)

חשיבות ההיכרות עם האחר – לפי מגזר

- ✓ במדגם המייצג וכן בקרב היהודים והערבים, כשני שליש סבורים שההיכרות עם האחר סה"כ חשובה.
- ✓ ההיכרות עם האחר נתפסת פחות חשובה במגזר החרדי בשתי הרמות, וברמה האישית – גם בקרב עולי ברה"מ לשעבר.

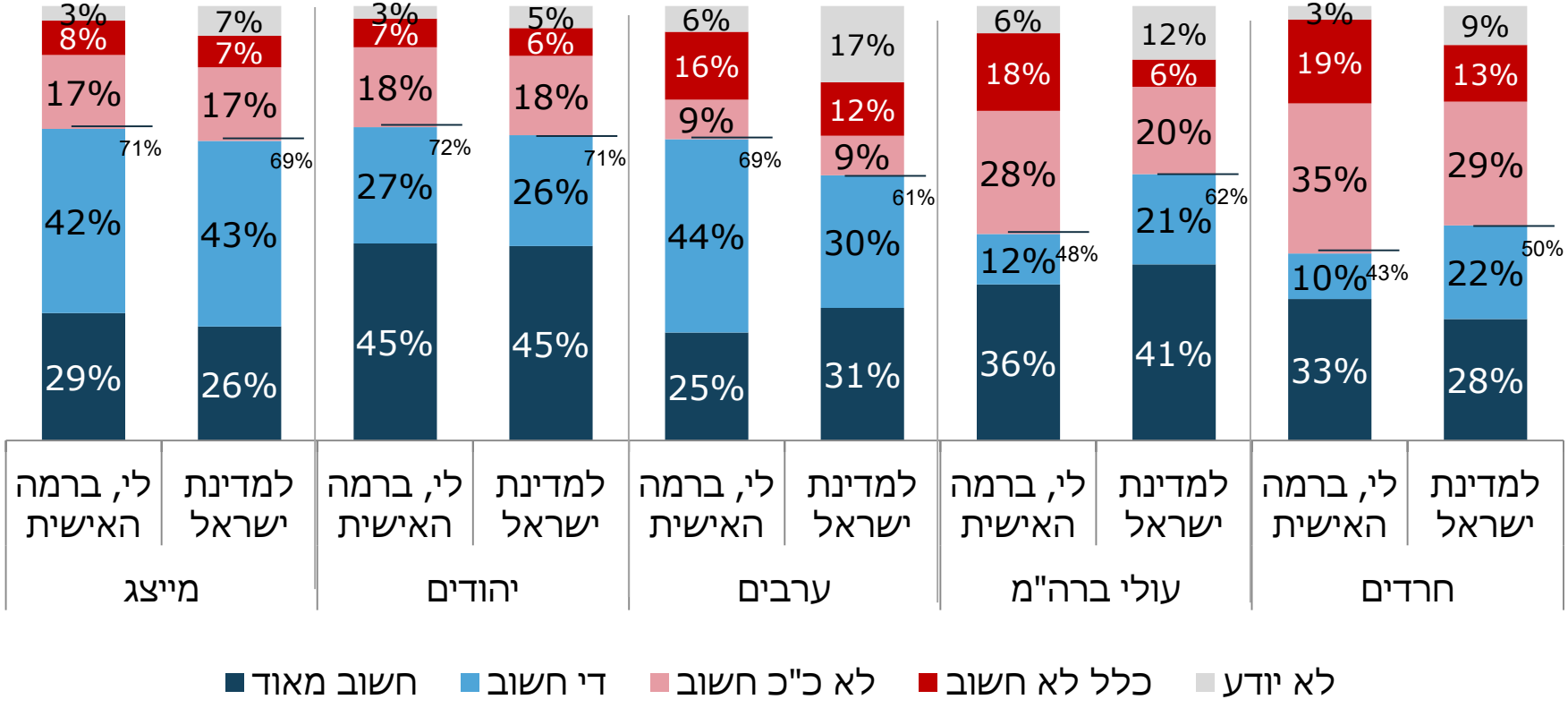

באיזו מידה חשוב או לך חשוב לך ברמה האישית שאנשים כמוך יכירו מקרוב קבוצות אחרות, שאינן דומות לך?
ובאיזו מידה חשוב או לא חשוב למדינת ישראל שאנשים כמוך יכירו מקרוב קבוצות אחרות, שאינן דומות לאנשים כמוך?

מדגם
ייעוץ ומחקר בע"מ

אין רצון להטמע ככור היתוך בעל פרופיל אחיד, אלא להכיר את האחר ולהפסיק לפחד ממנו

- בני נוער, יותר ממבוגרים, הן בפריפריה והן במרכז, גילו סובלנות גבוהה יותר כלפי קבוצות שונות באוכלוסיה, ורמת המוטיבציה שלהם לתרום בנושא גבוהה יחסית (ראוי לזכור שרובם נמצאים בפאזה של נתינה ותרומה : בוגרי תנועות נוער, לפני שרות: לאומי/צבאי/שנת שירות/מכינה).
- כשמדובר במגזר הדתי לאומי, השיח עם ערבים ישראלים נתפס כמאיים ולא נחוץ.
- חרדים גילו את הפחד הגדול ביותר מפני המפגש עם החברה החילונית, והסיכוי שיחשפו את ילדיהם למפגש "מאיים" כזה הוא אפסי.

גם חרדים וגם ערבים, הביעו את הכמיהה הגבוהה ביותר להתקבלות בחברה החילונית (חרדים) והיהודית (ערבים) על מנת לנפץ את הסטראוטיפים הקשים שנפוצו נגדם.

גורמים המלכדים את החברה

- ✓ אפשר לומר כצפוי, ניכר כי האיום החיצוני וההיסטוריה היהודית נתפסים כמלכדים יותר בעיניי מגזרים מקרב האוכלוסייה היהודית, בעוד שהמגזר הערבי רואה בערכים דמוקרטיים ובקשר לאדמה את הגורמים המלכדים.

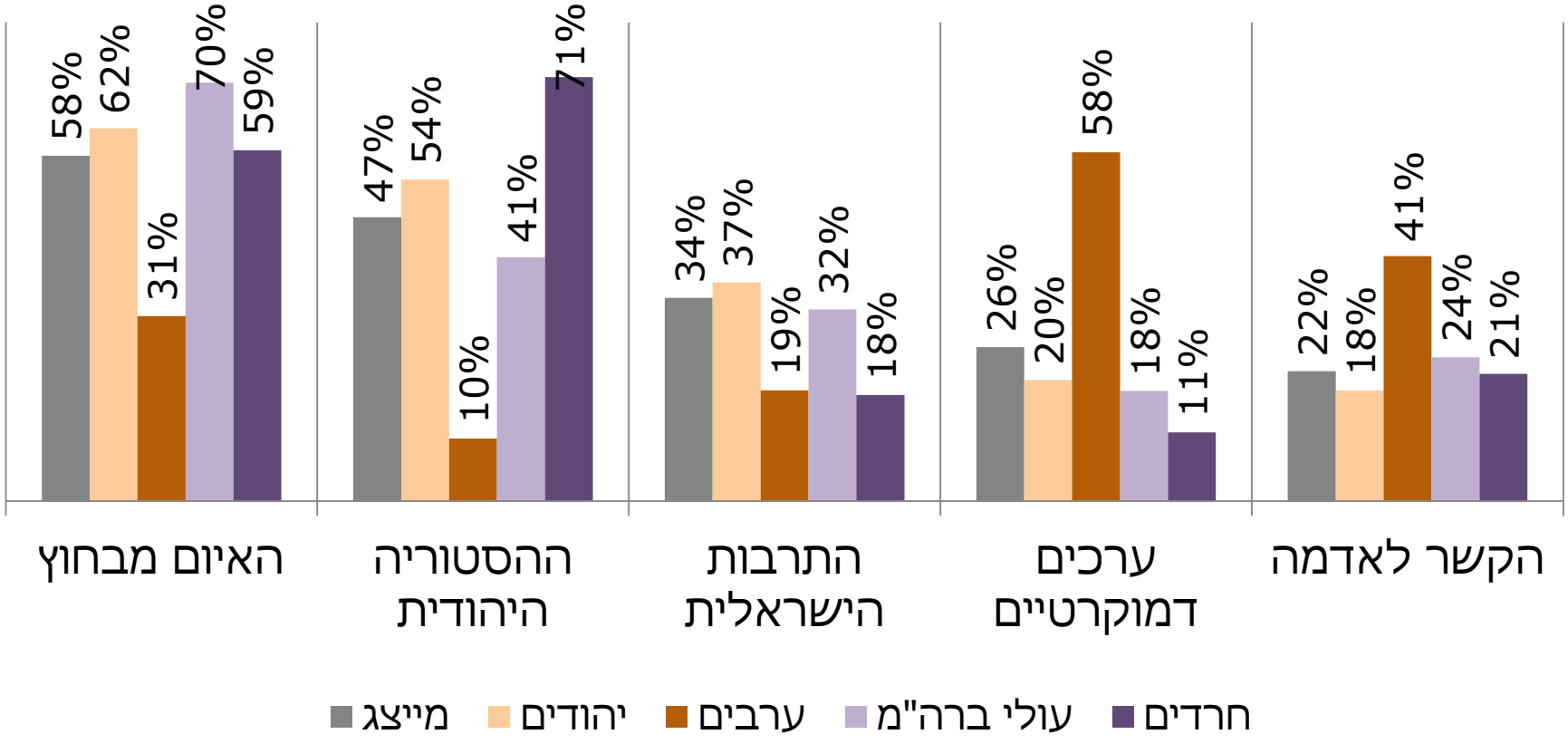

מבין הבאים, מה לדעתך הכי מלכד את החברה בישראל כיום? ומה במקום השני?

סיכויי איחוי השסעים מול פגיעת השסעים בקידומה של ישראל - מייצג

- ✓ השסעים הנתפסים כמפריעים ביותר, אך גם כבעלי הסיכוי הגבוה ביותר לאיחוי, הינם בין חרדים לחילונים, בין שמאלנים למתנחלים ובין ימנים לשמאלנים.

דמיין שני קצוות. בחר את שתי הקבוצות שלדעתך יש ביניהן את יחסי האיבה או השסע העמוק ביותר (מוצגים זיווגים עיקריים)
לגבי שתי קבוצות אלו, האם לדעתך ניתן יהיה באמצעות היכרות אישית, מסגרת חברתית ליצירת שיח בין הקבוצות, לשנות את המצב שציינת בין שתי קבוצות אלו?
והאם השסע או המחלוקת שציינת בין שתי הקבוצות, מקדם או מפריע לקידומה של מדינת ישראל כפי שהיית מעוניין שתהיה לילדיך?

מדגם
ייעוץ ומחקר בע"מ

הדברות וסובלנות – בעיקר ברמה ההצהרתית

- ברמה ההצהרתית יש למשתתפים רצון בהקטנת השסע בעם. רובם מבינים ששיח השנאה מפלג ומזיק.

- יחד עם זאת רק מעטים מוכנים לקחת חלק במעגלי שיח מקרבים. לא מדובר בנושא הנמצא בראש סדר העדיפויות האישי.

- רוב המשתתפים עסוקים בבעיות היומיום ומוטרדים בעיקר מהמצב הכלכלי והעתיד הכלכלי המצפה לילדיהם.

שינוי השיח הציבורי המפלג - חובה

מניסיונם של ארגונים אחרים הפועלים בתחום, וממה שהציעו לנו המשתתפים ניתן לשקול לאמץ את התובנות הבאות:

- ✓ לזכור כי בסופו של דבר המפגש הבינאישי מנצח והוא מגמיש את "שריר השיח", ומייצר סוכני שינוי, שגרירים.
- ✓ חובה לפעול לשינוי השיח הציבורי - כשראש ממשלה, רב או נבחר ציבור מתבטא בשנאה/גזענות הוא משחרר לגיטימציה להמונים להתנהג בהתאמה.
- ✓ מערכת החינוך צריכה להנחיל את קבלת האחר. המערכת מאוד חוששת היום מההשלכות של הכרת תרבות האחר. יש לעודד שיח שלא פוחד מהאחר. העקרון הינו **לאפשר את השוני ולא לנסות לטשטש אותו, לא להפוך את כולם לדומים.**
- ✓ לרתום את אחריות התקשורת - למנוע את המצב שרק קיצוניים נמצאים היום במרכז, ואילו אנשי רוח ואנשי חינוך לדוגמא פוחדים להתבטא (פחד מוועדת משמעת בבית הספר לדוגמא).

מילות המפתח ליצירת מעגלי קרבה הינם מפגשים וגיוון תעסוקתי

- ✓ קיימות עשרות עמותות בארץ, שמהם מומלץ לייצר קואליציה מועצמת של ארגונים קיימים. ראוי לשקול לשלב בין אנשים ש"סוחבים על גבם" את עול ה"שבטים" (נציגים של אתיופים, דתיים), מעגל אנשים שיצוק את התכנים ומעגל שייצור הפלטפורמה לביטוי התכנים והטמעתם. ניתן לעשות משהו ביחד (לבשל ביחד למשל) וע"י פעילות משותפת -לייצר חיבור.

- ✓ <u>לגבי חרדים</u>: עד היום נערכו יוזמות מקומיות בלבד. נגיעות קטנות נטולות פעילות רוחבית ותשתית אמיתית ליצירת קרבה. אחת הבעיות מתייחסת לעובדה כי מי שמשתתף ביוזמות של קרוב לבבות, הם לא באמת מי שמייצגים את החרדים.

- ✓ ניתן להוריד את גובה הלהבות בצורה דרמטית, אך חשוב להיות מודעים לכך שגבולות המגזר החרדי יישארו בעינם. השינוי יגיע מלמטה, כלומר מהחיים עצמם ומהחיבורים שהם מייצרים (למשל מפגש שנוצר במקום העבודה עם ערבי או חרדי) ולא מכנסים ופעילויות.

ממצאים מרכזיים – מחקר איכותני, על פי מגזרים

עיקרי הממצאים
מגזר יהודי חילוני

רכיבי זהות : הרמוניה בין ישראלי-יהודי- ציוני

ההגדרה העצמית של היהודי החילוני – "אני ישראלי, ציוני, יהודי ו- ימני/שמאלני/מרכז"

- הישראליות תופסת בדרך כלל את הרכיב הראשוני בהגדרה. יהדות נתפסת כאינהרנטית לה. מרבית רכיבי הזהות במגזר הזה משתלבים זה בזה בהרמוניה יחסית.

"אני מאוד ישראלי ציוני"

- השיח בקבוצות גלש מיד לדעות פוליטיות. רבים מגדירים עצמם על פי הדעה הפוליטית בה הם אוחזים.

"הדבר הכי חזק אצלה זה שהיא מרכז, גדלה בבית מסורתי, היא היחידה אצלם בבית שנשארה חילונית מסורתית, חשוב לה שהמנהיג יהיה חזק, פרקטי ובגלל זה בחרה בביבי , היא לא יודעת מה היא יותר ישראלית או יהודייה מגדירה את שניהם"

משתתפי הפריפריה חשים "גאוות פריפריה", לצד דחייה של אנשי המרכז

- משתתפי המחקר שנערך בבאר שבע (ממצא זה נכון גם למבוגרים וגם לבני נוער), גאים במוצאם ובשורשים ה"בארשבעיים" שלהם.
- להיות "בארשבעי" זה להיות אדם אכפתי, ישראלי שורשי ולגדל את הילדים על ערכי מדינה וצבא.

"הזהות שלי היא באר שבעית, בחיים לא חשבתי לעזוב את באר שבע ולגור במרכז"
"אני חושבת שהאנשים פה טובים, ואני גרה בשכונה שהבניין שלנו הפכנו להיות משפחה"

- אבל, גאוות יחידה זו מתכוננת גם כנגד "מדינת תל אביב" הסובלת מגינויים של מקום מנותק, אנשים חסרי חמלה ואכפתיות לזולת ונטולי ערכים.יושבי בתי קפה המנהלים חיים צרכניים חסרי תוחלת.

"אני בתור חילונית בארשבעית לא מרגישה חיבור לחילונים התל אביבים. כי הם חיים בסרט אחר מכל שאר המדינה".
"מדינת ת"א ולא סתם המציאו את השם הזה , בת"א וזה באמת נכון, הם חיים בסרט מצויר, לפני שנה היה פיגוע בבית קפה ולא תפסו את המחבל מעל שבוע וזה קרה רק בת"א, בכל עיר אחרת המחבל היה מנוטרל באותו רגע"
"בת"א אתה לא מתעניין בשכן שלך , אתה לא יודע מי הוא"

השיח משתנה לרעה שנכנסים רכיבי זהות מאתגרים

- ברגע שהמשתתפים החלו לגלות על זולתם פרטים "בלתי טרויאליים" העומדים בקונפליקט עם עמדותיהם ופרשנותם את העולם, החל בקבוצה שיח סוער.
- כך למשל בקבוצה בבאר שבע כשאחד המשתתפים גילה שמשתתפת אחרת היא לסבית והתפתח דיון על ביטול מצעד הגאווה בבאר שבע.

"אני מקבל את הזהות המינית שלך אבל למה את צריכה לצאת החוצה ולצעוק את זה ...."

"יש לי חבר שגדל במשפחה מזרחית דתייה בב"ש, והומו מבחינתו זה קללה ולדעתי הוא הומו אבל בחיים הוא לא ייצא מהארון בגלל אנשים כמוך".

"אבל למה את לא יכולה להבין אותי שזה פוגע בי לראות שני גברים מתנשקים?! "

הסטראוטיפים כלפי הקבוצות השונות צפים "ללא בושה"

- המשתתפים החילוניים מודעים לעובדה שהם מכלילים ולוקים בסטראוטיפיזציה של הזר/השונה/האחר.
- יחד עם זאת כשהשיח הופך לאמוציונאלי, מסכות ה"פוליטיקלי קורקט" יורדות והאמת נחשפת. כמעט ואין קבוצה בחברה הישראלית שיוצאת ללא פגע.

"אם עושים כתבה על אתיופית שסיימה רפואה או אתיופי שנכנס לאח הגדול בגלל שהוא אתיופי אז יש פה בעיה"

"מי שלא הגיע לאין שרצה להגיע צריך להאשים רק את עצמו, להתמסכן זה משהו שלילי, גם העלייה הרוסית , הם הגיעו ממדינה חזקה, מדעית, חינוך אחר , אומנות, תרבות , מתמטיקה והאתיופים אפילו ברז אין להם , ומכניסים אותם לפה ועושים קיבוץ גלויות".

"אני הופליתי בגלל דעות פוליטיות , באינטל כשהבינו שאני שמאלנית אנשים מידרו אותי מדברים מסוימים, היו שני בוסים אחת אמריקאית מתנחלת והשני חובש כיפה סרוגה ופתאום כששמעו אותי מדברת על הדעות שלי ,הרגשתי ריחוק".

"אצלי בעבודה , מישהו אמר לי מה זה הח' והע' הזה ?! הוא שאל אם אני סודני/עובד זר".

הצבא ככור היתוך, מותיר מחוץ למדורת השבט אוכלוסיות שלמות (חרדים, ערבים ישראליים)

עבור מרבית המשתתפים החילוניים נתפס הצבא ככור היתוך המפגיש בין תרבויות. כמובן שאי התגייסותם של חלקים נרחבים מהציבור החרדי והציבור הערבי ישראלי, מוסיפה לתפיסתו כבלתי שייך .

"יש גם חובה עם הזכויות ובמדינה לצערי החובות לא שוות לכולם, אם זה השירות הצבאי , יש הרבה שלא מתגייסים . וזה עובר"

"זה היה אמור לקרות בצבא אבל זה לא קורה ולא רק בגלל זה שהחרדים לא בצבא"

בני נוער הביעו פתיחות גבוהה יותר כלפי האחר

- בקבוצות בני הנוער שנערכו הן במרכז והן בפריפריה השיח היה רגוע יותר ומכיל, והדעות כלפי הזולת סובלניות יותר
- יתכן והממצא הזה הוא תולדה של השלב בו נמצאים רובם (לפני גיוס) וכן שרובם היו חברים בתנועות נוער והשתתפו בפרוייקטים התנדבותיים.

"אני שנה שעברה התנדבתי במועדון של אתיופים בראש העין , אבל הם גם מתנהגים כחברה נפרדת וזה כמו הרוסים שהם שומרים את השפה הרוסית אז גם האתיופים הם שומרים על הניב האתיופי , אני לא יודע אם זה תהליך שהם עוד צריכים לעבור או שזה אנחנו אשמים ושאנחנו נתנו להם את התחושה הזאת"

"פה יושב לידי אחד החברים הטובים שלי, והדעות שלנו חלוקות בהכול פוליטיקה אמונה , ואנחנו בתנועת נוער שדנים בנושאים כל הזמן"

.

"לגבי האוכלוסייה המבוגרת יותר כמו אבא שלי נגיד בן 40 אצלם אין שום קשר וחיבור בינם לבין מי ששונה מהם אבל הדור שלנו זה משהו אחר"

בני נוער הגיבו בפתיחות לפעילויות של קרוב לבבות

בהמשך לכך, הרעיון של מפגשים ויצירת שיח בין הקבוצות השונות המרכיבות את החברה הישראלית, התקבל בחיוב על ידי המשתתפים הצעירים.

"רעיון יפה , אצלנו בצופים ברמת חן זה די בועה , לא נחשפים ליותר מדי, וגם בביה"ס שלנו בבליך, אין הבדלים, כולם די אותו הדבר , בצופים לחטיבות הגבוהות מכיתה ט' ניסו לעשות פעולות משותפות עם בני עקיבא כדי לייצר שיח והכרות"

"ערביים ישראלים שבחרו לגור בארץ לדעתי כן רוצים שנהיה ביחד, כן מנסים להשתלב אז לדעתי זה רעיון טוב"

"אני רוצה להיות בשנת שירות וכל פעם שיש חשיפה אתה פוגש אנשים מכל הסוגים, פגשתי תל אביבית שמאלנית, נער גבעות וכשאת במקום מסוים את לא מגיעה ומציגה את עצמך נעים מאוד אני שמאלנית, אני הומו אז את מכירה את האדם כאדם"

עיקרי הממצאים
מגזר רוסי

רכיבי זהות: הישראליות משתלבת עם "הרוסיות" היהדות מקושרת עם דתיות

יוצאי חבר העמים - קודם ישראלים ואחר כך יהודים

- משתתפים רבים מתחברים לזהות הישראלית שלהם יותר מלזו היהודית הנתפסת בעינהם כמשוייכת לדת. מכיון שרובם אינם רואים עצמם כדתיים הם מציבים את ה"יהודיות" שלהם כמשנית לישראליות.

"אני לא שומרת כשרות ועל חוקי הדת, אבל התגיירתי בצבא אז כן יש לי קשר ליהדות. ש: כי היית חייבת? לא מחייבים. ש:אז למה? זה שבר שיגרה לצאת לקורס של 3 חודשים באמצע הגיוס, וגם לא הרגשתי שלמות להיות בארץ ואני אוהבת את הארץ ואני ציונית ואין לי קשר ליהדות. הרגשתי שייכת אבל מבחינה פורמאלית אני לא שייכת. ש: ואיך את מרגישה עכשיו אחרי שהתגיירת? אחרי שהתגיירתי חשבתי אולי לשמור משהו בחוקי הדת אבל חזרתי למה שהייתי לפני כן."

- בהמשך לכך רובם מצדדים בהפרדת הדת מהמדינה.

"הפרדה של הדת מהמדינה , יותר נכון להפריד את הדת מהברזים של הכסף , אם הם לא רוצים לשרת את המדינה שלא יקבעו לאין ילכו התקציבים, אל תהיה בכנסת"

הזהות ה"רוסית" הינה מקור לגאווה

- המורשת הרוסית מהווה מקור לגאווה ואת הדורות הבאים מחנכים לאורם של ערכים כמו: מצויינות, השגיות, עבודה קשה ובניית העתיד, תרבות שיח, כבוד לזולת בכלל ולמבוגרים בפרט, הכרות עם מוזיקה בלט וספרות יפה.

- נראה כי הצעירים חיים סוג של חיים כפולים: "רוסי בביתך וישראלי בצאתך".

"גם את הילדים שלי אני מלמד רוסית , חוגגים את הנובי גוד, משמר את התרבות הרוסית"

מדגם
ייעוץ ומחקר בע"מ

ברוסיה "יהודי" ובישראל "רוסי"

החברה הישראלית נגועה בסטראוטיפים ודעות קדומות לגבי העלייה הרוסית

העלייה הרוסית חווה גזענות ואפלייה מצד הישראלים הותיקים

"אחת המורות אצלנו בביה"ס , אומרת שאנחנו הבאנו לכאן תרבות רעה, שתיית אלכוהול, חילוניות.."

"כשגרתי באוקראינה הייתי הרבה יותר יהודייה מכאן"

"אצלנו בבית היה כבוד ואהבה ליהדות, להשיג מצות לפסח הביאו לנו ממולדובה, לא היה בית כנסת אז בשבילי זה היה אתגר, נלחמתי כדי להיות יהודייה , וכאן כולם אומרים לי שאני רוסיה. כשעליתי לארץ הפסקתי לשמור פסח וכיפור"

"כאן אני צריכה להוכיח כל הזמן שאני יהודייה!"

גם בתוך החברה הרוסית ישנן תתי קבוצות

- הגזענות והאפלייה נמצאות גם בקרב העולים מחבר העמים כלפי עצמם. מתקיים מדרג של שוים יותר ושוים פחות.

"הגענו ממקומות שונים ובינינו גם יש מתח, אני יכולה לדעת מאיפה בן אדם הגיע ולהגיד עליו דברים- קווקז, בוכרים ויש הבדל. לא הגענו רק יהודים, היו הרבה שהגיעו ללא קשר ליהדות , ואני יכול לזהות אותם לפי שיחה, התנהלות"

"באו כי פה היו תנאים טובים יותר וזה לא סוד, זה ידוע, גם מהסוכנות שיתפו עם זה פעולה, ועולים הרבה רוסים שאינם קשורים ליהדות ומקלקלים, אני לא יכול להגיד שכל העלייה מרוסיה היא טובה"

למרות האפליה שחווים המשתתפים יוצאי חבר העמים מצד החברה הקולטת, הם אינם נמנעים מהבעת דעות גזעניות כלפי קבוצות אחרות באוכלוסייה

כשמדובר בערבים, הדעות כלפיהם מושפעות מנטייה פוליטית ימנית, פעמים רבות קיצונית.

"אתה לא יכול להשוות את השכל שלנו לשכל של אתיופי שאין שם מה להפעיל"

"העדה שלנו מאוד גזענית, אנחנו יהודים אשכנזיים שמרגישים עליונים על יהודים אחרים, ככה חונכנו וככה הייתה הסביבה וחבר'ה שהגיעו מאפריקה מבתים מעץ ויש בודדים שלמרות הכול הוציאו ספרים ולמדו."

"יש משפט כזה אפשר להוציא את הבחורה מהכפר אבל אי אפשר להוציא את הכפר"

"הילד שלי שאל אותי כשאני אגדל עם מי אני רוצה שהוא יתחתן אמרתי לו שאני יודעת עם מי לא: תימנייה ובוכרית".

תרבות הדיבור של יוצאי חבר העמים מאפשרת מרחב ליצירת שיח והקשבה

- ברמה ההצהרתית/תיאורטית – תרבות השיח מאפשרת מרחב לשינוי עמדות
- חלק מהמשתתפים הביעו עמדות שהמנוע המרכזי שלהם הוא **פרגמטיזם**, ועמדות המנותקות מקנאות דתית.
- יחד עם זאת רק בודדים רואים עצמם נרתמים לפעילות שמטרתה שיפור איכות השיח בין הקבוצות השונות במדינה.

"אין כ"כ טעם, אנחנו נפגשים בעבודה, במערכות החינוך"

עיקרי הממצאים
מגזר חרדי

רכיבי זהות ברורים ונמצאים בהראכיה - רמת הדתיות מובילה

הזהות העצמית הדומיננטית ביותר בקרב המשתתפים החרדים, הנה עצם היותם "חרדים". זאת לפני כל זהות אחרת, אישית או לאומית

- נראה, כי יותר ממגזרים אחרים בחברה, הזיהוי עם חרדיותם הנו מוחלט, שכן כל פעולה במהלך היום מושפעת ונובעת מהיותם חרדים, ומכתיבה להם את אורח חייהם.
- בנוסף לתפיסתם העצמית כחרדים, מציינים המשתתפים חיבור לזהויות נוספות שלהם: זרם דתי (חסידי, ליטאי וכו') / ישראלי / איש משפחה (אבא, בעל) / פעיל חברתי / ציוני (כן/לא). קשה להצביע על היררכיה ברורה בין אלה והם משתנים בהתאם לתפיסה העצמית של כל אחד.

"כל רגע בחיים הוא סביב החרדיות והדקדוק במצוות"

"מה עושה אותי ישראלי? זה שאני חי בישראל. אבל חרדי זה מתחיל אצלי בבוקר במודה אני, איפה אני יכול לאכול, בצריכת התרבות שלנו, הכל. זה הרבה יותר מאפיין אותנו מזה שאנחנו ישראלים"

"קודם כל חרדי שזה הקווים שלי בדת , אח"כ ישראלי – אהבת הארץ, לעזור לישראלי האחר, לשרת את הארץ"

להיות חרדי זה לסבול מסטיגמות ודעות קדומות

- קיים, פער עצום בין המשמעות שהמשתתפים יוצקים למושג "חרדי", כלומר: אדם השומר ומדקדק בתורה ובמצוות, לבין המשמעות שהחברה הישראלית מעניקה למושג "חרדי", שהנה למעשה סט תפיסות מוקדמות שליליות, תוך בורות בנוגע למאפיינים ה"אמיתיים" של האדם וחברה החרדיים.
- **הפחד מהמגזר החרדי והבורות ביחס אליו מתורגמת, לתפיסת רבים, להלבנת פני הציבור עד כדי תגובות קיצוניות של שטנה כלפיהם.**

"אמר לי מישהו בכיר בעבודה שהוא קרא בסקר של הלמ"ס שכל ילד רביעי כיום הוא חרדי, ואמר לי שביום שזה קורה הוא וכל הילדים שלו עוזבים את הארץ"

"אנחנו מתנדבים, עושים צבא, המון עזרה לזולת. חשבנו שזה יותר יגרום לנו להשתלב בחברה וזה לא קורה, יותר מפחדים מאיתנו, אתה מגיע למקום ואתה חושב לעצמך האם הכיפה תפריע או לא תפריע"

"אני עובד הרבה עם חילונים, אבל הם אומרים לא כולם כמוך-בבני ברק אף אחד לא עובד, אתם גונבים את הכסף של המדינה"

להיות חרדי זה להבחן בזכוכית מגדלת ולסבול מאפליה ממוסדת

הציבור החרדי חש באופן מתמיד, תחת זכוכית מגדלת ונתון לביקורת.

"אתה חרדי?! בודקים מה אתה אוכל, מה אתה עושה. בתחושה הקיצונית זה תחושה של נרדפות, מחפשים אותנו"

"ביום השואה עשו בגן סאקר על האש של חילונים וכשחרדי עושה משהו כזה אז מיד מעלים את זה לתקשורת, אנחנו מרגישים נרדפים בכל דבר שאנחנו עושים"

קיפוח ואפליה

החרדים מבטאים תחושה של אפליה ממוסדת, שנועדה להרחיק אותם מתפקידים ציבוריים (שאינם פוליטיים), מתוך פחד ושנאת האחר

"אני התמודדתי על תפקיד במשרד ראש הממשלה ולא התקבלתי בגלל שאני חרדי וזה הרגשה של אפליה, מרגיש הילד הדפוק"

"הציבור החרדי גדל, נפתחות עוד ישיבות ואתה מרגיש ששום דבר לא זז שאנחנו עדין מגזר, בתוך הביצה שלנו"

רבים מחפשים מהסביבה החילונית תחושה של קבלה והבנה

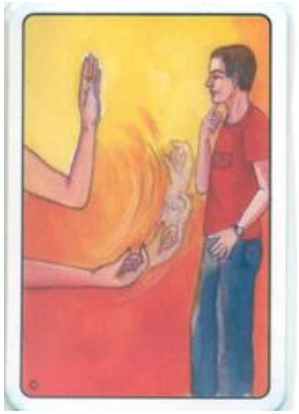

"היד הזו היא יד של מישהו מהחברה החילונית שעושה לו – די. שאתה מהמיעוט"

"הקלף הזה אומר הכל, חושבים שאנחנו נטרוף אותם אם יתנו לנו להשתלב".

"זה ממש כמו בגולה כשרדפו את היהודים, ככה רודפים לפעמים אותנו"

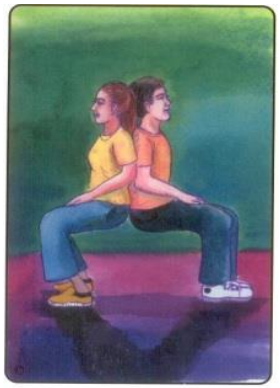

"אנחנו חייבים אחד את השני בחברה הישראלית ולא מבינים את זה מספיק טוב. הציבור החרדי מחזיק את המורשת, החילונים בארץ יותר מחוברים ליהדות שלהם וזה בזכות המגזר החרדי"

קיים פיצול קשה בתוך החברה החרדית, שיח פנימי של אפליה וגזענות

- משתתפים רבים קבלו על השיח הגזעני הקשה בתוך החברה החרדית עצמה
- ממצא זה בלט יותר בקבוצת הנשים, שחלקן בעלות תשובה.
- השיח המפלג בחברה החרדית גורם לחלק מהן להרגיש תחושת שייכות לחברה הישראלית יותר מאשר לזו החרדית.
- ראוי להזכיר בהקשר זה שהקבוצה היתה מורכבת מחרדיות מודרניות, כולן עובדות מחוץ לבית, חלקן בעלות תארים אקדמיים.

"בגלל שאין לנו את הרב שלנו, מקטלגים אותנו , לא מקבלים את הילדים שלי לכל תלמוד תורה בגלל שבעלי עובד אבל לפני כמה שנים למדתי במאיר , והייתי תלמידה שנראית ככה ובעלי עבד בבנק ועובד עם בנות..."

"החברה החרדית מאוד מקטלגת, ולא כל מה שאתה רואה כלפי חוץ זה גם מה שקורה כלפי פנים, אני בן אדם שכל מה שאני מרגישה בפנים אני גם מוציאה , לא מחשבנת יותר מדי"

"שתיתי המון מהחברה החסידית ונהניתי והכול היה בסדר אבל כשבחרתי ובחרתי אחרת, בחרתי להתנתק מהכול, כי אומרים שדרך ארץ קדמה לתורה אצל החרדים זה לא קיים"

רבים שואפים לפרוץ את גבולות ההגדרה והתפיסה המצומצמת שלהם בעיני החילונים

- בתוך ההגדרה העצמית ה"רשמית" שלהם ("חרדי"), רבים מתארים רצון לבטא היבטים נוספים בזהותם, כאינדיבדואלים, במנותק מהשיוך הדתי/מגזרי שלהם.
- לתחושתם, ההגדרה "חרדי" מצמצמת את אישיותם ומתעלמת מפנים נוספות בהוויתם, תוך שמקטלגת אותם ב"תבניות".
- לדוגמא, החרדים מתגאים מאד בפעילות ההתנדבותית שהם עושים למען החברה והקהילה (לאו דווקא החרדית), ותופסים אותה כחלק מהזהות העצמית שלהם ושיוכם לחברה.
- נראה כי פעילות כזו מקובלת כיום מאד במגזר (מד"א, 'איחוד הצלה'), אך אינה זוכה לתהודה מספקת בחברה הישראלית, מה שיוצר תסכול עמוק ומקשה על 'פריצת החומות' ושבירת הסטיגמות ביחס אליהם.

"אני קצין בצבא וקיבלתי פטור ממילואים ועכשיו התקשרו אליי מהצבא וביקשו שאגיע ומיד הסכמתי. אף אחד לא יודע על זה בכלל"

"חשוב לי מאד לעזור לישראלי האחר, לשרת את הארץ. זה חלק ממי שאני"

"אני איש חברתי אני פועל לפלורליזים, תיקון עולם, עזרה לחלשים, לא רק במגזר החרדי"

"התייאשתי מלצפות שיסתכלו עלי אחרת בזכות זה"

המנהיגות בעולם החרדי מטיפה לבדלנות והסתגרות

- לתפיסת המשתתפים, ההנהגה החרדית עושה כל מאמץ להתייחס אל החרדים בראש ובראשונה כאל מגזר. הדבר נובע בעיקר מאינטרסים פוליטיים - השגת תקציבים למגזר בהתאם לצרכים הייחודיים לו, תוך שמירת הבידול והסגפנות שלו.

- מובעת מידה לא מועטה של ביקורת כלפי ההנהגה החרדית, הרוחנית והפוליטית, אשר במידה רבה מטפחת את הבדלנות מול החברה הישראלית ומעצימה בכך את התפיסות השליליות והסטראוטיפים כלפי המגזר.

"אנחנו מרגישים מגזר, כי ככה מתייחסים אלינו מלמעלה. זה עולה בנושאי תקציב, צבא, עבודה, ולכן אנחנו נמצאים כל הזמן במגננה כי צובעים אותך"

"אבל יש אשמה גם במפלגות המגזריות הם חושבים לקדם ולדאוג למגזר שלהם אבל זה לא גורם לאחדות"

"הם עושים את זה בכוונה כדי לשמר את המגזר החרדי בתוך מסגרת. כדי שבעת משבר הבחור החרדי לא יצא החוצה, הוא צריך לדעת ששונאים אותו בחוץ"

"הרבנים והמחנכים מדגישים את זה כל הזמן ששונאים אותנו, יש חינוך להתבדלות מגיל הגן עושים את זה כדי לשמור אותך בתוך המסגרת החרדית"

התקשורת מלבה שנאה ומטפחת סטיגמות כנגד החרדים

התקשורת נתפסת כגורם שאחראי במידה רבה לקיטוב בחברה בכלל, וכלפי החרדים בפרט.

"התקשורת מלבה ויוצרת לחרדים דימוי "שטני". הסיקור מוטה נגדנו, זה מביא רייטינג"

"אם מדווחים בחדשות "רב חרדי אנס", אז זה צובע את כל הקהילה.."

"זו הסטיגמה של התקשורת שכל החרדים לא עובדים. בפועל יותר מחמישים אחוז מהחרדים עובדים"

"אנחנו מושמצים תקשורתית ובגלל זה אנשים לא מתקרבים"

"תשאל את אמנון לוי שנכנס לנו לחדר המיטות, לצעצועי מין שלנו אבל את הגמילות חסדים שלנו אף אחד לא מראה"

רוצים להתפס כבני אדם על שלל תכונותיהם ולא כ"חרדים", הגדרה המצמצמת אותם לסטראוטיפים קשים

- בצד הרתיעה קיימים גם קולות המביעים רצון לייצר מהלכים של קרבה בין המגזר לחברה הישראלית בכללותה, בעיקר על מנת לשפר את תדמית החרדים בעיני החברה.
- הדרך לשם נעוצה, לתפיסת רבים במפגשים שאינם ממסדיים, בתהליכי הידברות והיכרות שימוסו מעט את הבורות והשנאה וייצרו מכנה משותף בין הקבוצות השונות .

מהלכים של מפגש והידברות

"אין מספיק שיח על הנושא של השיוויון, של הידברות בין מגזרים , פתאום שכשיורדים למקומות עבודה ונפגשים שם אז יש כימיה וחיבור"

"אני נפגש במסגרת העבודה בפורומים מאוד גדולים 200-300 משתתפים עם חילונים וערבים ונפגשים ולומדים הרבה אחד מהשני"

העמקת ההיכרות של החברה הישראלית עם העולם החרדי

"אני רוצה שיכירו את הערכים שלנו, את הדרך שלנו. אני חושב שהחילוני חושב שהוא יודע מה זה חרדי, שזה ללכת להפגנות ולזרוק אבנים"

"שידעו כמה מהמגזר החרדי יוצאים לעבוד, אולי זה ישנה להם את הסטיגמה"

איך ניתן לקרב לבבות?

- גיוון תעסוקתי, הצגת שיתופי פעולה במקומות העבודה ובממשקים נוספים: המקום היחיד בו חשים החרדים, כי הם מצליחים להביא להתעניינות אמיתית בהם ולתחושת התערות בחברה, היא במקומות עבודה משותפים, בסביבה "מעורבת", בה הגורם המקצועי מהווה מכנה משותף חזק יותר מגורמי הבידול

"שיעשו כתבות על חרדים וחילוניים שעובדים ביחד. אלה הפנים היפות של החברה הישראלית"

שילוב של חרדים בתפקידי מפתח בחברה הישראלית (שאינם תפקידים פוליטיים):

"הפיתרון היא גם אם יראו אנשים חרדים בתחומים מובילים במגזר הכללי ולא רק בכנסת"

- לצד זה, יש המביעים סקפטיות ביחס לסיכויי ההצלחה של מהלכים כאלה וההשפעה שיכולה להיות להם על השסעים בחברה הישראלית. הדבר נובע בעיקר מנסיון קודם של עבודה ופעילות לצד הציבור החילוני, שלא הפחיתה במאום את התגובות והסטיגמות השליליות כלפיהם וכלפי המגזר.

עיקרי הממצאים
מגזר ערבי

רכיבי זהות: נמצאים בהראכיה. הישראליות איננה מהווה חלק מהם

מי אתה הערבי ישראלי?

- רכיבי הזהות של משתתפים אילה מושפעים משני מעגלי קונפליקט מרכזיים הנוגעים בזהותם:
  - הקונפליקט הישראלי-פלשתיני.
  - הקונפליקט שבין נצרות לאסלאם בתוך החברה הערבית

"אני מגדירה את עצמי כפלסטינית מערבית החיה בתוך ישראל. וביני לבין עצמי יש קונפליקט שלפעמים הוא מאלץ אותי להגיד את הדברים אחרת".

"יש לנו הרבה קונפליקטים בין הסגנון החיים שלנו לבין הסביבה, בינך לבין הנוצרי, כי לדעתי יש גם קונפליקט בין המוסלמים לנוצרים אבל הוא פחות חזק.. תלוי באדם עצמו"

"יש קונפליקט עדתי בין הנוצרים למוסלמים. אני כנוצרי לא יכול להכריח את המוסלמי לכבד אותי כי יש אנשים שלא מוכנים לקבל את האחר".

רכיב ה"ערביות" בזהות חלש מהמצופה

נראה כי שני גורמים מרכזיים משפיעים על כך:

- תדמיתה הירודה של האומה הערבית בעולם בעקבות השתלטות גורמים קיצוניים ורצחניים על דעת הקהל.
- וכן העובדה שהשפה הערבית איננה מהווה כבר שפה מרכזית לתקשורת.

"אני מרגיש שהזהות הערבית התחילה להיחלש בשל במצב בעולם הערבי"

"הזהות הערבית אצלנו הולכת ונעלמת בשל השפה, אנחנו פחות מדברים ערבית והשפה העברית היא שתופסת את מקומה"

"דווקא היהודים לא מקבלים אותך לא רק בשל הלבוש שלך אבל פשוט בגלל שאת דוברת ערבית".

רכיב ה"דת " בזהות של הדתיים (מוסלמים) חזק ביותר

בקרב מוסלמים דתיים (בדומה מאד ליהודים חרדים) רכיב הדת והאמונה הינו רכיב מרכזי בזהות.

- האחיזה במנהגי הדת מייצרת תחושה של בטחון ומסגרת
- כמו כן מייצרת האחיזה בדת תחושת בידול מול החברה הסובבת.

"הזהות הדתית היא שמגוננת עליך מהתבוללות בחברה היהודית"

"זה שאנחנו מקיימים את מצוות הדת.. זה מאוד מפריע ליהודים כי הם מתנגדים שאנחנו נלך לפי הדת שלנו במיוחד הלבוש השרעי."

"אני דווקא מדגיש את הזהות המוסלמית שלי בעבודה כדי להגיד ליהודים, לנוצרים ולרוסים שהאסלאם לא מה שחושבים, אני מבליט את הזהות שלי כדי להוכיח להם שהמוסלמים הם אנשים רגילים"

"אני מרגישה שהיהודים לא מקבלים ודוחים יותר את הערבים המוסלמים יותר מאשר הנוצרים"

רכיב ה"ישראליות" בזהות של המשתתפים, הינו מורכב ובעייתי ונוגע בתפיסת החברה הסובבת את הערבים הישראלים

- אף אחד מהמשתתפים לא הגדיר עצמו בפשטות כ"ישראלי".
- הזהות "ישראלי" הינה אינסטרומנטלית (ישראלי=גר בישראל), ואינה משקפת תחושת שייכות לחברה הישראלית, ממצא שהוא משמעותי להבנת הניכור שבו חי המגזר הזה בישראל.
- המשתתפת היחידה שהגדירה עצמה כישראלית הנה אמא לחיל במשמר הגבול

(ממצא תואם למחקר שערכנו בעבר שבו עלה כי הישראליות מתכוננת סביב הצבא וסביב השפה)

"אנחנו רואים את עצמנו כלא שייכים לחברה הישראלית כי זה שייך ליהודים בעוד שאנחנו שייכים לחברה הערבית"

"אני נאלץ להגדיר את עצמי כחלק מהחברה הישראלית אבל אני לא מרגיש שייכות לחברה הישראלית"

"דווקא היהודים לא רוצים שאנחנו נהיה חלק מהחברה הישראלית"

"אם היהודים רוצים אותנו כחלק מהחברה הישראלית היו נותנים לנו את הזכויות שלנו."

"תראה את מפלגות הימין שרוצה להגדיר את המדינה כמדינה יהודית בלבד".

להיות ערבי בישראל זה לסבול מעויינות, ניכור ולהיות במצב קונסיסטנטי של קונפליקט חוסר הסכמה וחשדנות.

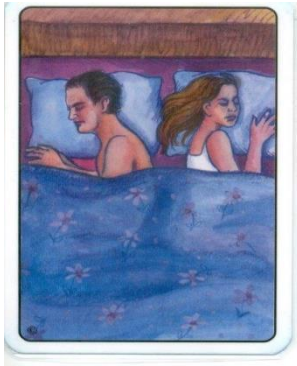

"יש כאן גבר ואישה על מיטה זוגית... המיטה זו האדמה שחולקים אותה הערבים והיהודים.. אנחנו עובדים יחד אבל בסוף כל אחד מפנה את הגב לשני ואין האחד מעוניין בשני, אנחנו חיים כאן על אינטרסים"

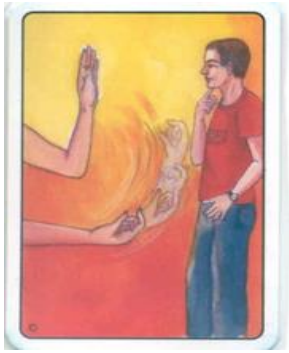

"בחרתי בתמונה עם "עצור" וזה מה שאומרת החברה הישראלית לערבים, תהיו בצד ואנחנו נקרא לכם רק כשאנחנו זקוקים לכם לעבודות הפרך"

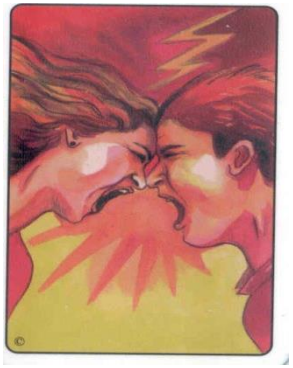

"בתמונה שבחרתי יש שני אנשים ראש בראש וצועקים אחד על השני, זו כרטיסייה המייצגת את התחושה שלי אנחנו מתנגשים ומתנגחים כל הזמן, ואין צד אחד שמוכן לוותר, התנגשות זו משתקפת בחיי היומיום שלנו"

סטראוטיפים רווחים כלפי ערבים: טרוריסטים, פרימיטיביים

- המשתתפים מציינים בכאב ובהשלמה מסויימת את העובדה שערביותם מקנה להם באופן אוטומטי שני תארים מפוקפקים למדי: טרוריסט ו/או פרימיטיבי.

"הם חושבים שהערבי בא לפוצץ ולהרוג"

"אני רוצה להגיד ליהודים שאנחנו לא טרוריסטים אנחנו חיים באדמה שלנו , אנחנו משכילים וחפצי חיים"

אני מכבדת את הקיום של היהודים כאן, אבל אני רוצה שהם גם יכבדו אותנו.. בואי נתייחס אחד לשני כאל בני אדם"

"אנחנו לא צלחת חומוס ובקלאות אנחנו הרבה יותר מכך יש לנו לתרבות עשירה מעבר לחומוס"

"אנחנו מכירים את היהודים יותר מאשר הם מכירים אותנו"

דמוקרטיה וקיום זכויות: ליהודים בלבד

- המשתתפים תופסים את הדמוקרטיה ואת קיום הזכויות כערכים המתקיימים עבור יהודים בלבד.
- הם אינם רואים בעצמם אזרחים שווי זכויות במדינתם.

"אם יהודי יאמר לך תחייה בסוריה הוא מסיט את תשומת הלב מהעובדה שאתה כאן אזרח ומתחייב לשמור על חוקי המדינה ומשלם מיסים, לכן זכותי לקבל את מה שמגיע לי כמו כל אזרח"

"אבל אנחנו צריכים לשרת בצבא".

"לתת למדינה זה לא רק לשרת בצבא, אנחנו משלמים מיסים".

"דווקא הערבים משרתים את המדינה בפנים ולא במלחמות נגד העולם הערבי".

"ישראל טוענת שהיא דמוקרטית אבל היא הכי גזענית".

"אנחנו לא נוכל לקבל כל תפקיד במדינה הזו".

עתיד החברה הערבית במדינת ישראל אינו מזהיר

- המשתתפים פסימיים ביותר הן לגבי עתיד המדינה והן לגביהם כערבים ישראלים.
- ממצא זה מושתת על ההנחה כי מצבם של הערבים כמיעוט בתוך המדינה הולך ומידרדר, הן מבחינה חברתית והן מבחינה פוליטית. המיעוט הערבי נתפס כחסר ישע ואין לו כל השפעה על מקבלי ההחלטות במדינת ישראל.
- קיימת מידה רבה של ייאוש ואף מחשבות לעזוב את הארץ.

"מדינת ישראל רואה בנו מחלת סרטן והיא מחפשת פתרון להיפטר ממחלה זו"

"מבחינה כלכלית מצב הערבים במדינה ילך וידרדר"

"אני רוצה שהילדים שלי ייסעו לחו"ל ללמוד ויישארו שם"

"אני לא מצפה שיהיה טוב לילדים שלי כאן אני מתכנן לשלוח אותם לחו"ל ללמוד ואני אלך בעקבותיהם"

ממצאים מרכזיים – מחקר כמותי

מתודולוגיה

- ✓ הסקר בוצע באופן משולב, באמצעות הטלפון והאינטרנט, בקרב 1,189 משיבים, המשתייכים למגזרים הבאים*:

מדגם מייצג	יהודים	ערבים	עולי ברה"מ לשעבר	חרדים
1,189	1,059	130	250	177

- ✓ תאריכי הדגימה: 16.1.2017 – 2.2.2017

*המשיבים עשויים להימנות על כמה מגזרים, אך מהווים פרופורציה מייצגת בתוך כל מגזר.

תוכן

מרכיבי זהות

תפיסה תדמיתית של קבוצות

תפיסת השתייכות לקבוצות

תפיסה תדמיתית של קבוצות – לפי השתייכות לקבוצות

שסעים נתפסים בין קבוצות

סיכויי איחוי שסעים והשפעתם על קידומה של מדינת ישראל

ציביון רצוי של מדינת ישראל

חשיבות ההיכרות עם האחר וגורמים מלכדים בחברה

נכונות להצטרף לתנועה לאיחוי שסעים ועצירת הפילוג

עיקרי הממצאים

- ✓ הזהות היהודית והישראליות נתפסים כמגדירי הזהות הבולטים ביותר, ללא הבדל ביניהם, אך בפער ניכר לעומת שאר המאפיינים. בקרב המגזר הערבי, הזהות הערבית והדת נתפסים כמגדירי הזהות העיקריים.
- ✓ רוב המאפיינים השליליים (כגון מפחידים, לא אמינים ומסוכנים) מיוחסים לערבים. בקרב המגזר הערבי, רוב המאפיינים השליליים מיוחסים למתנחלים.
- ✓ ההיכרות עם רוב הקבוצות ברמה החברית (חברים קרובים/לעבודה/ללימודים) לא משנה באופן משמעותי את תפיסת חבריהן לחיוב או לשלילה. סייג לכך הן קבוצות החרדים והמתנחלים – שההיכרות האישית עם חבריהן מפחיתה באופן ניכר את ייחוס המאפיינים שליליים להן.
- ✓ השסע הנתפס הבולט ביותר הינו בין ימנים ושמאלנים, בפער ניכר מול השאר.
- ✓ סיכויי איחוי השסעים בין רוב הקבוצות נתפסים כבינוניים, כאשר סיכויי איחוי השסעים בין חרדים לחילונים ובין שמאלנים למתנחלים נתפסים מעט יותר טובים לעומת שסעים אחרים.
- ✓ ככלל, השסעים בחברה נתפסים כמפריעים לקידומה של ישראל.
- ✓ הסכמה גבוהה יחסית בנושאי חשיבות הערכים היהודיים במדינה וקיצוץ הקצבאות על מנת לעודד אנשים להתפרנס בעצמם.
- ✓ כשני שליש סבורים שההיכרות עם האחר סה"כ חשובה, הן ברמה האישית והן ברמת המדינה.
- ✓ הגורם הנתפס כמלכד ביותר את החברה הינו האיום מבחוץ. אחריו – ההיסטוריה היהודית.

מרכיבי זהות – מייצג

- ✓ הזהות היהודית והישראליות נתפסים כמגדירי הזהות הבולטים ביותר, ללא הבדל ביניהם, אך בפער ניכר לעומת שאר המאפיינים.

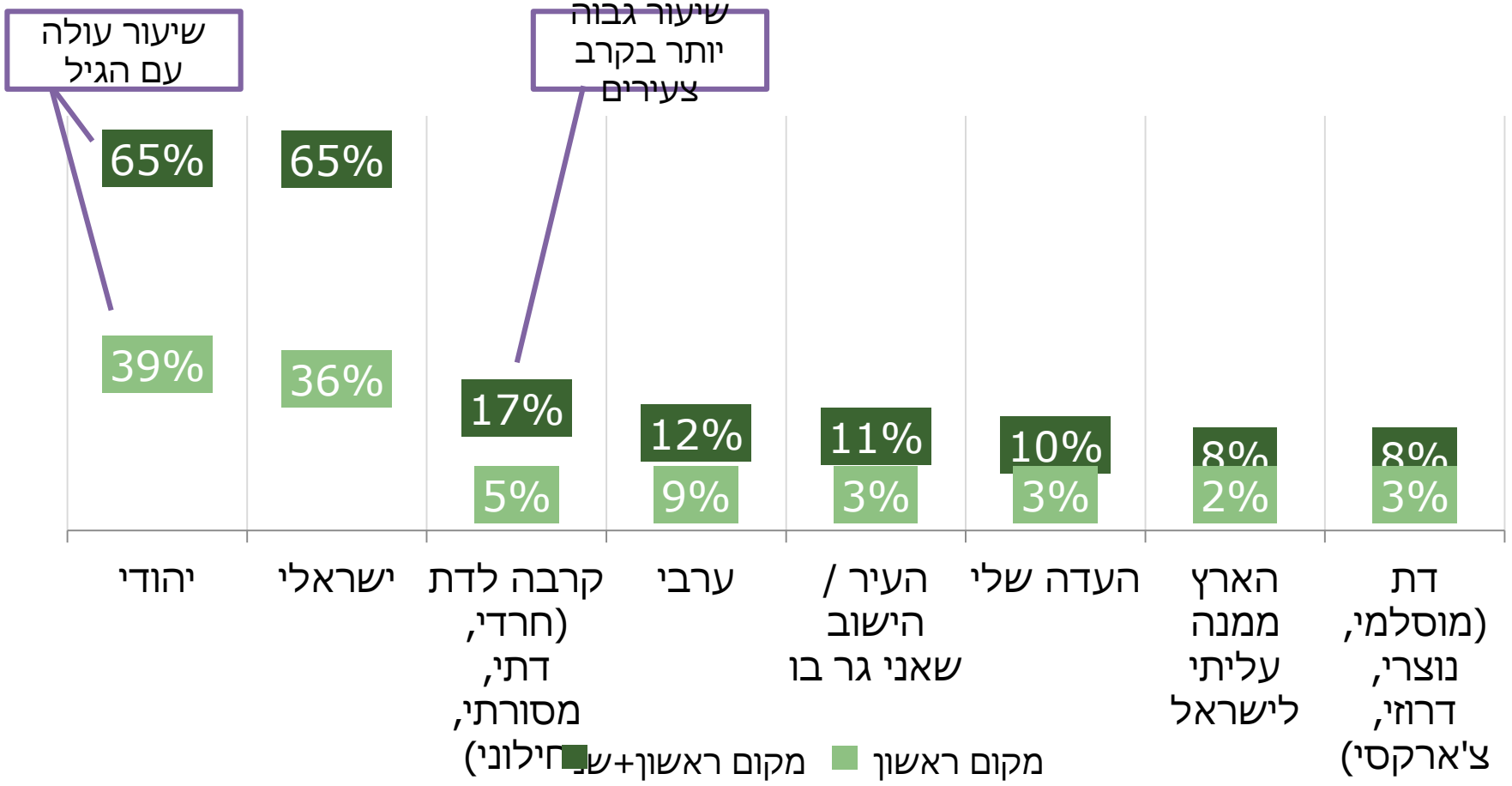

איזה מבין המונחים הבאים מגדיר בצורה הטובה ביותר את זהותך? ומה המונה השני שמגדיר את הזהות שלך?

מרכיבי זהות – לפי מגזר – מקום ראשון

- ✓ הזהות היהודית נתפסת כמגדיר הזהות הבולט במגזרים מקרב האוכלוסייה היהודית, בעיקר חרדים.
- ✓ בקרב חרדים, קרבה לדת מהווה אף היא מגדיר זהות בולט, לעומת ישראליות – בקרב שאר מגזרי האוכלוסייה היהודית.
- ✓ בקרב המגזר הערבי, הזהות הערבית והדת נתפסים כמגדירי הזהות העיקריים.

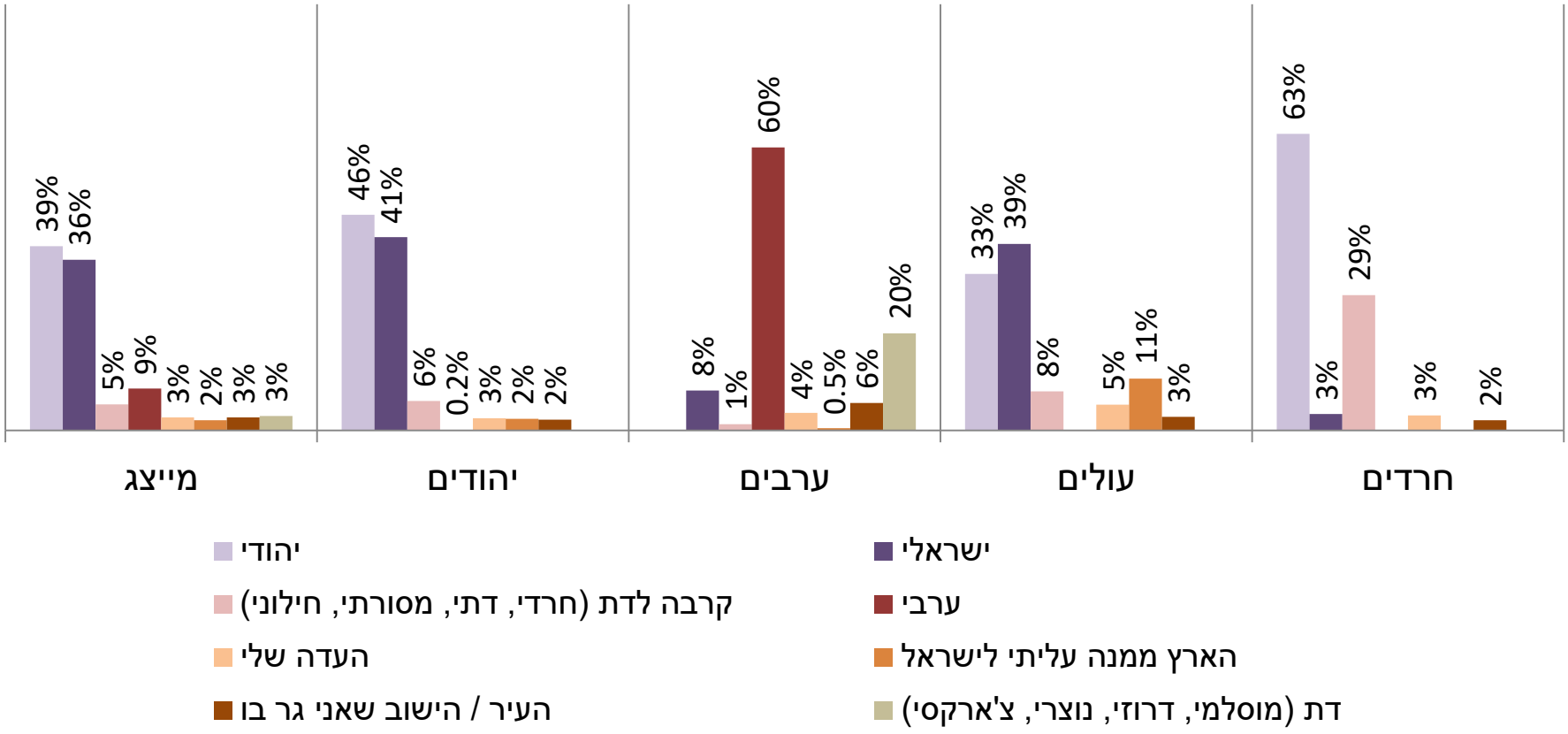

איזה מבין המונחים הבאים מגדיר בצורה הטובה ביותר את זהותך? ומה המונה השני שמגדיר את הזהות שלך?

מדגם
ייעוץ ומחקר בע"מ

מרכיבי זהות – לפי מגזר – מקום ראשון+שני

- ✓ הזהות היהודית נתפסת כמגדיר הזהות הבולט במגזרים מקרב האוכלוסייה היהודית, בעיקר חרדים.
- ✓ בקרב חרדים, קרבה לדת מהווה אף היא מגדיר זהות בולט, לעומת ישראליות – בקרב שאר מגזרי האוכלוסייה היהודית.
- ✓ בקרב המגזר הערבי, הזהות הערבית והדת נתפסים כמגדירי הזהות העיקריים.

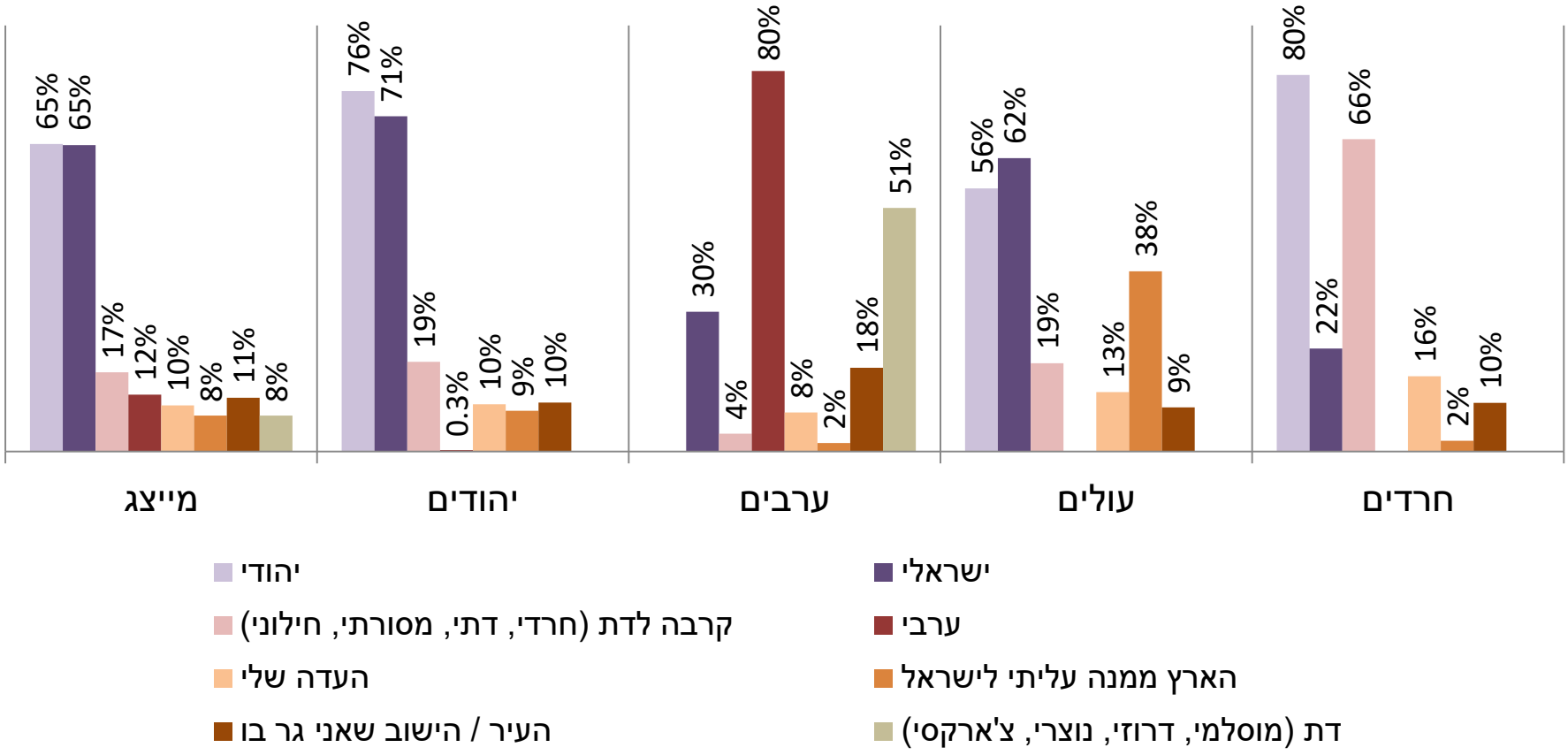

איזה מבין המונחים הבאים מגדיר בצורה הטובה ביותר את זהותך? ומה המונה השני שמגדיר את הזהות שלך?

מדגם
ייעוץ ומחקר בע"מ

תפיסה תדמיתית של קבוצות – מייצג

✓ רוב המאפיינים השליליים מיוחסים לערבים.

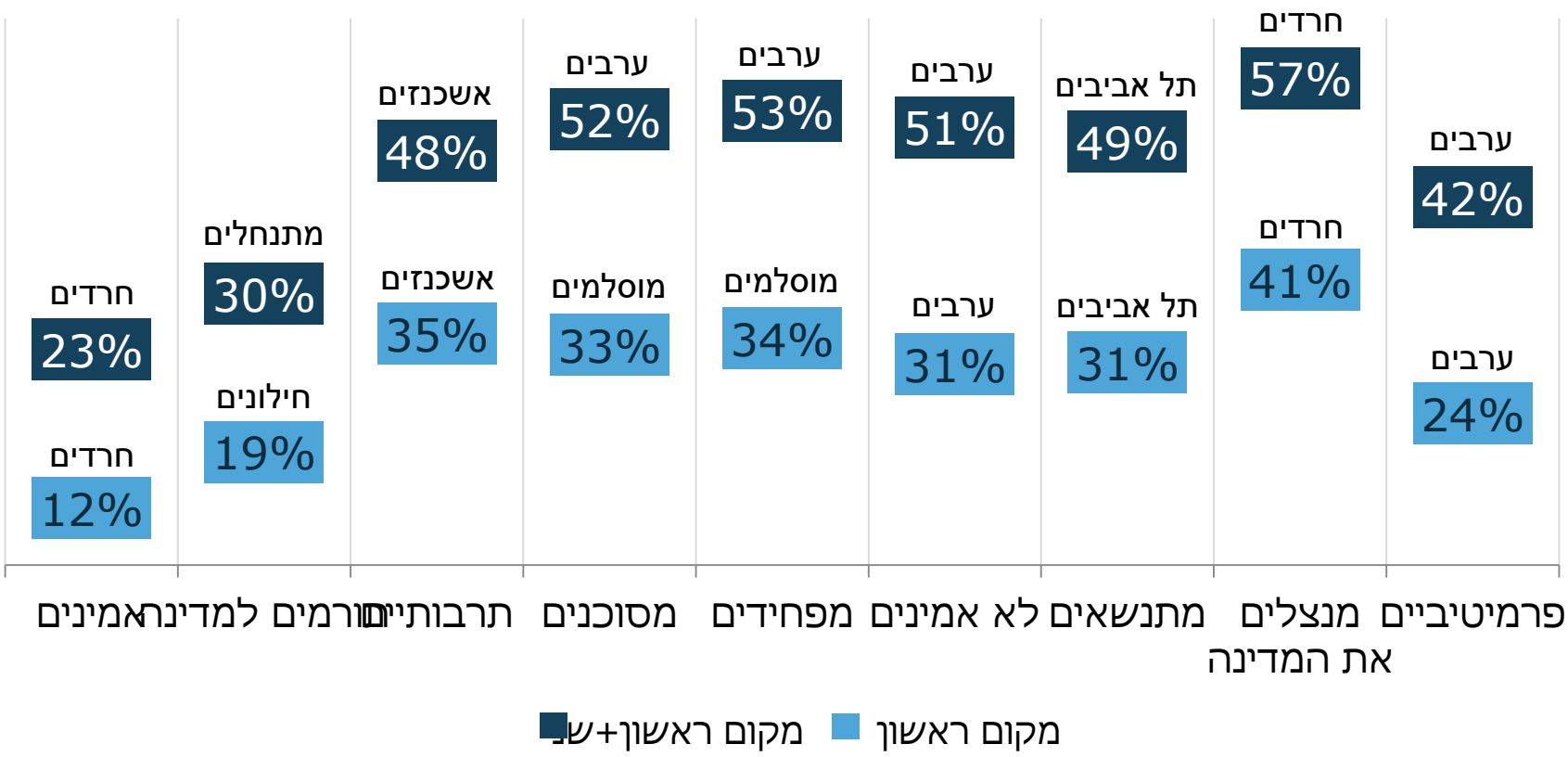

על איזו קבוצה הכי מתאים לומר שהם ___? ומי במקום השני? (מוצגות קבוצות עיקריות, בנטרול האפשרויות "כולם אותו דבר" ו"אף אחד מהם")

תפיסה תדמיתית של קבוצות – יהודים

✓ רוב המאפיינים השליליים מיוחסים לערבים.

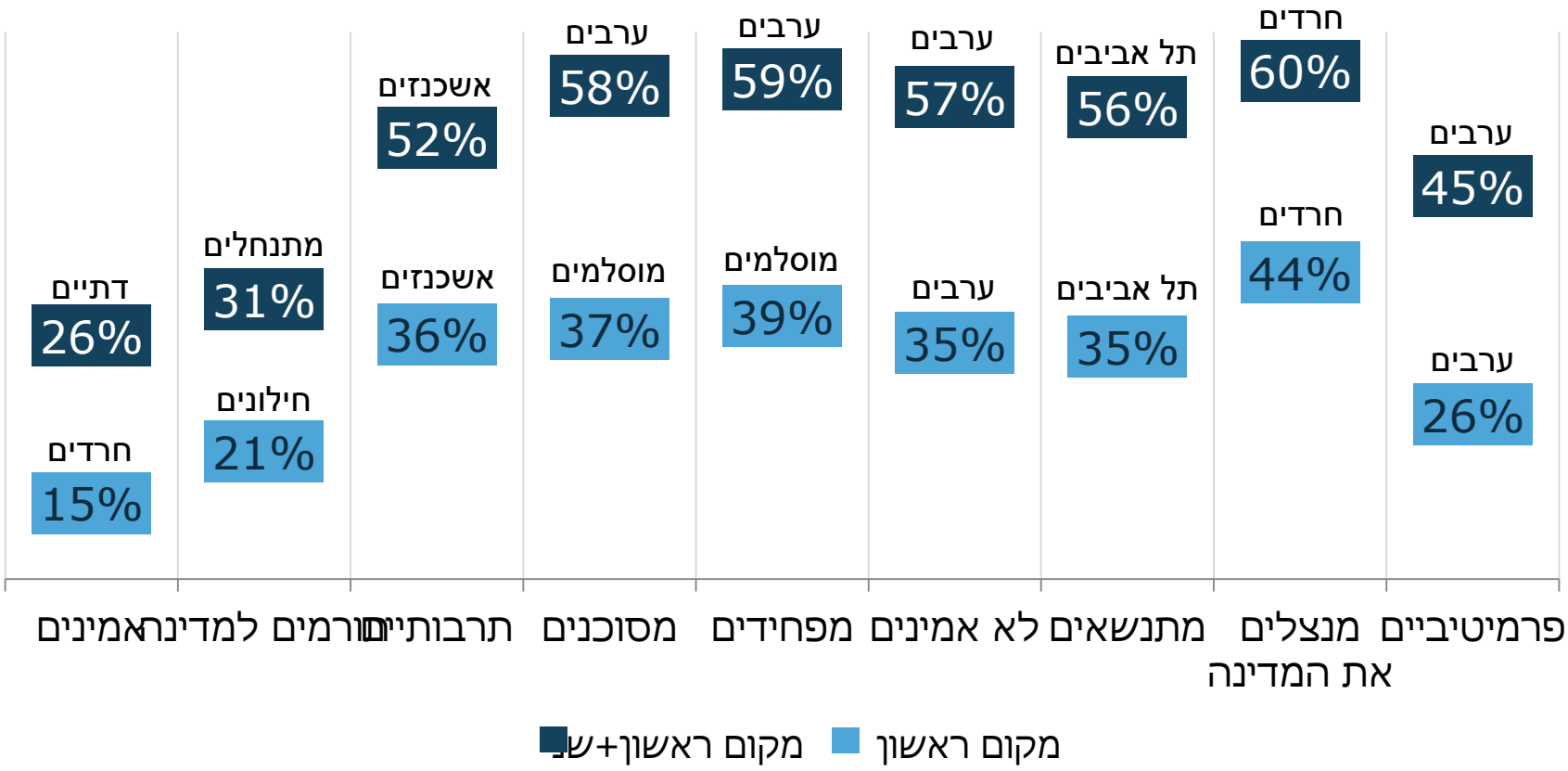

על איזו קבוצה הכי מתאים לומר שהם ___? ומי במקום השני? (מוצגות קבוצות עיקריות, בנטרול האפשרויות "כולם אותו דבר" ו"אף אחד מהם")

תפיסה תדמיתית של קבוצות – ערבים

- ✓ רוב המאפיינים השליליים מיוחסים למתנחלים.
- ✓ אשכנזים נתפסים כתרבותיים וכמתנשאים.

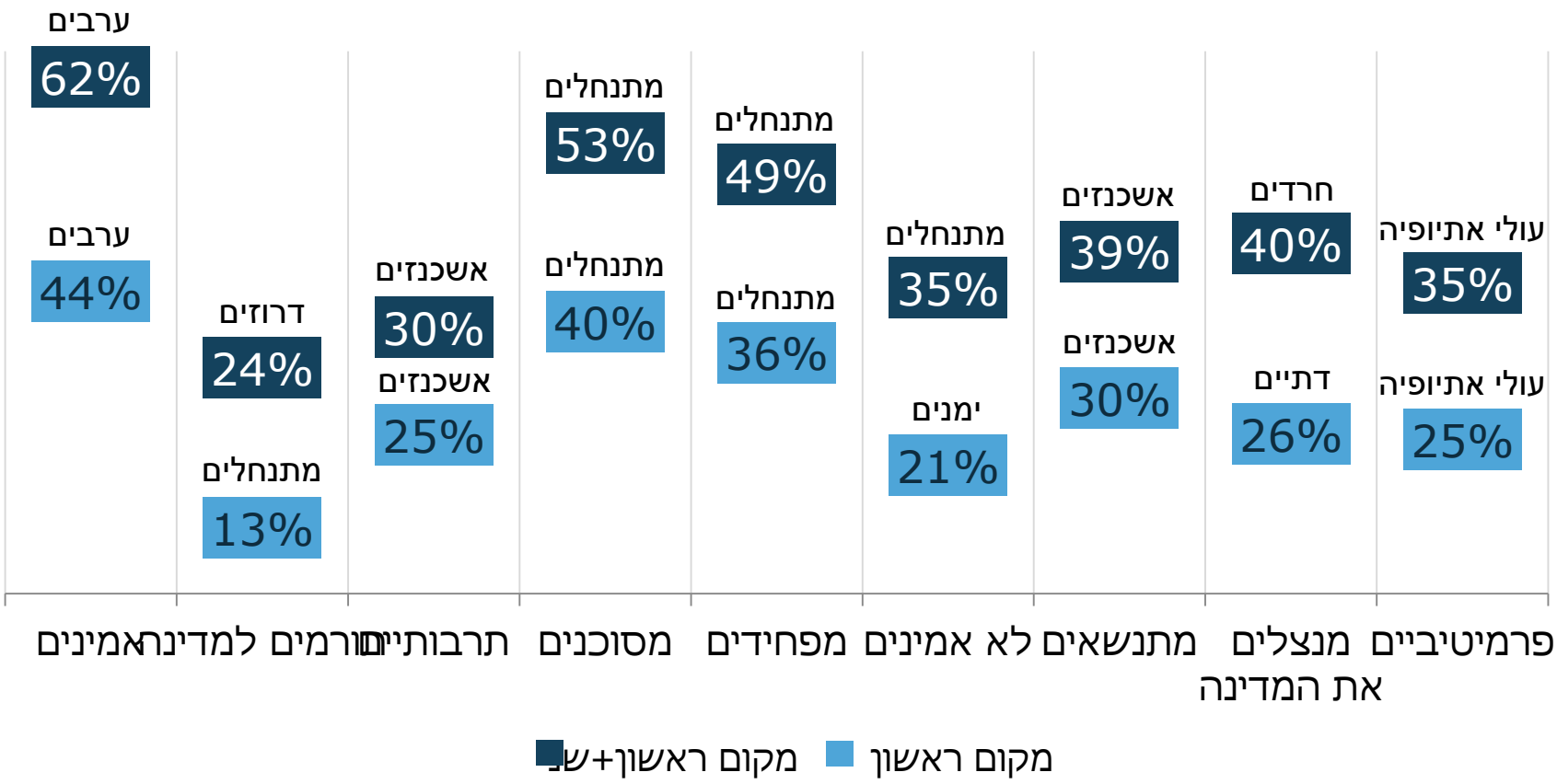

על איזו קבוצה הכי מתאים לומר שהם ___? ומי במקום השני? (מוצגות קבוצות עיקריות, בנטרול האפשרויות "כולם אותו דבר" ו"אף אחד מהם")

תפיסה תדמיתית של קבוצות – עולי ברה"מ

- ✓ מחצית מהמאפיינים השליליים מיוחסים לערבים.
- ✓ עולי ברה"מ לשעבר מייחסים את כל המאפיינים החיובים להם עצמם.

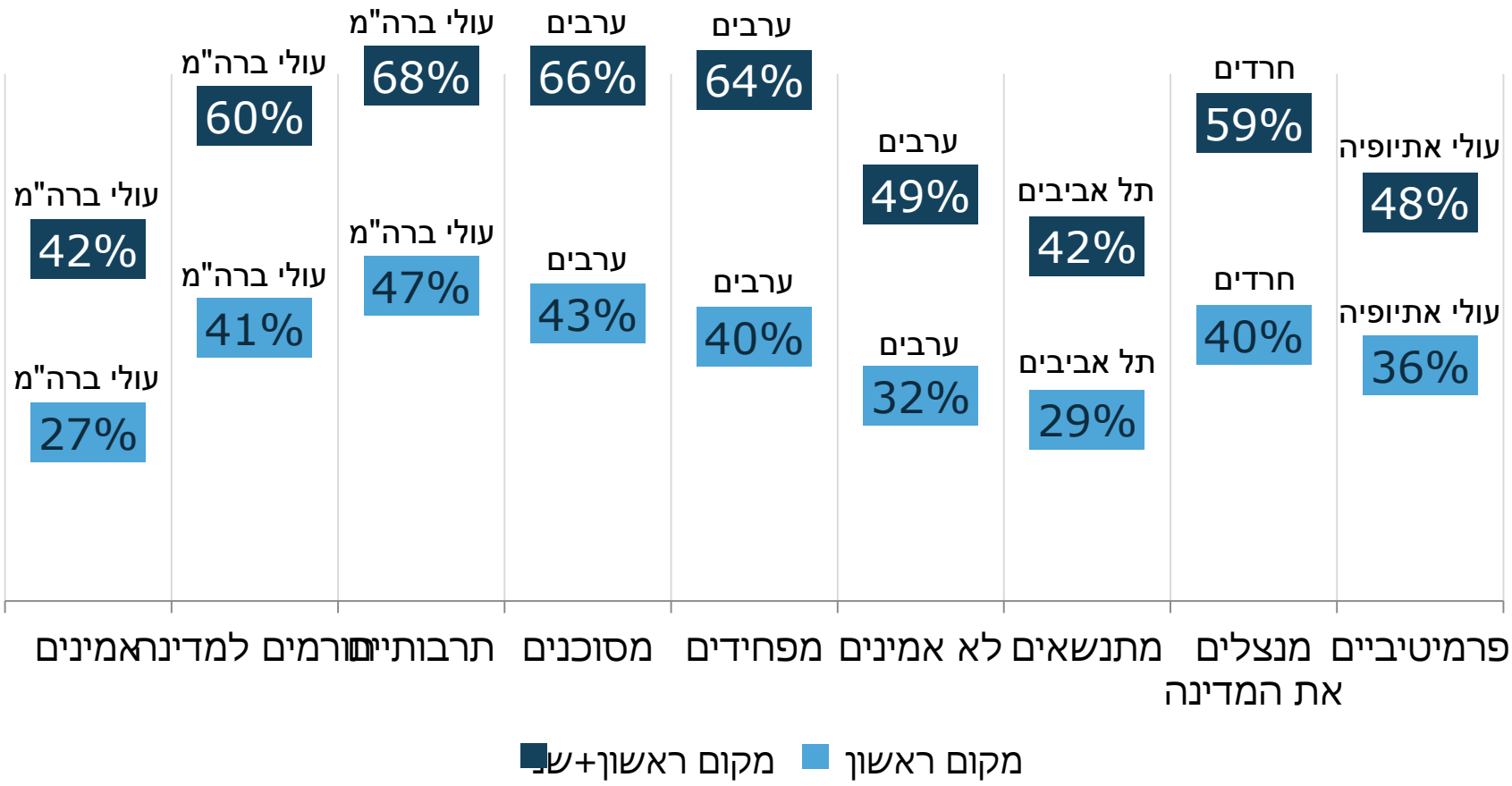

על איזו קבוצה הכי מתאים לומר שהם ___? ומי במקום השני? (מוצגות קבוצות עיקריות, בנטרול האפשרויות "כולם אותו דבר" ו"אף אחד מהם")

תפיסה תדמיתית של קבוצות – חרדים

- ✓ רוב המאפיינים השליליים מיוחסים לערבים.
- ✓ חרדים מייחסים את כל המאפיינים החיובים להם עצמם.

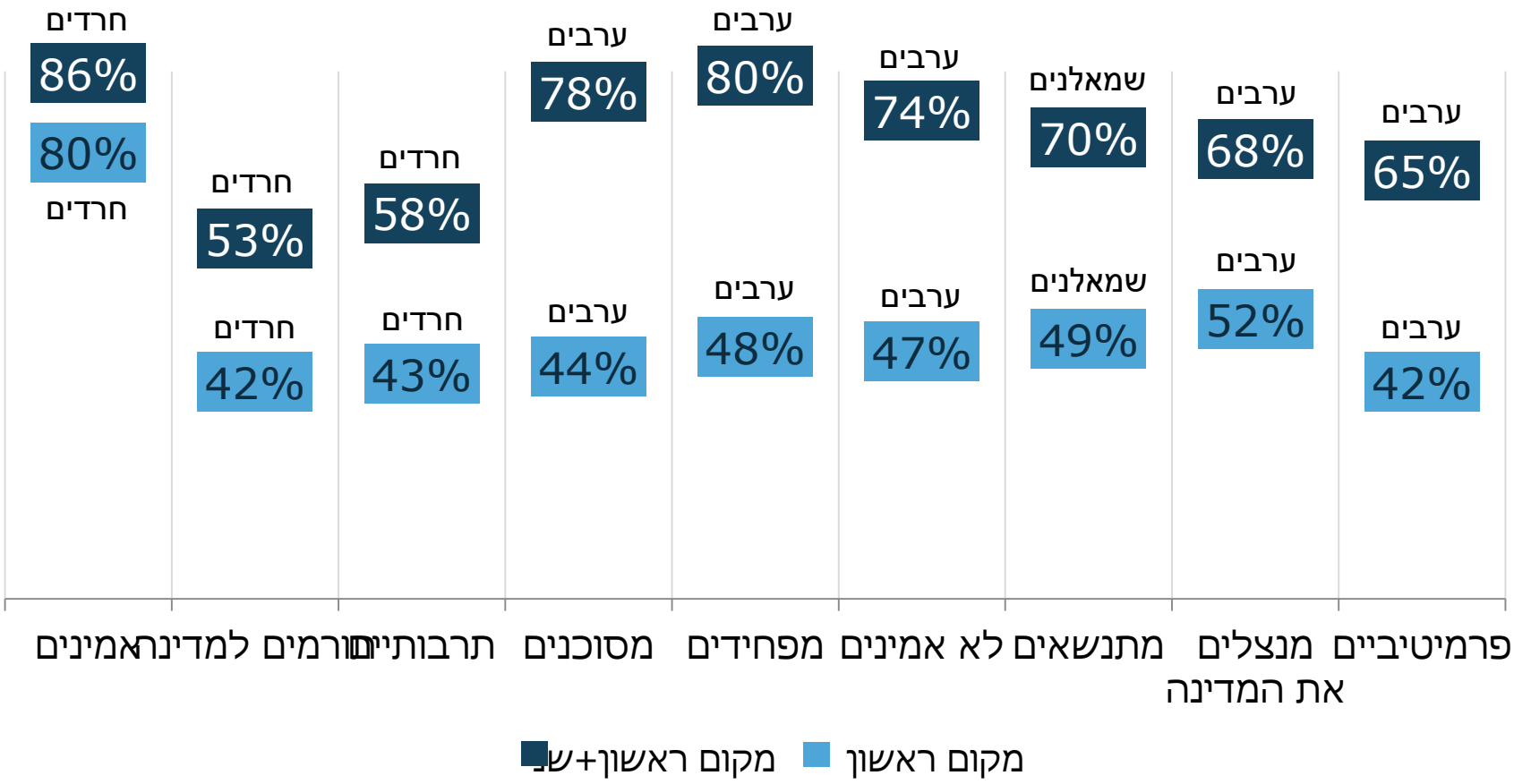

על איזו קבוצה הכי מתאים לומר שהם ___? ומי במקום השני? (מוצגות קבוצות עיקריות, בנטרול האפשרויות "כולם אותו דבר" ו"אף אחד מהם")

תפיסה תדמיתית של קבוצות – חרדים

- ✓ רוב המאפיינים השליליים מיוחסים לערבים.
- ✓ חרדים מייחסים את כל המאפיינים החיובים להם עצמם.

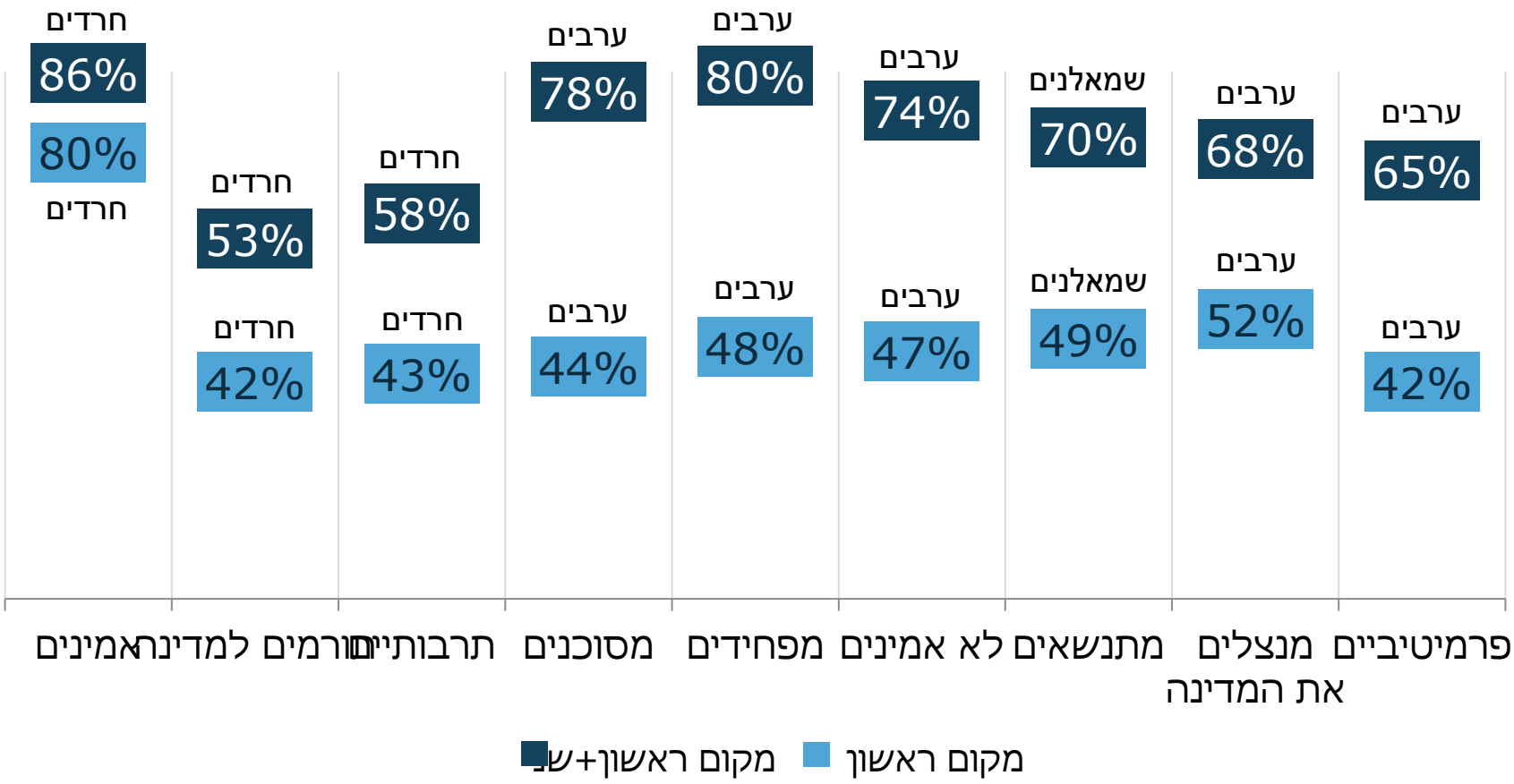

על איזו קבוצה הכי מתאים לומר שהם ___? ומי במקום השני? (מוצגות קבוצות עיקריות, בנטרול האפשרויות "כולם אותו דבר" ו"אף אחד מהם")

תפיסת השתייכות לקבוצות – מייצג

- ✓ שיעור גבוה יותר משייכים עצמם לקבוצות החילונים והאשכנזים.

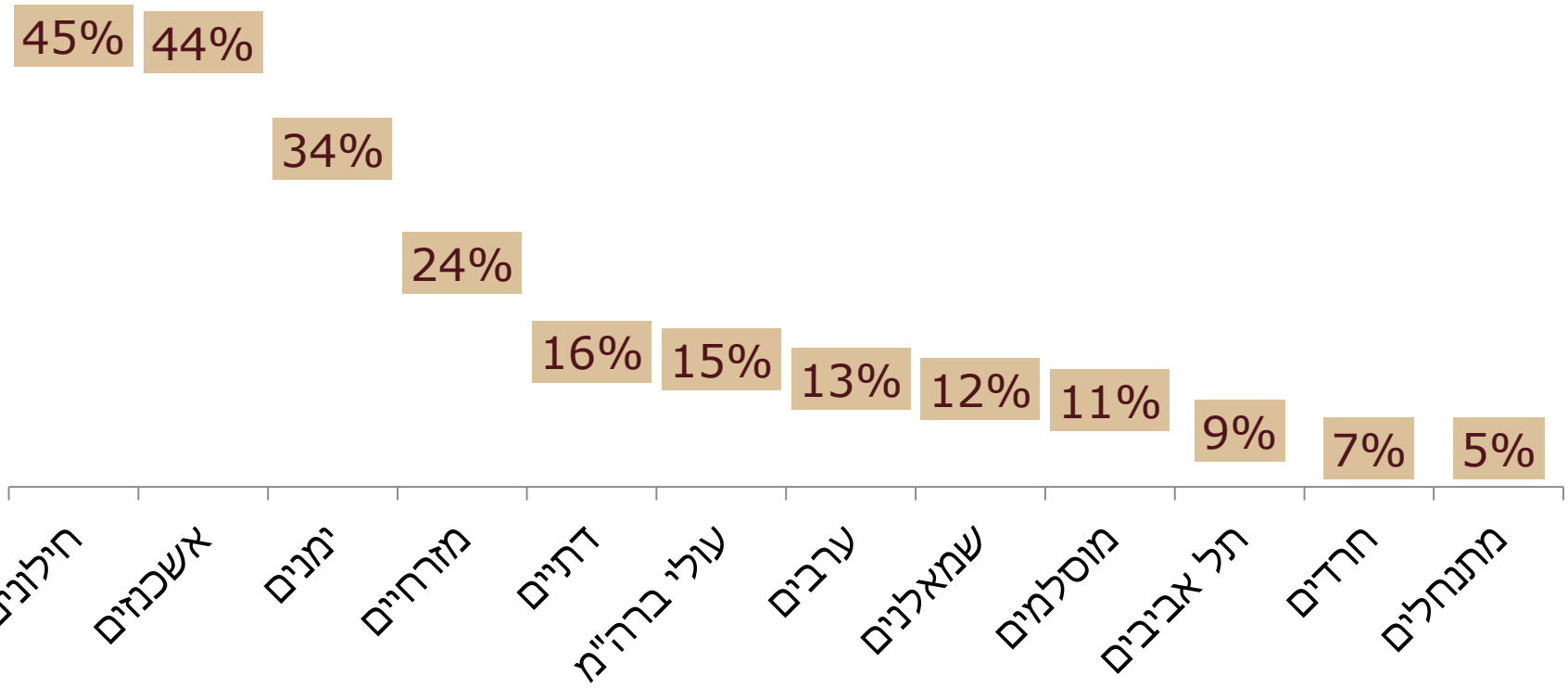

לגבי כל קבוצה סמן את המתאים לגביך: אני משתייך אליה/הכי קרוב אליי, יש לי במשפחה, חברים לעבודה/לימודים, יש לי חברים קרובים, מכיר ממסגרות אחרות, לא מכיר אישית, לא יודע

תפיסה תדמיתית של קבוצות – לפי שייכות לקבוצה – מייצג

הקבוצה שרואים עצמם משתייכים אליה

	חילונים N=532	אשכנזים N=525	ימנים N=409	מזרחיים N=285	דתיים N=189	עולי ברה"מ N=180
אמינים	חילונים 36%	אשכנזים 27%	ימנים 36%	ימניים 31%	דתיים 57%	עולי ברה"מ 39%
תורמים למדינה	חילונים 46%	חילונים 38%	מתנחלים 43%	מתנחלים 38%	מתנחלים 51%	עולי ברה"מ 54%
תרבותיים	אשכנזים 54%	אשכנזים 55%	אשכנזים 52%	אשכנזים 43%	אשכנזים 45%	עולי ברה"מ 66%
מסוכנים	מוסלמים 55%	ערבים 58%	ערבים 66%	מוסלמים 61%	ערבים 69%	ערבים 62%
מפחידים	מוסלמים 57%	ערבים 58%	ערבים 68%	מוסלמים 63%	ערבים 70%	ערבים 60%
לא אמינים	ערבים 52%	ערבים 57%	ערבים 63%	ערבים 60%	ערבים 70%	ערבים 56%
מתנשאים	תל אביבים 57%	תל אביבים 57%	תל אביבים 59%	תל אביבים 55%	תל אביבים 58%	תל אביבים 48%
מנצלים את המדינה	חרדים 73%	חרדים 67%	ערבים 55%	חרדים 57%	ערבים 63%	חרדים 60%
פרמיטיביים	חרדים 45%	ערבים 46%	ערבים 48%	ערבים 42%	ערבים 53%	עולי אתיופיה 43%

על

דב

בע"מ

תפיסה תדמיתית של קבוצות – לפי שייכות לקבוצה – מייצג

הקבוצה שרואים עצמם משתייכים אליה

	ערבים N=159	שמאלנים N=148	מוסלמים N=136	תל אביבים N=103	חרדים N=83	מתנחלים N=59
אמינים	ערבים 64%	שמאלנים 40%	ערבים 69%	חילונים 32%	חרדים 76%	מתנחלים 42%
תורמים למדינה	מתנחלים 22%	חילונים 49%	מתנחלים 24%	חילונים 43%	חרדים 44%	מתנחלים 54%
תרבותיים	אשכנזים 29%	אשכנזים 45%	אשכנזים 29%	אשכנזים 45%	חרדים 53%	אשכנזים 41%
מסוכנים	מתנחלים 56%	מתנחלים 48%	מתנחלים 54%	מוסלמים 43%	ערבים 75%	ערבים 62%
מפחידים	מתנחלים 51%	מתנחלים 35%	מתנחלים 51%	מוסלמים 53%	ערבים 78%	ערבים 70%
לא אמינים	מתנחלים 37%	ימנים 35%	מתנחלים 36%	מוסלמים 41%	ערבים 66%	ערבים 61%
מתנשאים	אשכנזים 39%	תל אביבים 39%	אשכנזים 38%	תל אביבים 57%	שמאלנים 68%	שמאלנים 57%
מנצלים את המדינה	חרדים 40%	חרדים 68%	חרדים 40%	חרדים 70%	ערבים 62%	ערבים 67%
פרמיטיביים	עולי אתיופיה 38%	חרדים 51%	עולי אתיופיה 44%	חרדים 55%	ערבים 60%	ערבים 60%

הקבוצה שמאל סימאתי שהיה ...

על אי
אחד מהם")

תפיסה תדמיתית של קבוצות – לפי קרבה לקבוצה – מייצג (1)

	ערבים		מוסלמים		דרוזים		עולי אתיופיה		עולי ברה"מ	
	חברים/ מכרים	לא מכיר אישית	חברים/ מכרים	לא מכיר אישית	חברים/ מכרים	לא מכיר אישית	חברים/ מכרים	לא מכיר אישית	חברים/ מכרים	לא מכיר אישית
אמינים	1%	1%	0.4%	-	11%	8%	8%	1%	3%	-
תורמים למדינה	1%	-	1%	-	**26%**	**17%**	3%	1%	4%	-
תרבותיים	1%	1%	1%	-	6%	4%	4%	1%	**28%**	**9%**
מסוכנים	56%	62%	54%	58%	1%	5%	1%	1%	1%	1%
מפחידים	56%	63%	**54%**	**65%**	0.2%	2%	2%	4%	2%	4%
לא אמינים	54%	60%	41%	44%	4%	5%	2%	3%	6%	1%
מתנשאים	2%	3%	1%	1%	1%	1%	2%	1%	7%	4%
מנצלים את המדינה	39%	45%	19%	18%	1%	2%	4%	4%	4%	1%
פרמיטיביים	47%	44%	35%	28%	6%	11%	**23%**	**39%**	3%	5%

על איזו קבוצה הכי מתאים לומר שהם ___? ומי במקום השני? (מוצגות קבוצות עיקריות, בנטרול האפשרויות "כולם אותו דבר" ו"אף אחד מהם")

לגבי כל קבוצה סמן את המתאים לגביך: אני משתייך אליה/הכי קרוב אליי, יש לי במשפחה, חברים לעבודה/לימודים, יש לי חברים קרובים, מכיר ממסגרות אחרות, לא מכיר אישית, לא יודע

תפיסה תדמיתית של קבוצות – לפי קרבה לקבוצה – מייצג (2)

	חרדים		מתנחלים		דתיים		חילונים		להט"בים	
	חברים/ מכרים	לא מכיר אישית	חברים/ מכרים	לא מכיר אישית	חברים/ מכרים	לא מכיר אישית	חברים/ מכרים	לא מכיר אישית	חברים/ מכרים	לא מכיר אישית
אמינים	**18%**	**1%**	**19%**	**4%**	12%	5%	7%	1%	**9%**	**1%**
תורמים למדינה	4%	1%	**33%**	**17%**	10%	11%	15%	15%	2%	1%
תרבותיים	6%	-	6%	3%	7%	1%	7%	6%	4%	1%
מסוכנים	**14%**	**24%**	**9%**	**22%**	**2%**	**19%**	1%	-	2%	6%
מפחידים	**14%**	**29%**	**10%**	**19%**	**4%**	**26%**	2%	5%	1%	5%
לא אמינים	23%	19%	**8%**	**13%**	9%	14%	3%	2%	3%	3%
מתנשאים	**8%**	**14%**	8%	10%	4%	9%	5%	3%	8%	9%
מנצלים את המדינה	**59%**	**70%**	**17%**	**26%**	**16%**	**32%**	2%	2%	1%	4%
פרמיטיביים	**38%**	**48%**	4%	7%	10%	9%	2%	-	1%	4%

על איזו קבוצה הכי מתאים לומר שהם ___? ומי במקום השני? (מוצגות קבוצות עיקריות, בנטרול האפשרויות "כולם אותו דבר" ו"אף אחד מהם")

לגבי כל קבוצה סמן את המתאים לגביך: אני משתייך אליה/הכי קרוב אליי, יש לי במשפחה, חברים לעבודה/לימודים, יש לי חברים קרובים, מכיר ממסגרות אחרות, לא מכיר אישית, לא יודע

תפיסה תדמיתית של קבוצות – לפי קרבה לקבוצה – מייצג (3)

	ימנים		שמאלנים		אשכנזים		מזרחים		תל אביבים	
	חברים/ מכרים	לא מכיר אישית	חברים/ מכרים	לא מכיר אישית	חברים/ מכרים	לא מכיר אישית	חברים/ מכרים	לא מכיר אישית	חברים/ מכרים	לא מכיר אישית
אמינים	**11%**	**1%**	5%	1%	7%	-	7%	10%	3%	1%
תורמים למדינה	13%	19%	5%	2%	12%	10%	8%	10%	2%	2%
תרבותיים	4%	7%	10%	2%	**44%**	**20%**	5%	1%	14%	14%
מסוכנים	**15%**	**26%**	29%	32%	2%	1%	2%	1%	1%	2%
מפחידים	13%	16%	19%	18%	1%	9%	2%	2%	1%	3%
לא אמינים	12%	16%	28%	30%	7%	6%	4%	7%	5%	2%
מתנשאים	9%	10%	**43%**	**34%**	46%	34%	**8%**	**22%**	**52%**	**37%**
מנצלים את המדינה	**3%**	**15%**	**10%**	**14%**	6%	8%	3%	8%	2%	2%
פרמיטיביים	6%	7%	3%	4%	2%	7%	15%	11%	2%	2%

על איזו קבוצה הכי מתאים לומר שהם ___? ומי במקום השני? (מוצגות קבוצות עיקריות, בנטרול האפשרויות "כולם אותו דבר" ו"אף אחד מהם")

לגבי כל קבוצה סמן את המתאים לגביך: אני משתייך אליה/הכי קרוב אליי, יש לי במשפחה, חברים לעבודה/לימודים, יש לי חברים קרובים, מכיר ממסגרות אחרות, לא מכיר אישית, לא יודע

שסעים בין קבוצות – מייצג

✓ השסע הנתפס הבולט ביותר הינו בין ימנים ושמאלנים, בפער ניכר מול השאר.

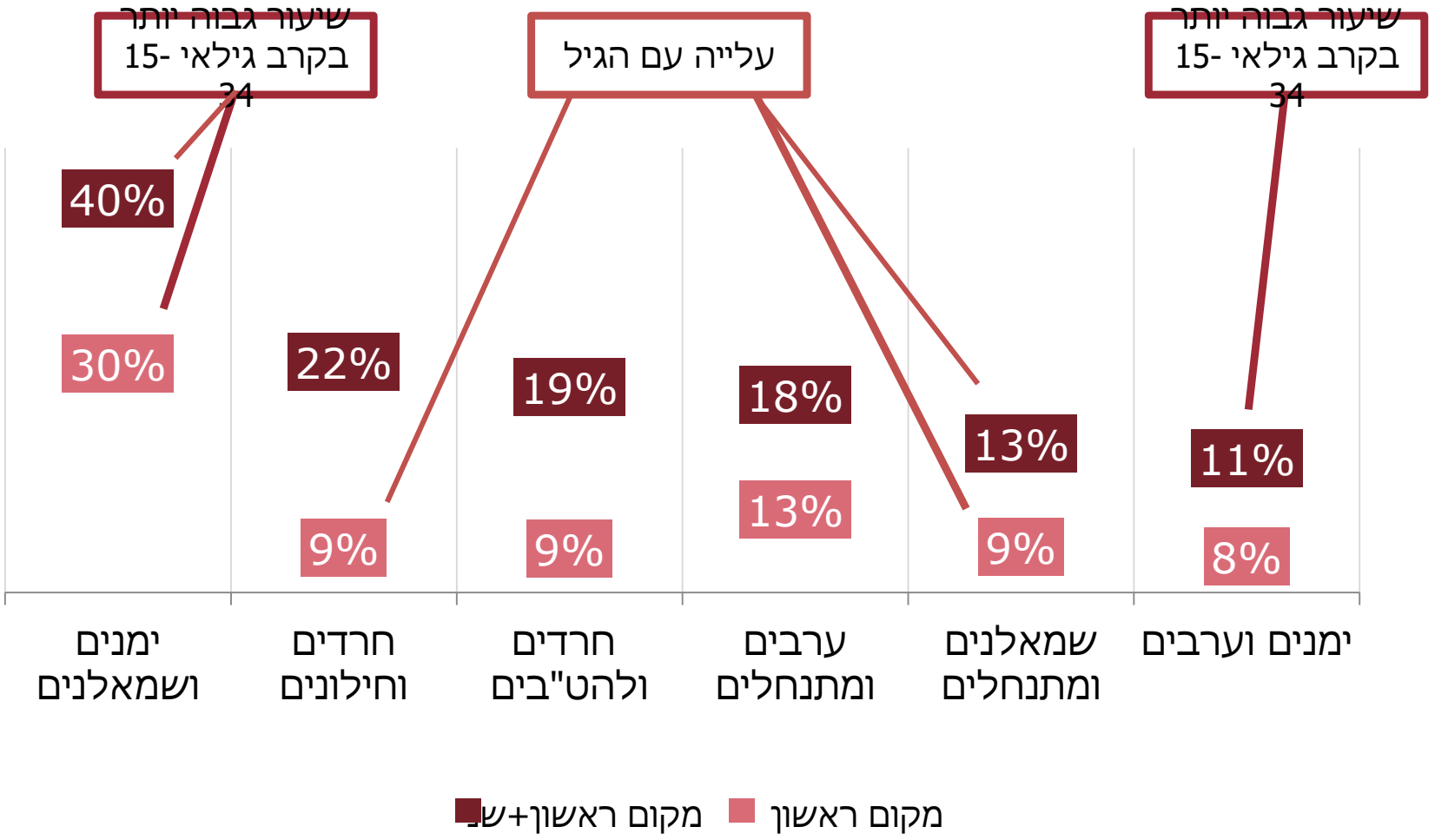

דמיין שני קצוות. בחר את שתי הקבוצות שלדעתך יש ביניהן את יחסי האיבה או השסע העמוק ביותר (מוצגים זיווגים עיקריים)

שסעים בין קבוצות – לפי מגזר

- ✓ השסע הנתפס העיקרי – בין ימין לשמאל, בעיקר בקרב מגזרי האכולוסייה היהודית. שסע בולט נוסף – בין חרדים לחילונים, שצוין בעיקר על ידי העולים והחרדים.
- ✓ בקרב המגזר הערבי, שיעור גבוה ציינו את השסע בין ערבים ומתנחלים.
- ✓ שיעור נמוך רואה ב"שד העדתי" שסע בולט החברה, לעומת שסעים בין קבוצות אחרות.

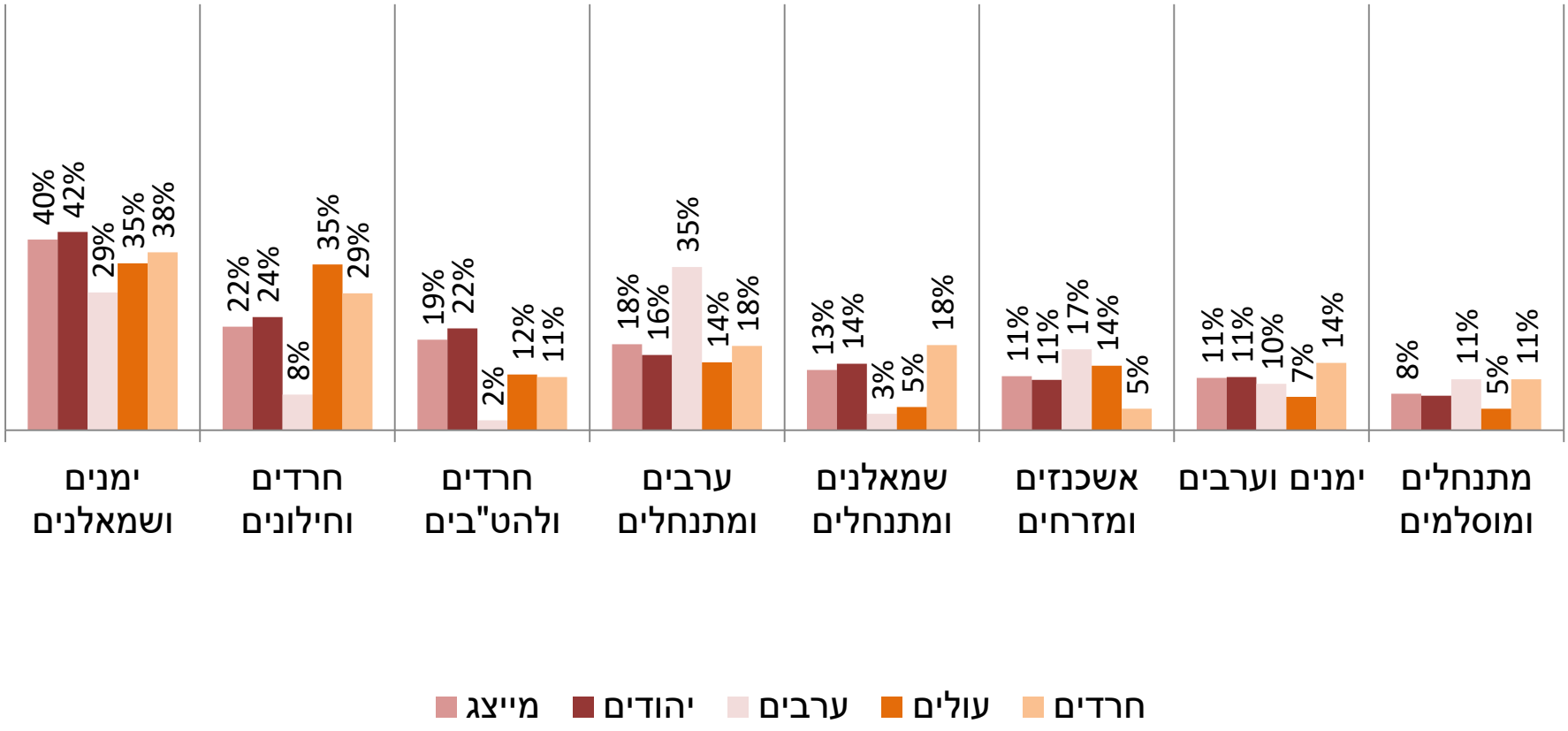

דמיין שני קצוות. בחר את שתי הקבוצות שלדעתך יש ביניהן את יחסי האיבה או השסע העמוק ביותר (מוצגים זיווגים עיקריים – מקום ראשון+שני)

שסעים בין קבוצות – יהודים

✓ השסע הנתפס הבולט ביותר הינו בין ימנים ושמאלנים, בפער ניכר מול השאר.

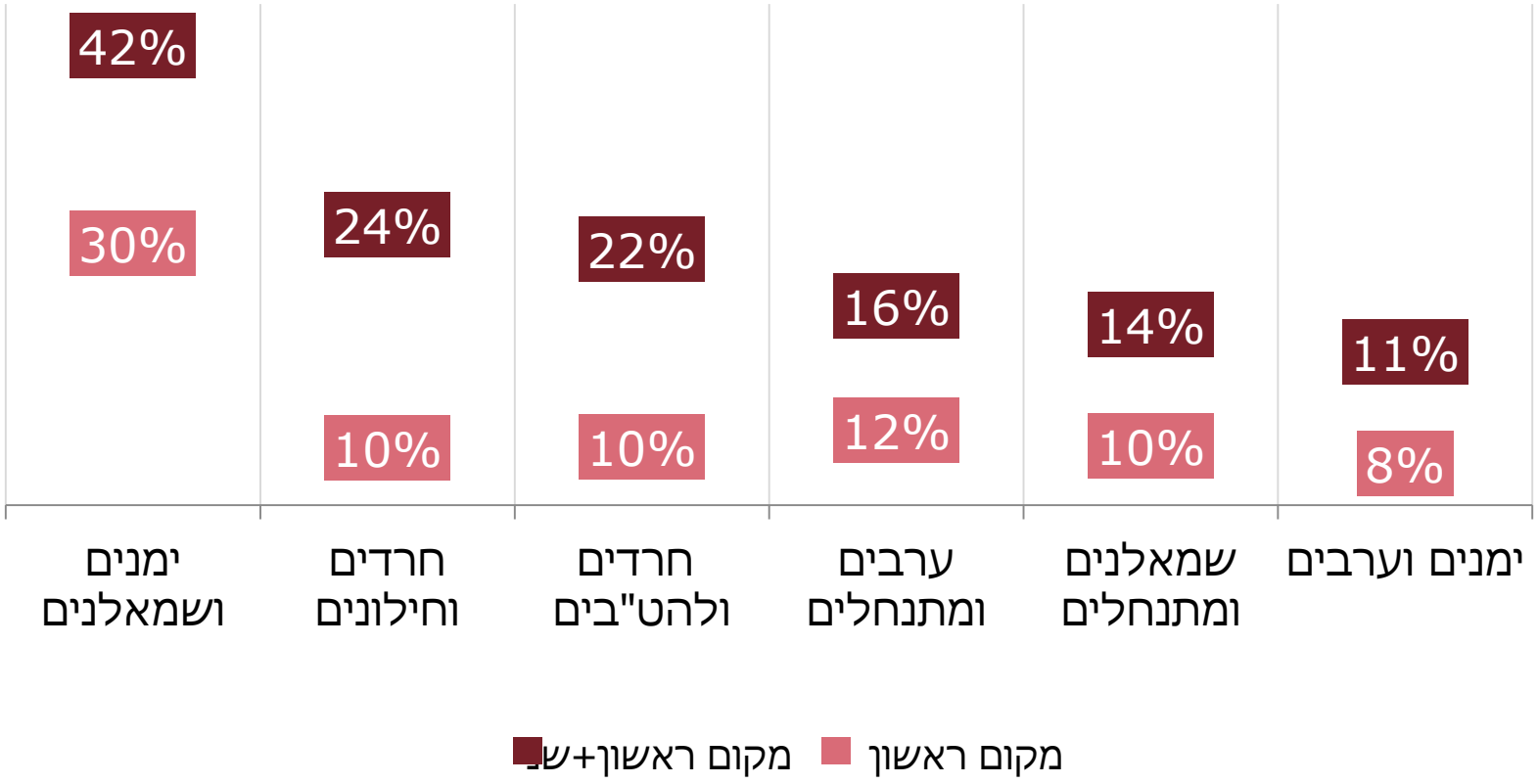

דמיין שני קצוות. בחר את שתי הקבוצות שלדעתך יש ביניהן את יחסי האיבה או השסע העמוק ביותר (מוצגים זיווגים עיקריים)

שסעים בין קבוצות – ערבים

✓ השסע הנתפס הבולט ביותר הינו בין ערבים ומתנחלים; בפער קטן אחריו – בין ימנים ושמאלנים.

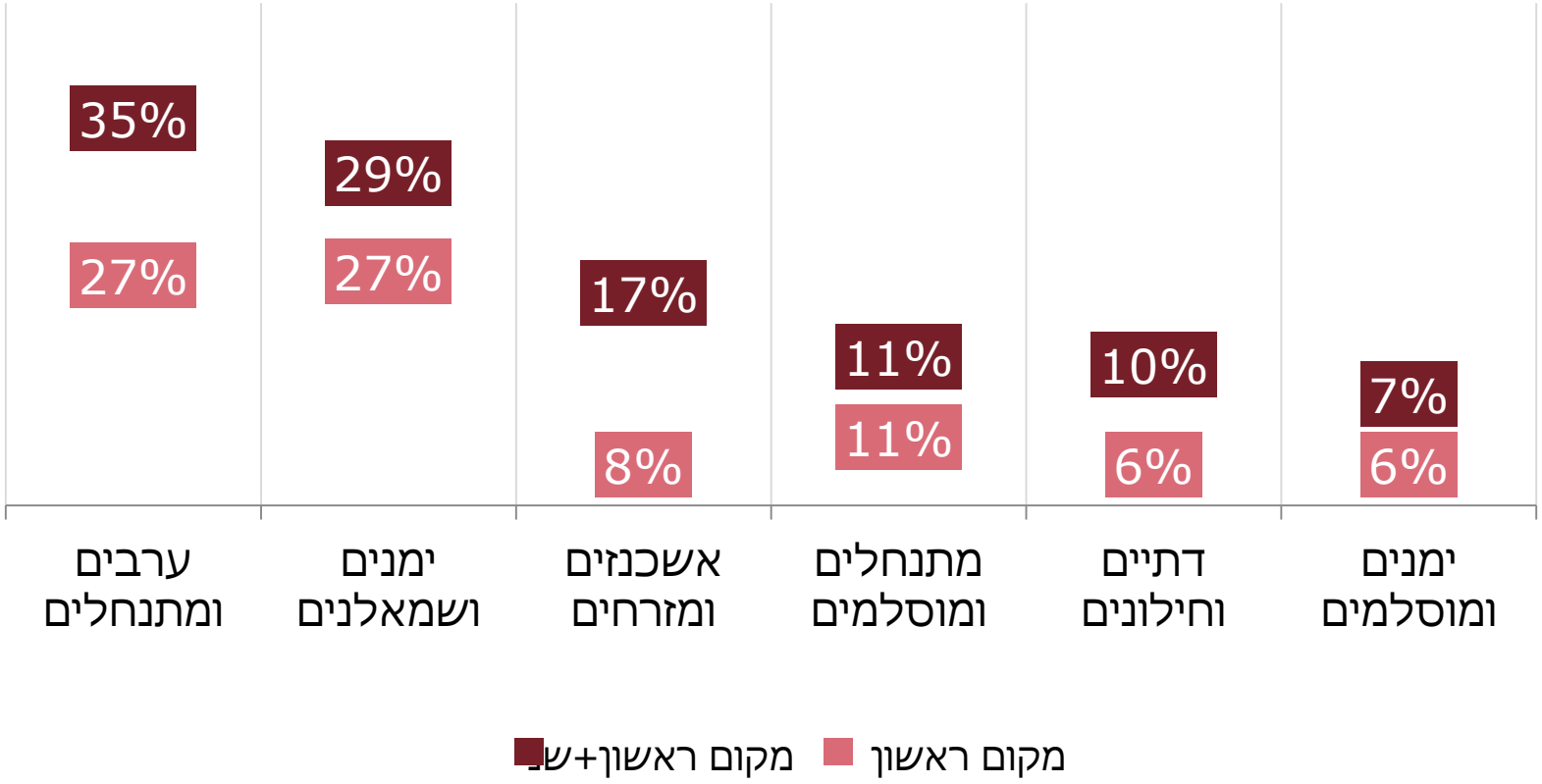

דמיין שני קצוות. בחר את שתי הקבוצות שלדעתך יש ביניהן את יחסי האיבה או השסע העמוק ביותר (מוצגים זיווגים עיקריים)

שסעים בין קבוצות – עולי ברה"מ

✓ השסע הנתפס הבולט ביותר הינו בין ימנים ושמאלנים. לאחר מכן, בפער קטן – בין חרדים וחילונים.

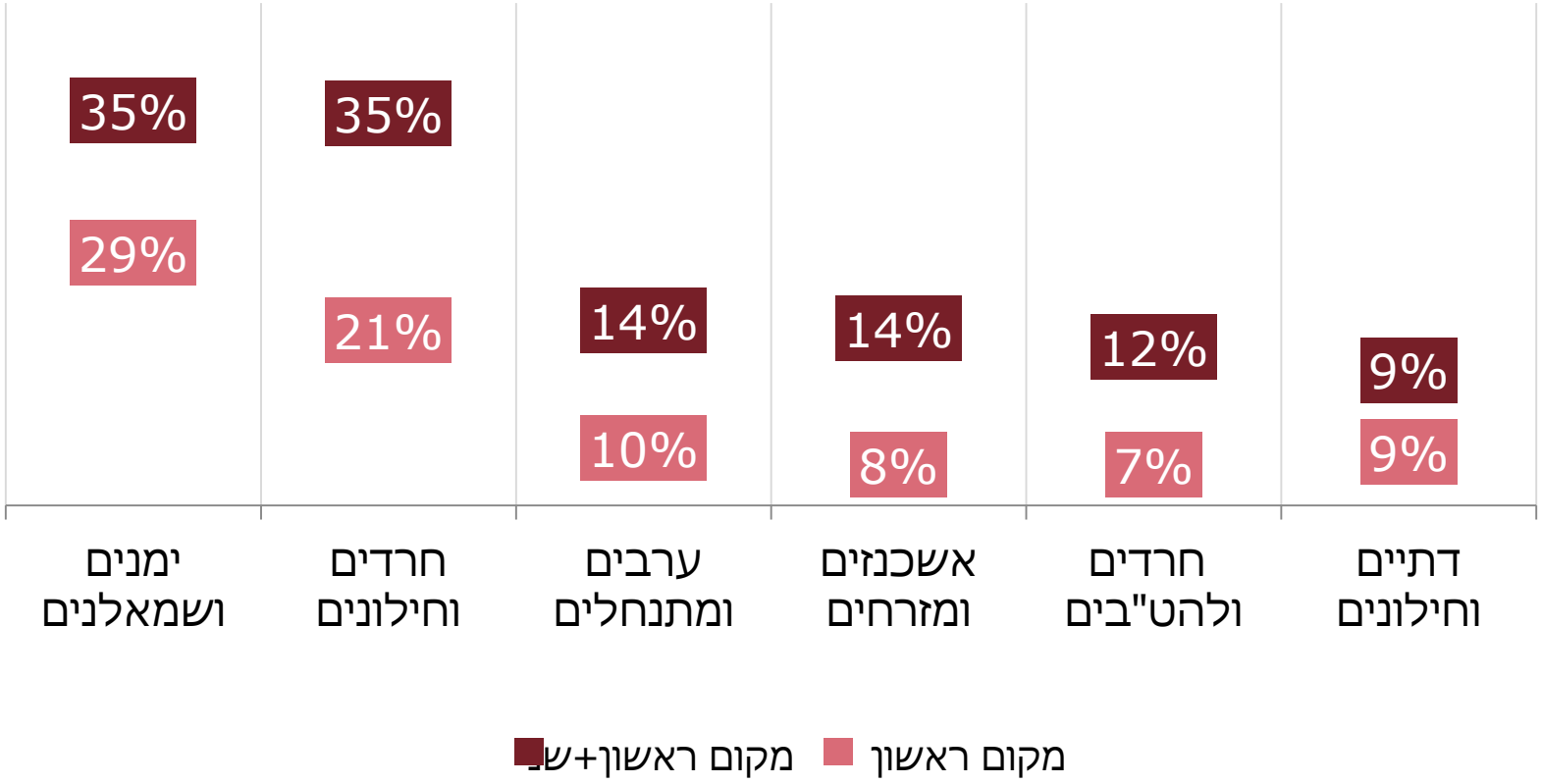

דמיין שני קצוות. בחר את שתי הקבוצות שלדעתך יש ביניהן את יחסי האיבה או השסע העמוק ביותר (מוצגים זיווגים עיקריים)

שסעים בין קבוצות – חרדים

- ✓ השסע הנתפס הבולט ביותר הינו בין ימנים ושמאלנים. לאחר מכן (בפער משמעותי במקום הראשון) – בין חרדים וחילונים.

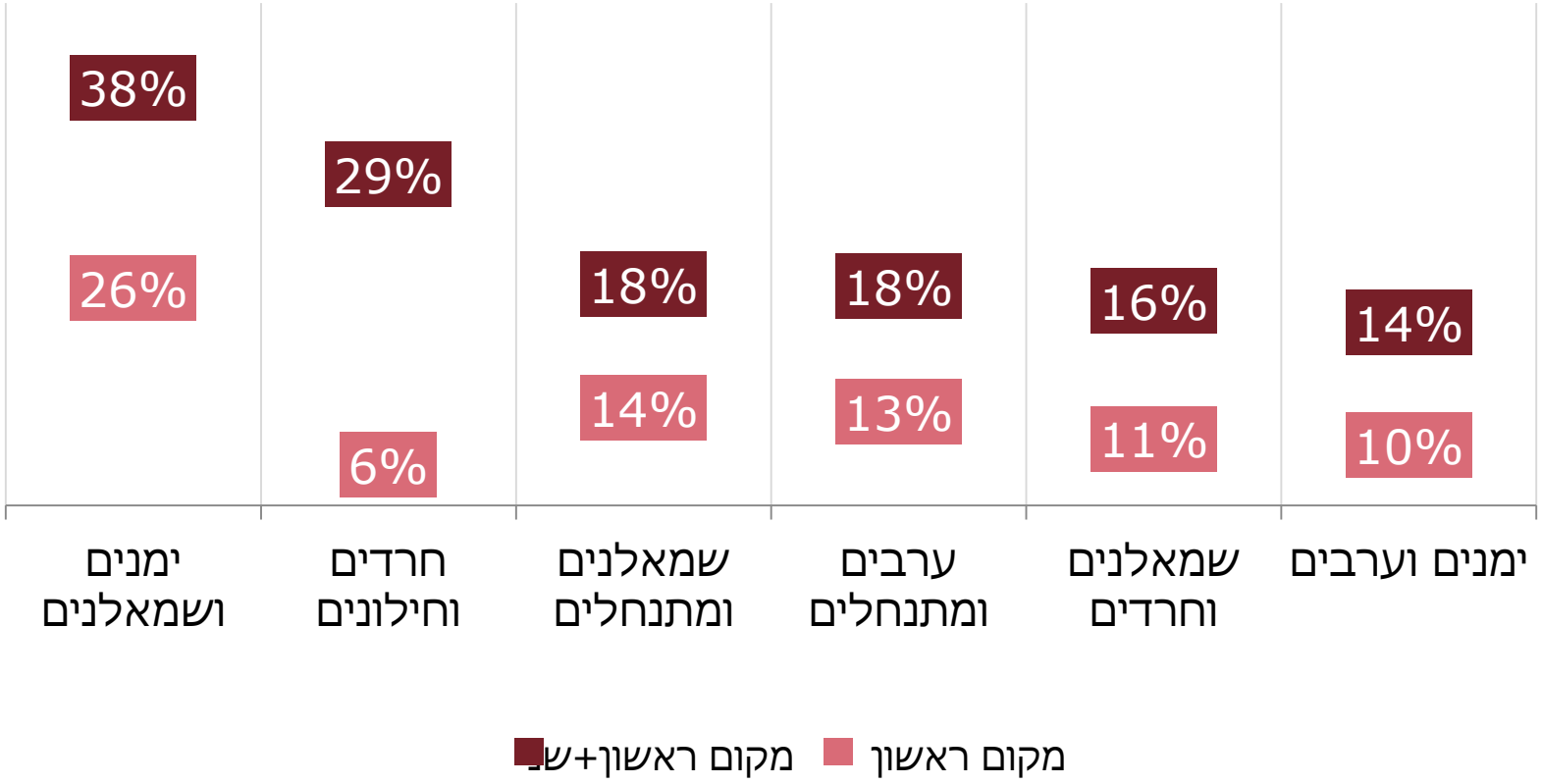

דמיין שני קצוות. בחר את שתי הקבוצות שלדעתך יש ביניהן את יחסי האיבה או השסע העמוק ביותר (מוצגים זיווגים עיקריים)

סיכויי איחוי השסעים בין קבוצות באמצעות היכרות – מייצג

- ✓ סיכויי איחוי השסעים באמצעות היכרות ושיח בין חרדים לחילונים ובין שמאלנים למתנחלים נתפסים מעט יותר טובים לעומת שסעים אחרים, אולם סיכויי איחוי השסעים בין רוב הקבוצות נתפסים כבינוניים.

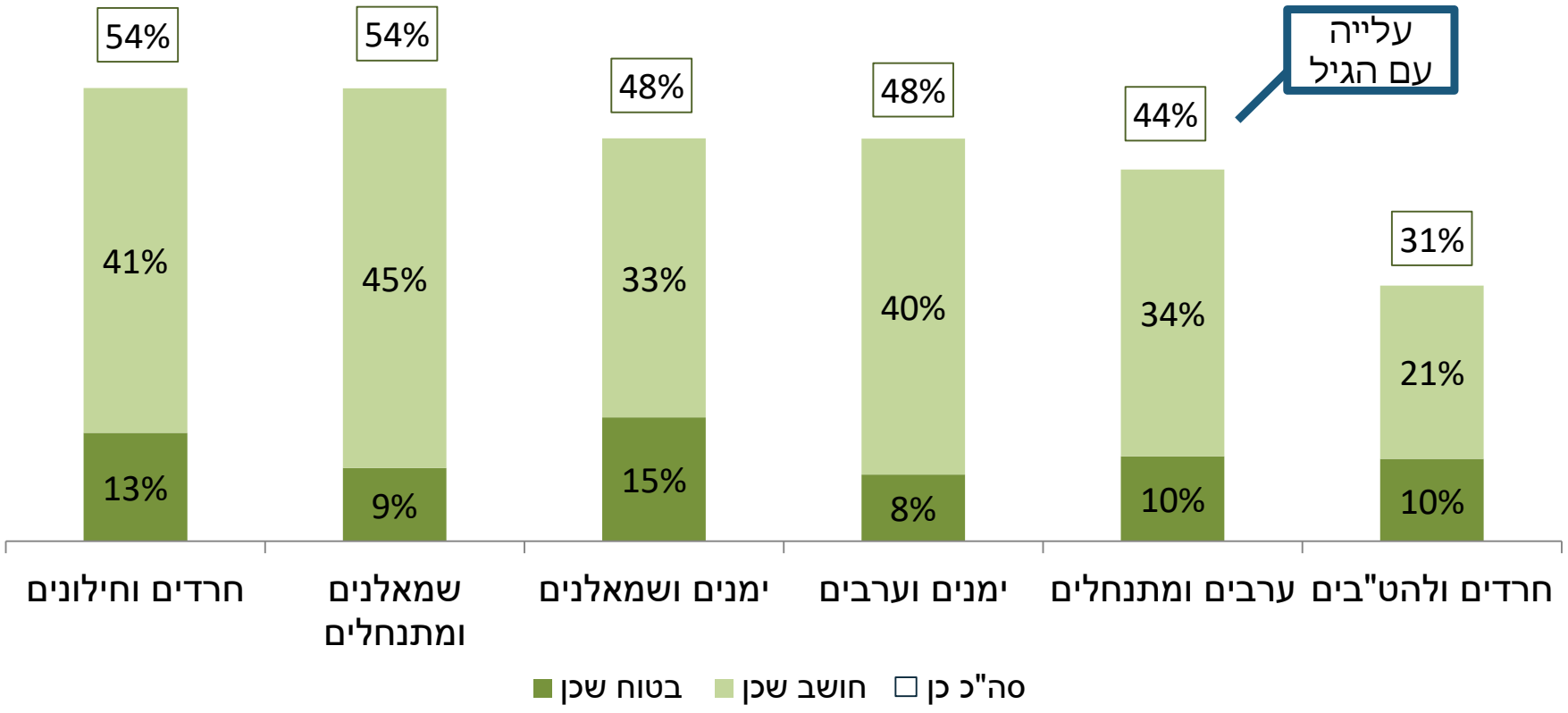

דמיין שני קצוות. בחר את שתי הקבוצות שלדעתך יש ביניהן את יחסי האיבה או השסע העמוק ביותר (מוצגים זיווגים עיקריים – מקום ראשון) לגבי שתי קבוצות אלו, האם לדעתך ניתן יהיה באמצעות היכרות אישית, מסגרת חברתית ליצירת שיח בין הקבוצות, לשנות את המצב שבינות בין שתי קבוצות אלו?

פגיעת שסעים חברתיים בקידומה של מדינת ישראל – מייצג

- ✓ ככלל, השסעים בחברה נתפסים כמפריעים לקידומה של ישראל, אולם השסע בין חרדים ללהט"בים נתפס פחות מפריע.

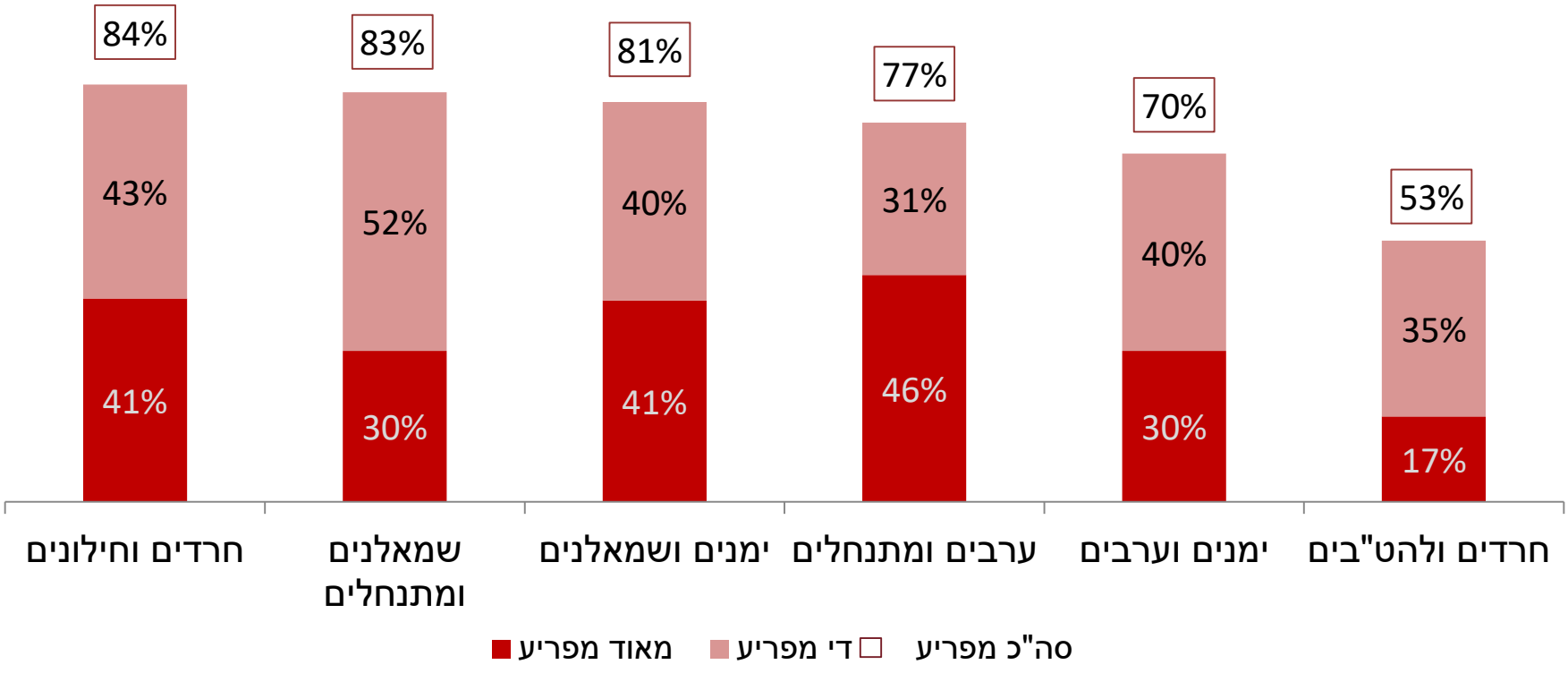

דמיין שני קצוות. בחר את שתי הקבוצות שלדעתך יש ביניהן את יחסי האיבה או השסע העמוק ביותר (מוצגים זיווגים עיקריים – מקום ראשון ושני)
והאם השסע או המחלוקת שציינת בין שתי הקבוצות, מקדם או מפריע לקידומה של מדינת ישראל כפי שהיית מעוניין שתהיה לילדיך?

סיכויי איחוי השסעים מול פגיעת השסעים בקידומה של ישראל - מייצג

- ✓ השסעים הנתפסים כמפריעים ביותר, אך גם כבעלי הסיכוי הגבוה ביותר לאיחוי, הינם בין חרדים לחילונים, בין שמאלנים למתנחלים ובין ימנים לשמאלנים.

דמיין שני קצוות. בחר את שתי הקבוצות שלדעתך יש ביניהן את יחסי האיבה או השסע העמוק ביותר (מוצגים זיווגים עיקריים)
לגבי שתי קבוצות אלו, האם לדעתך ניתן יהיה באמצעות היכרות אישית, מסגרת חברתית ליצירת שיח בין הקבוצות, לשנות את המצב שציינת בין שתי קבוצות אלו?
והאם השסע או המחלוקת שציינת בין שתי הקבוצות, מקדם או מפריע לקידומה של מדינת ישראל כפי שהיית מעוניין שתהיה לילדיך?

צביון רצוי של המדינה – מייצג

- ✓ הסכמה מועטה-בינונית עם כל אחד מההיגדים.
- ✓ הסכמה מעט יותר גבוהה בנושאי חשיבות הערכים היהודיים במדינה וקיצוץ הקצבאות על מנת לעודד אנשים להתפרנס בעצמם.

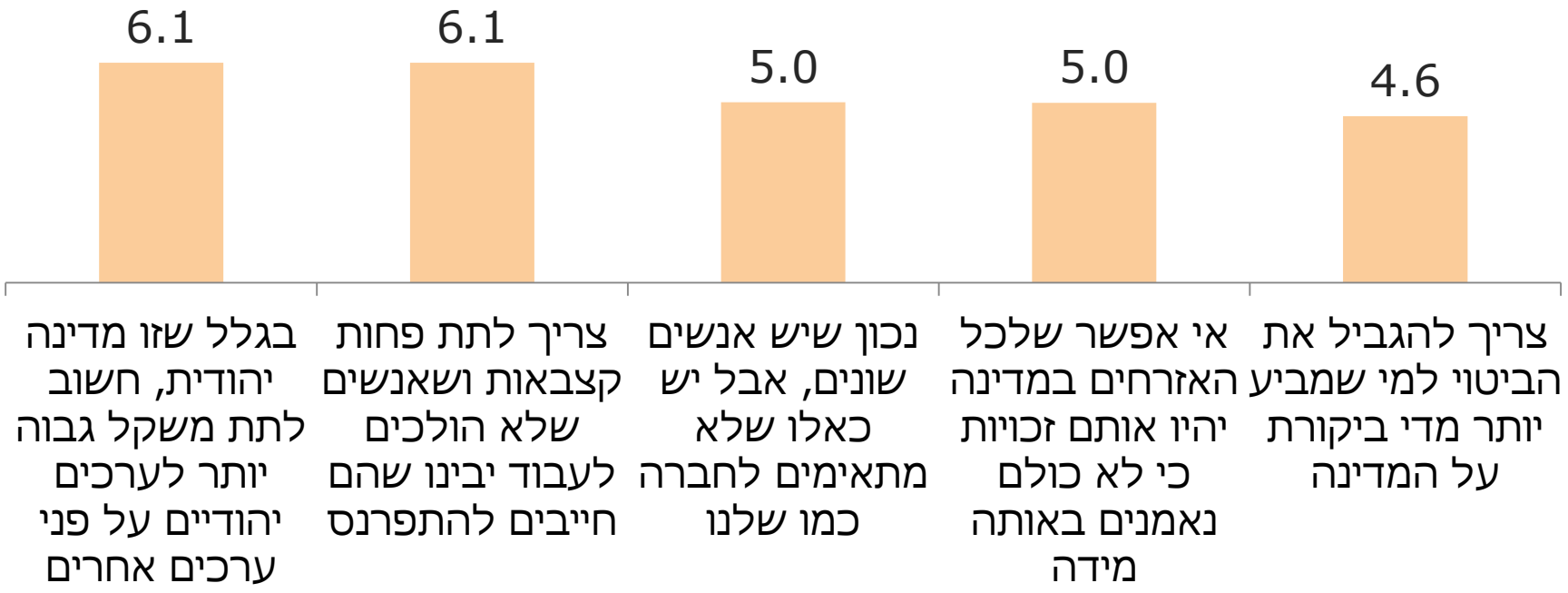

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהמשפטים הבאים בסולם של 1-10? (ממוצע)

צביון רצוי של המדינה – לפי השתייכות קבוצתית – מייצג

- ✓ הסכמה רבה יותר עם ההיגדים בקרב אנשים המזדהים כימנים, לעומת המזדהים כשמאלנים, פרט לסוגיית הקצבאות.
- ✓ הפער בולט במיוחד בסוגיית הדגש על ערכים יהודיים.

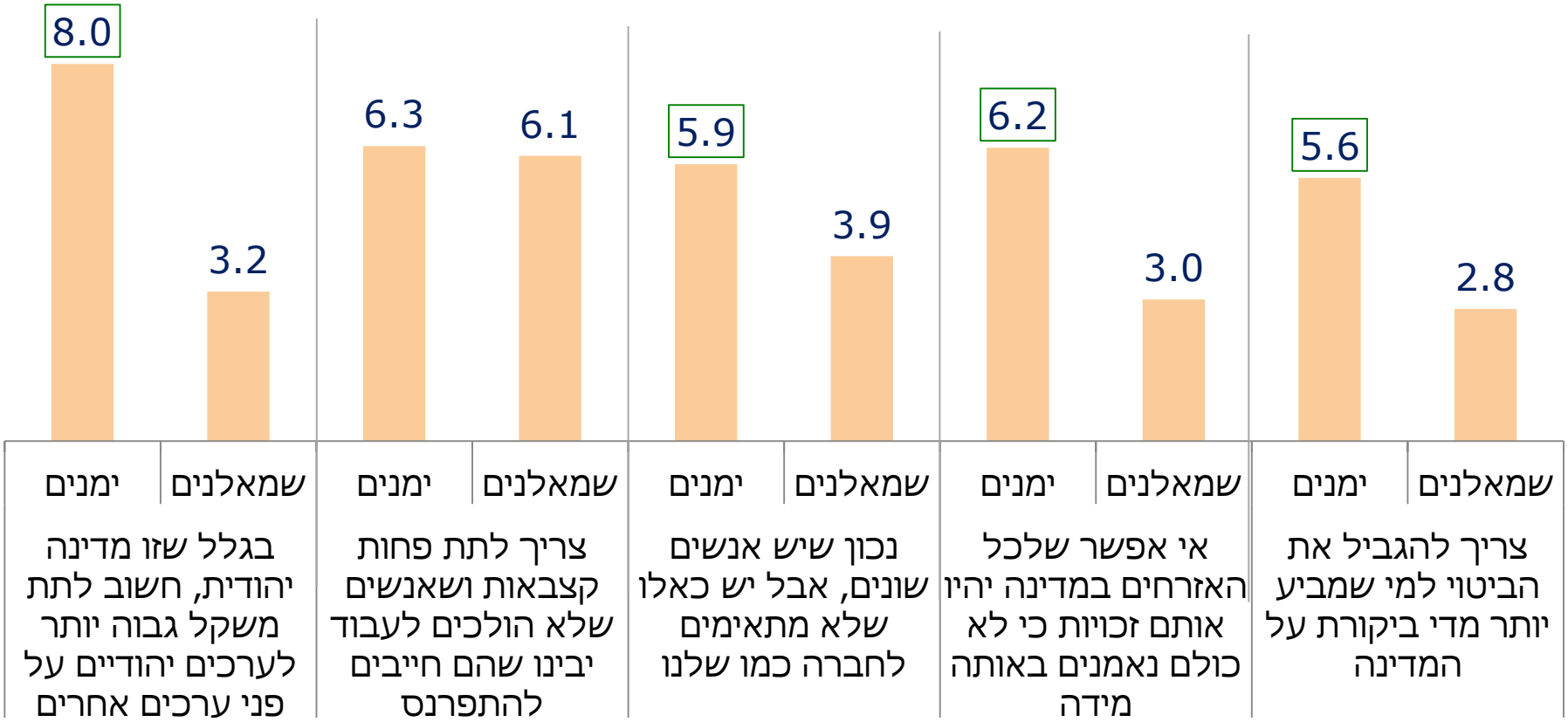

לגבי כל קבוצה סמן את המתאים לגביך: אני משתייך אליה/הכי קרוב אליי, יש לי במשפחה, חברים לעבודה/לימודים, יש לי חברים קרובים, מכיר ממסגרות אחרות, לא מכיר אישית, לא יודע

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהמשפטים הבאים בסולם של 1-10? (ממוצע)

מדגם
ייעוץ ומחקר בע"מ

צביון רצוי של המדינה – לפי מגדיר הזהות העיקרי – מייצג

- ✓ הסכמה רבה יותר עם ההיגדים בקרב אנשים המזדהים כיהודים, לעומת המזדהים כשמאלנים, פרט לסוגיית הקצבאות.

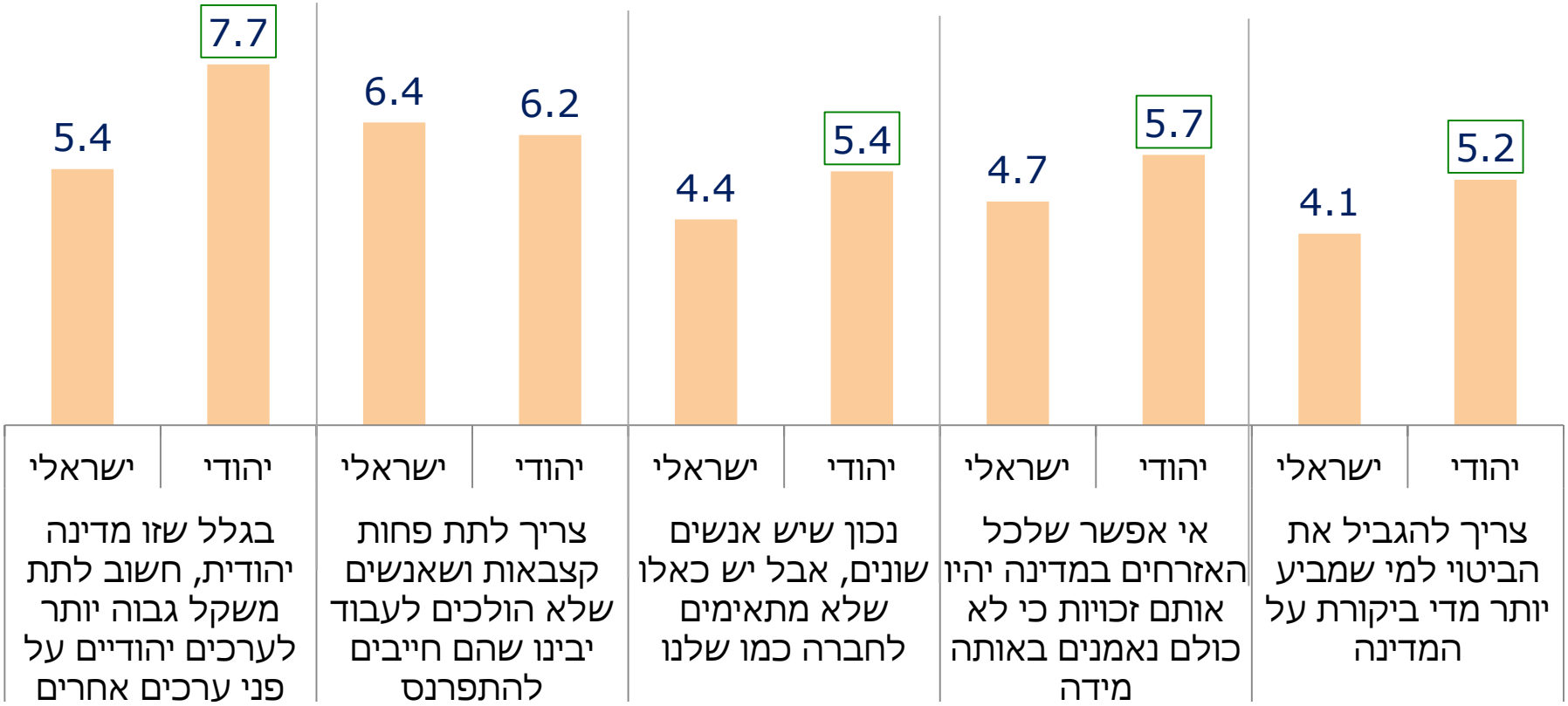

איזה מבין המונחים הבאים מגדיר בצורה הטובה ביותר את זהותך? (מקום ראשון בלבד)
באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהמשפטים הבאים בסולם של 1-10? (ממוצע)

צביון רצוי של המדינה – מייצג – לפי גיל ודתיות

- ✓ בקרב חילונים וצעירים, הסכמה נמוכה יותר עם ההיגד, לפיו אי אפשר שלכל האזרחים יינתנו אותן זכויות כי לא כולם נאמנים באותה המידה.

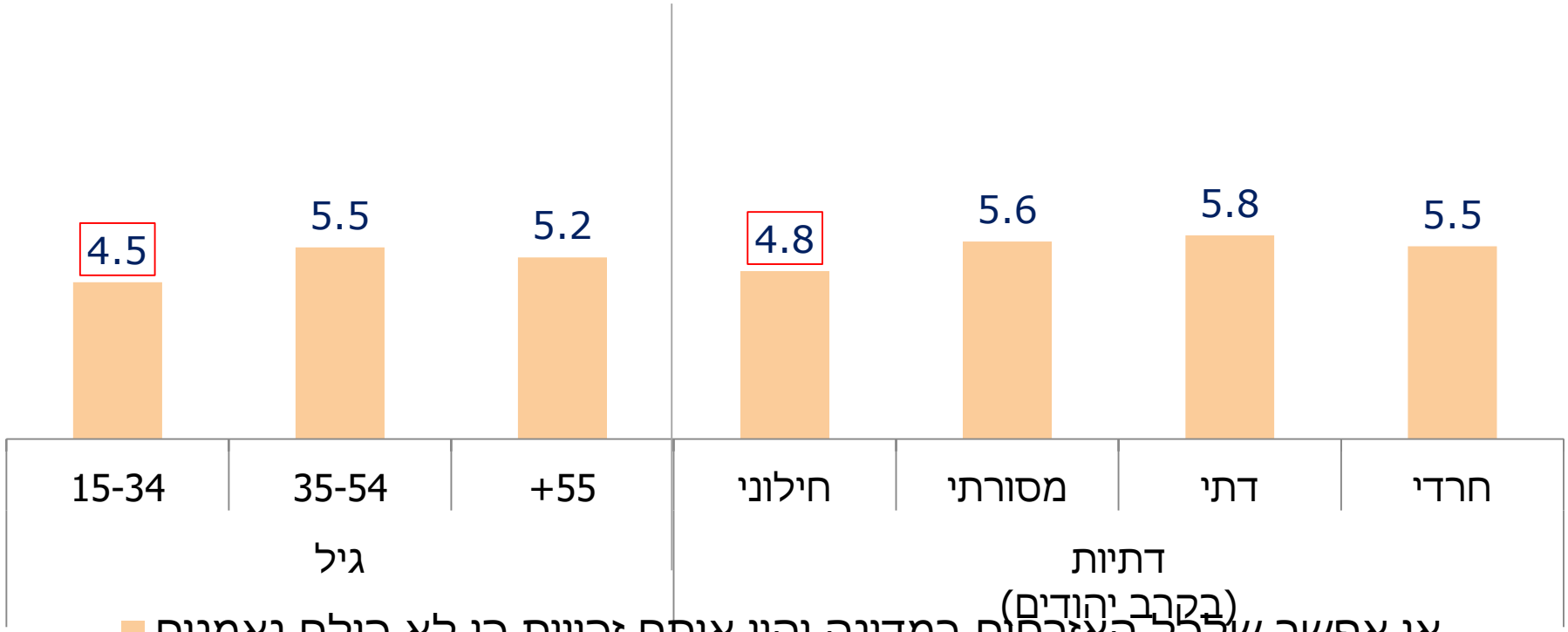

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהמשפטים הבאים בסולם של 1-10? (ממוצע)

צביון רצוי של המדינה – מייצג – לפי גיל ודתיות

- ✓ בקרב חילונים וצעירים, הסכמה <u>נמוכה</u> יותר עם ההיגד, לפיו צריך להגביל את הביטוי למי שמביע יותר מדי ביקורת על המדינה.

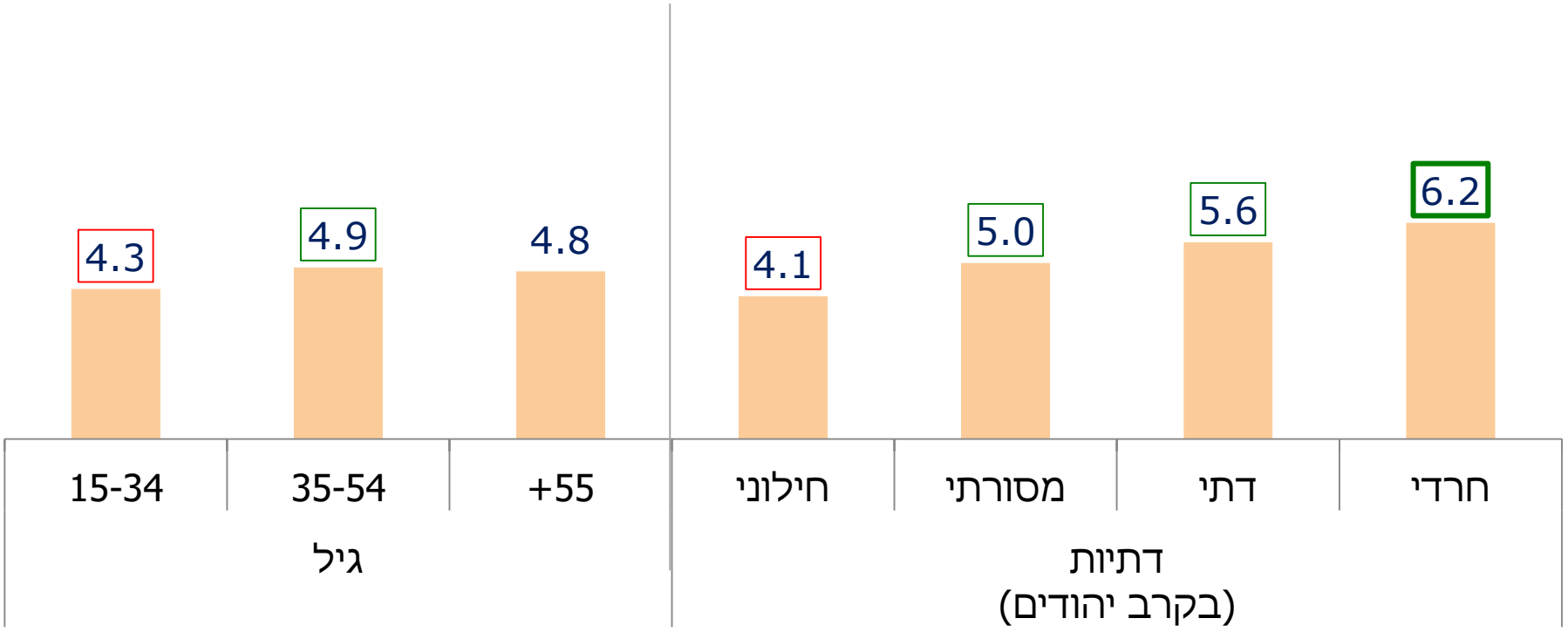

צריך להגביל את הביטוי למי שמביע יותר מדי ביקורת על המדינה

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהמשפטים הבאים בסולם של 1-10? (ממוצע)

צביון רצוי של המדינה – מייצג – לפי גיל ודתיות

- ✓ עם העלייה בגיל, וכן בקרב חילונים ומסורתיים, הסכמה רבה יותר עם ההיגד, לפיו צריך לתת פחות קצבאות כך שאנשים שאינם עובדים, יבינו שעליהם להתפרנס.

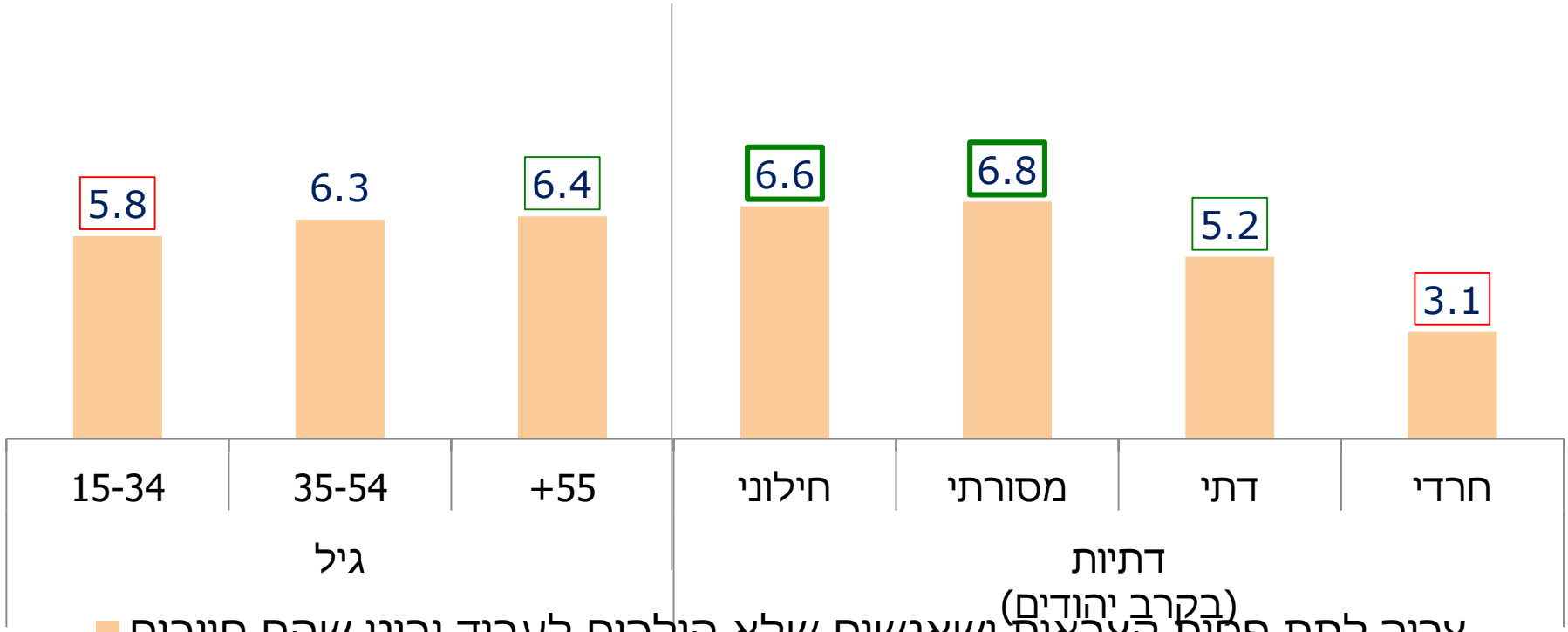

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהמשפטים הבאים בסולם של 1-10? (ממוצע)

צביון רצוי של המדינה – מייצג – לפי גיל ודתיות

✓ גילאי 35+ וחרדים נוטים יותר להסכים, שיש אנשים שונים, שלא מתאימים לחברה כמו שלנו.

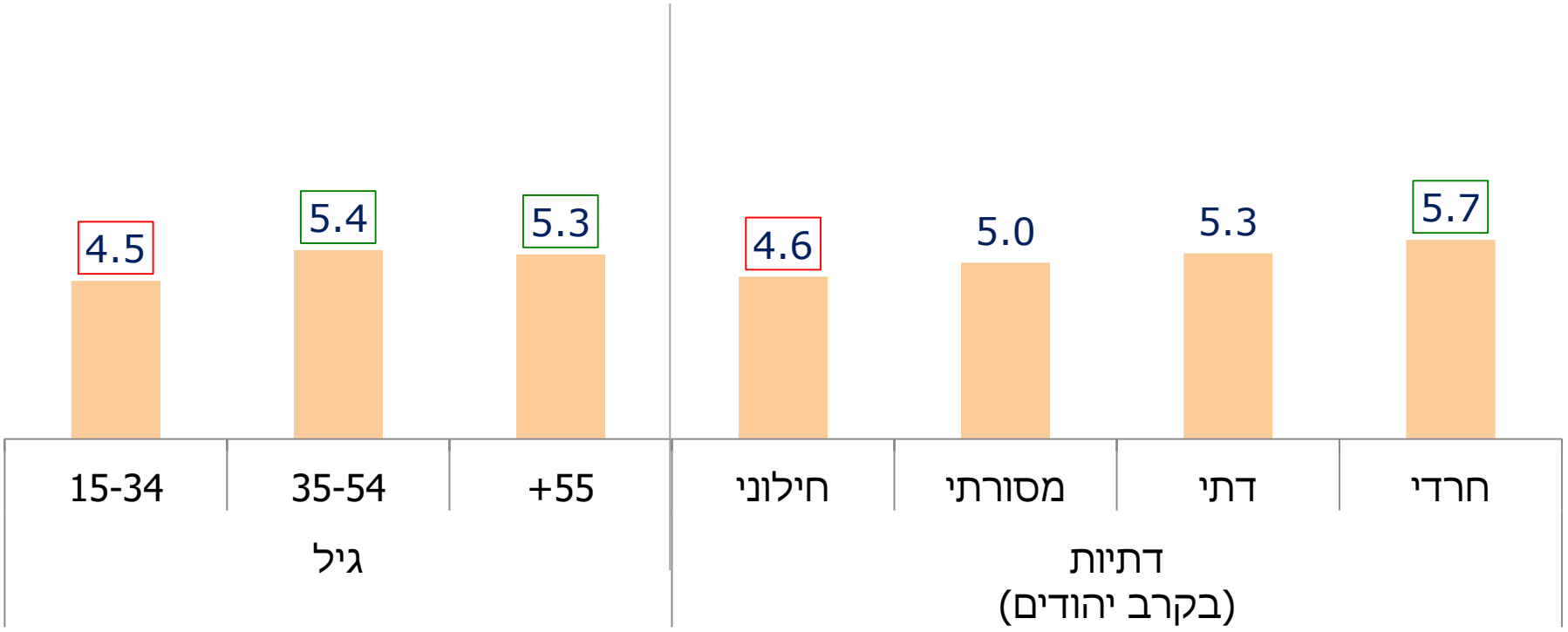

נכון שיש אנשים שונים אבל יש כאלו שהם שלא מתאימים לחברה כמו שלנו

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהמשפטים הבאים בסולם של 1-10? (ממוצע)

צביון רצוי של המדינה – מייצג – לפי גיל ודתיות

- ✓ עם העלייה בגיל, וכן בקרב דתיים וחרדים, הסכמה רבה יותר לכך שיש לתת משקל גבוה יותר לערכים דתיים על פני ערכים אחרים, מכיוון שזו מדינה יהודית.

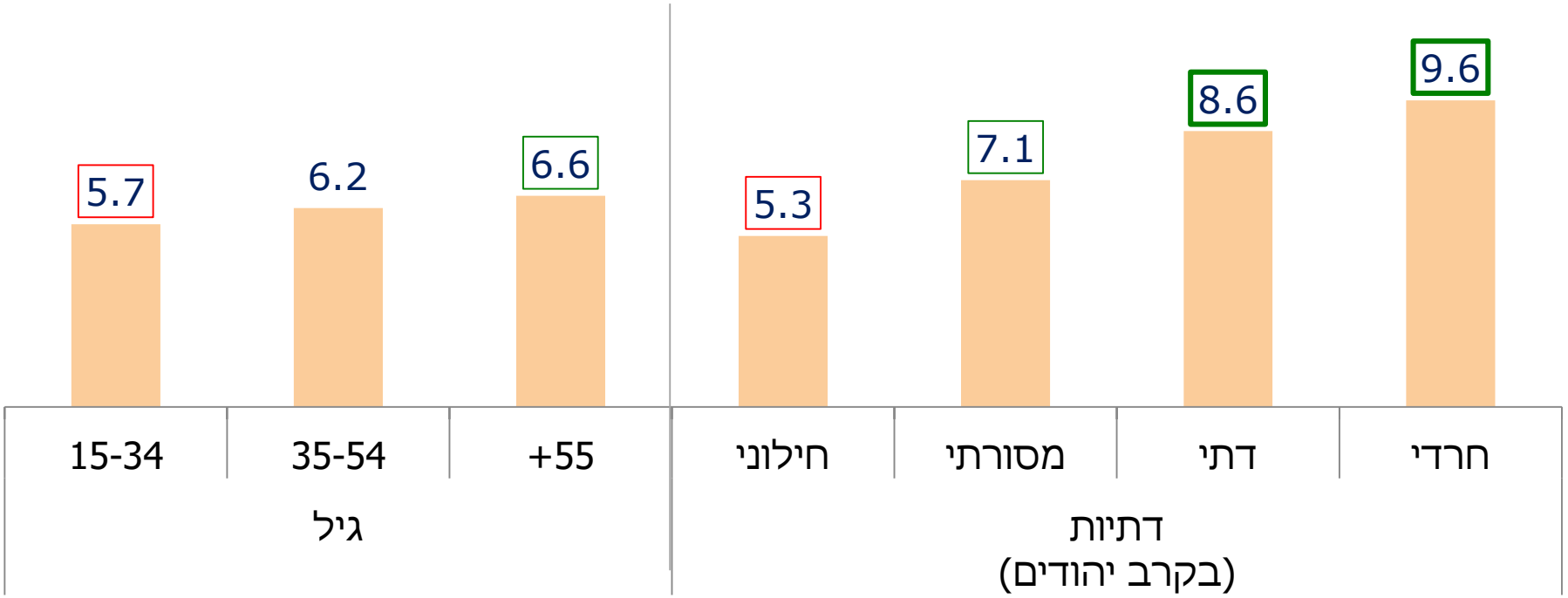

בגלל שזו מדינה יהודית, חשוב לתת משקל גבוה יותר לערכים יהודיים על פני...

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהמשפטים הבאים בסולם של 1-10? (ממוצע)

צביון רצוי של המדינה – מייצג

- ✓ כל המאפיינים נתפסים כחשובים במידה בינונית-גבוהה.
- ✓ בממוצע, דאגה לחלשים נתפסת כמאפיין מעט יותר חשוב, ומדינה יהודית נתפסת כמאפיין מעט פחות חשוב.
- ✓ עם זאת, שיעור המציינים את היות המדינה יהודית כמאפיין החשוב ביותר הינו הגבוה ביותר, לעומת שאר המאפיינים.

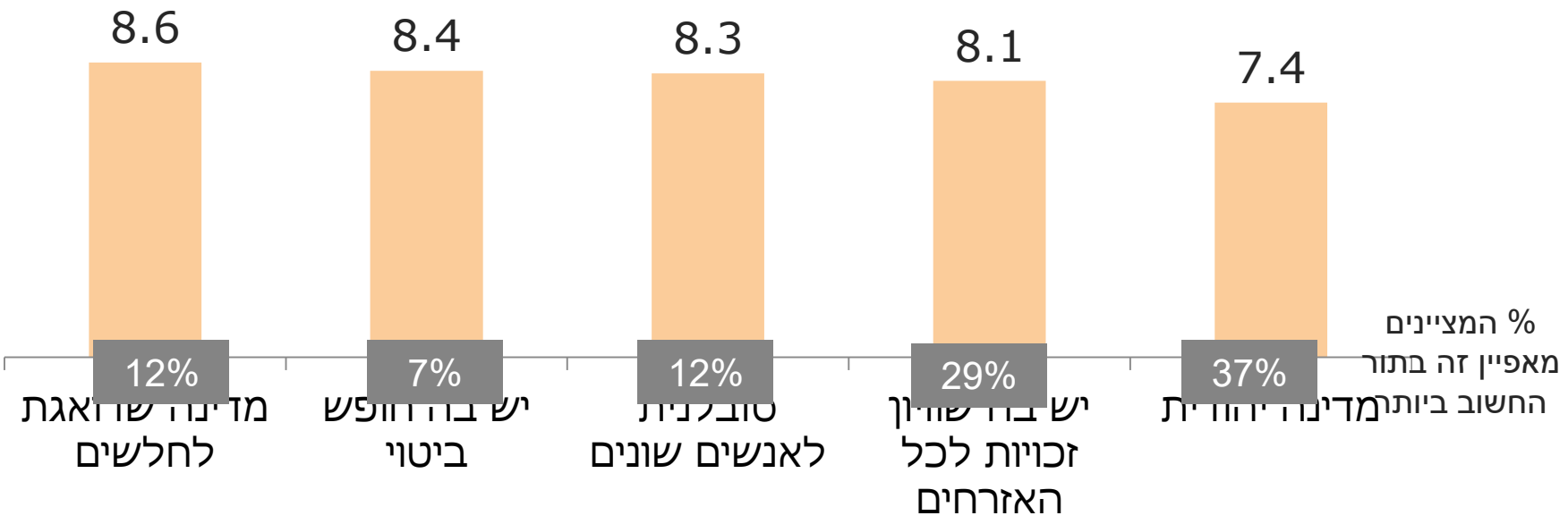

בסולם של 1-10, עד כמה חשוב לך שהמדינה בה יחיו ילדיך תהיה...? (ממוצע)

צביון רצוי של המדינה – לפי השתייכות קבוצתית – מייצג

- ✓ בקרב המזדהים כימנים, הסכמה רבה יותר לכך שהמדינה תהיה יהודית, בפיער ניכר מול שמאלנים.
- ✓ בקרב המזדהים כשמאלנים, הסכמה רבה יותר עם חשיבות חופש הביטוי, סובלנות לאחר ושיוויון זכויות, לעומת ימנים.

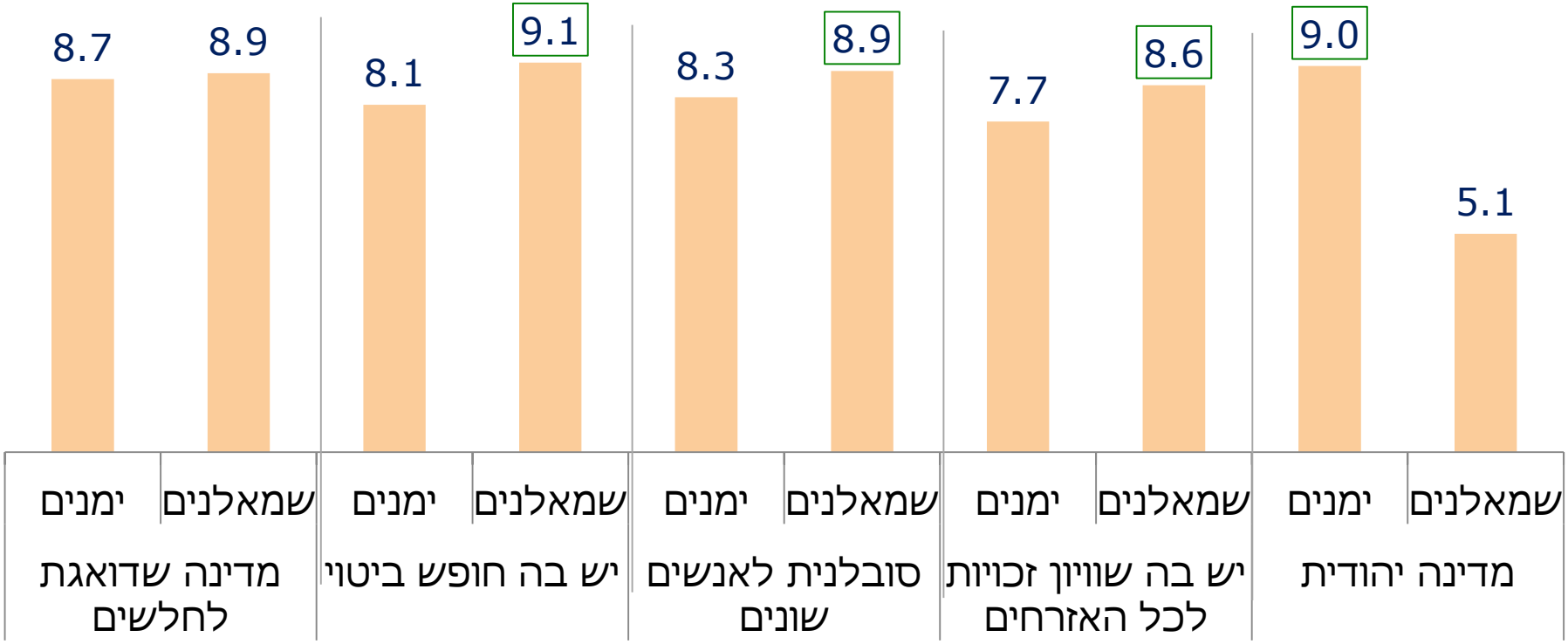

לגבי כל קבוצה סמן את המתאים לגביך: אני משתייך אליה/הכי קרוב אליי, יש לי במשפחה, חברים לעבודה/לימודים, יש לי חברים קרובים, מכיר ממסגרות אחרות, לא מכיר אישית, לא יודע

בסולם של 1-10, עד כמה חשוב לך שהמדינה בה יחיו ילדיך תהיה...? (ממוצע)

DATA
ייעוץ ומחקר בע"מ

צביון רצוי של המדינה – לפי מגדיר הזהות העיקרי – מייצג

- ✓ המגדירים עצמם יהודים רואים חשיבות רבה יותר בכך שישראל תהיה מדינה יהודית.
- ✓ המגדירים עצמם ישראלים רואים חשיבות רבה יותר לכך שבישראל יהיה חופש ביטוי.

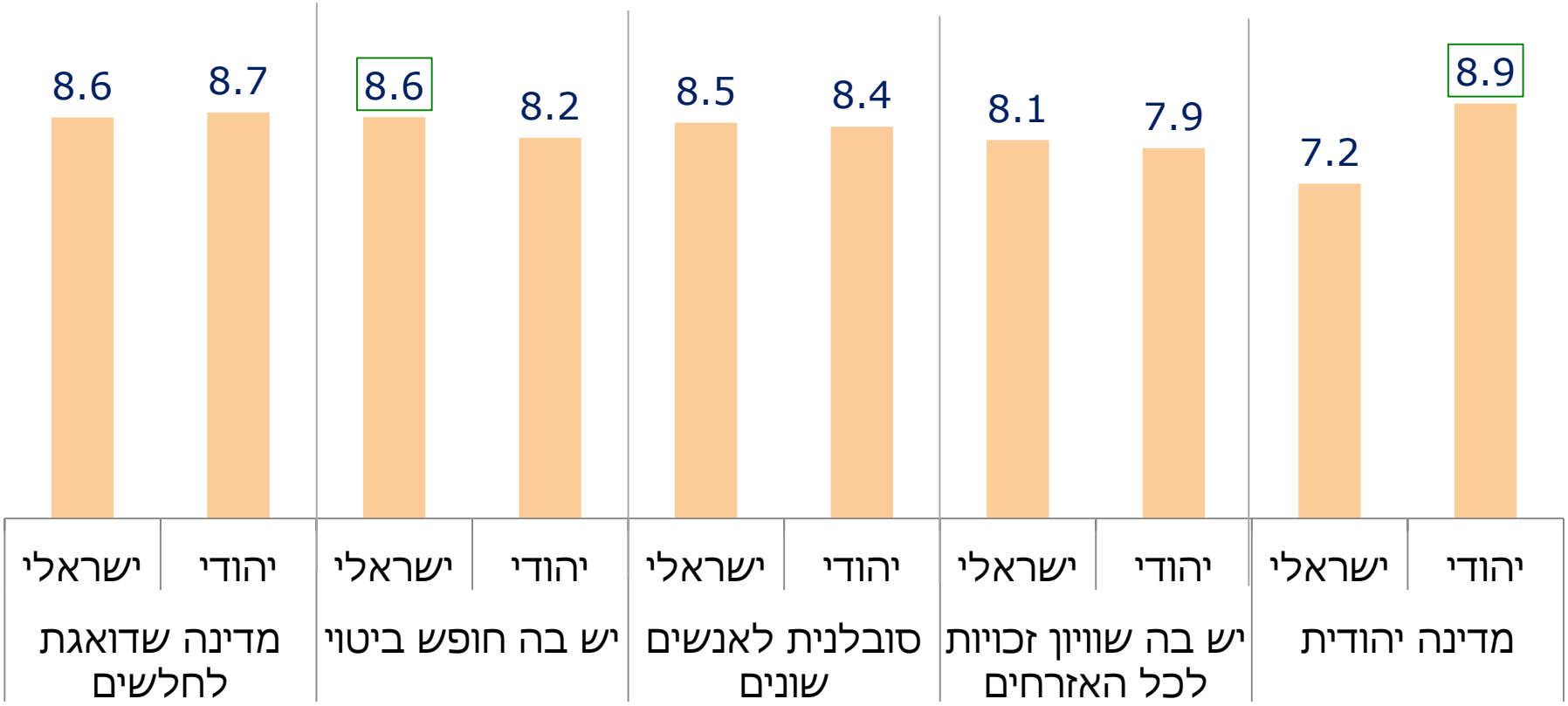

איזה מבין המונחים הבאים מגדיר בצורה הטובה ביותר את זהותך? (מקום ראשון בלבד)
בסולם של 1-10, עד כמה חשוב לך שהמדינה בה יחיו ילדיך תהיה...? (ממוצע)

צביון רצוי של המדינה – מייצג – לפי גיל ודתיות

- ✓ בקרב גילאי 55+ (לעומת גילאי 35-54) ובקרב חילונים, הסכמה רבה יותר עם כך שחשוב שישראל תהיה מדינה בה שיוויון זכויות לכל האזרחים.

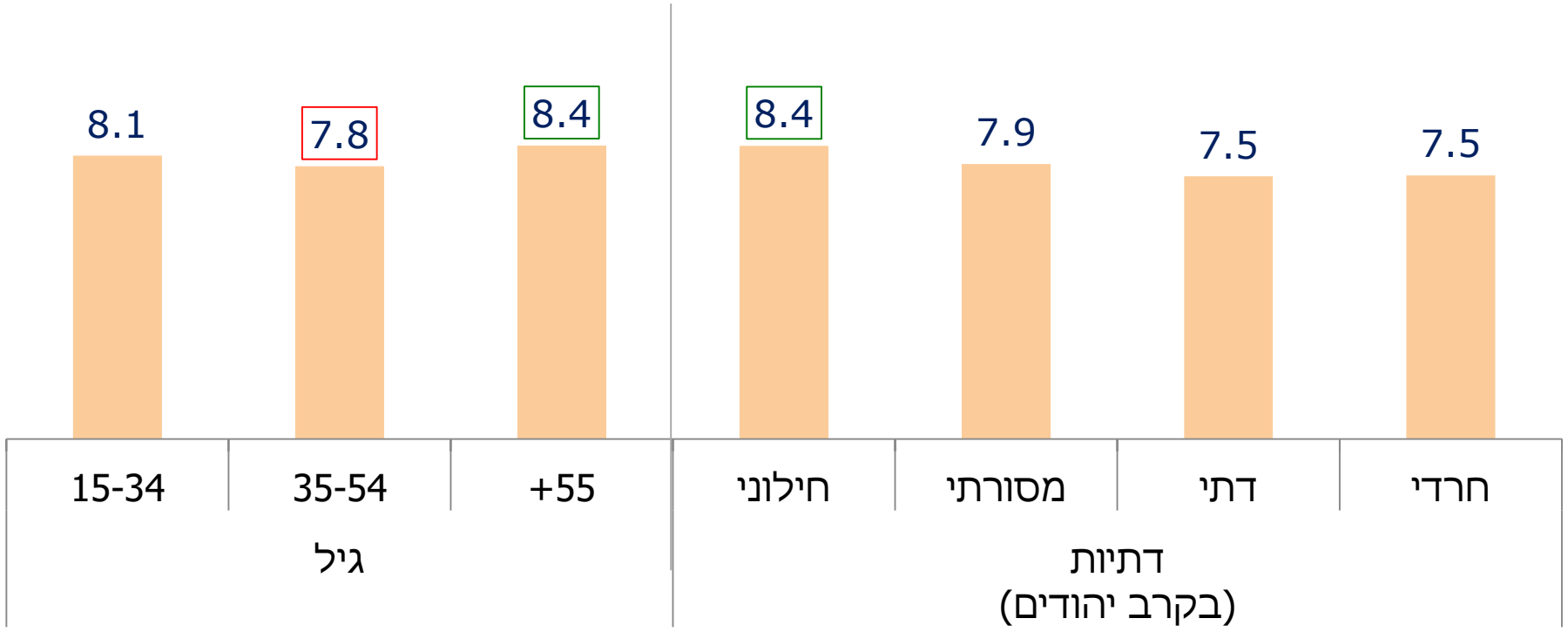

בסולם של 1-10, עד כמה חשוב לך שהמדינה בה יחיו ילדיך תהיה...? (ממוצע)

צביון רצוי של המדינה – מייצג – לפי גיל ודתיות

✓ בעיקר בקרב חילונים, הסכמה רבה יותר עם כך שחשוב שישראל תהיה מדינה בה יש חופש ביטוי.

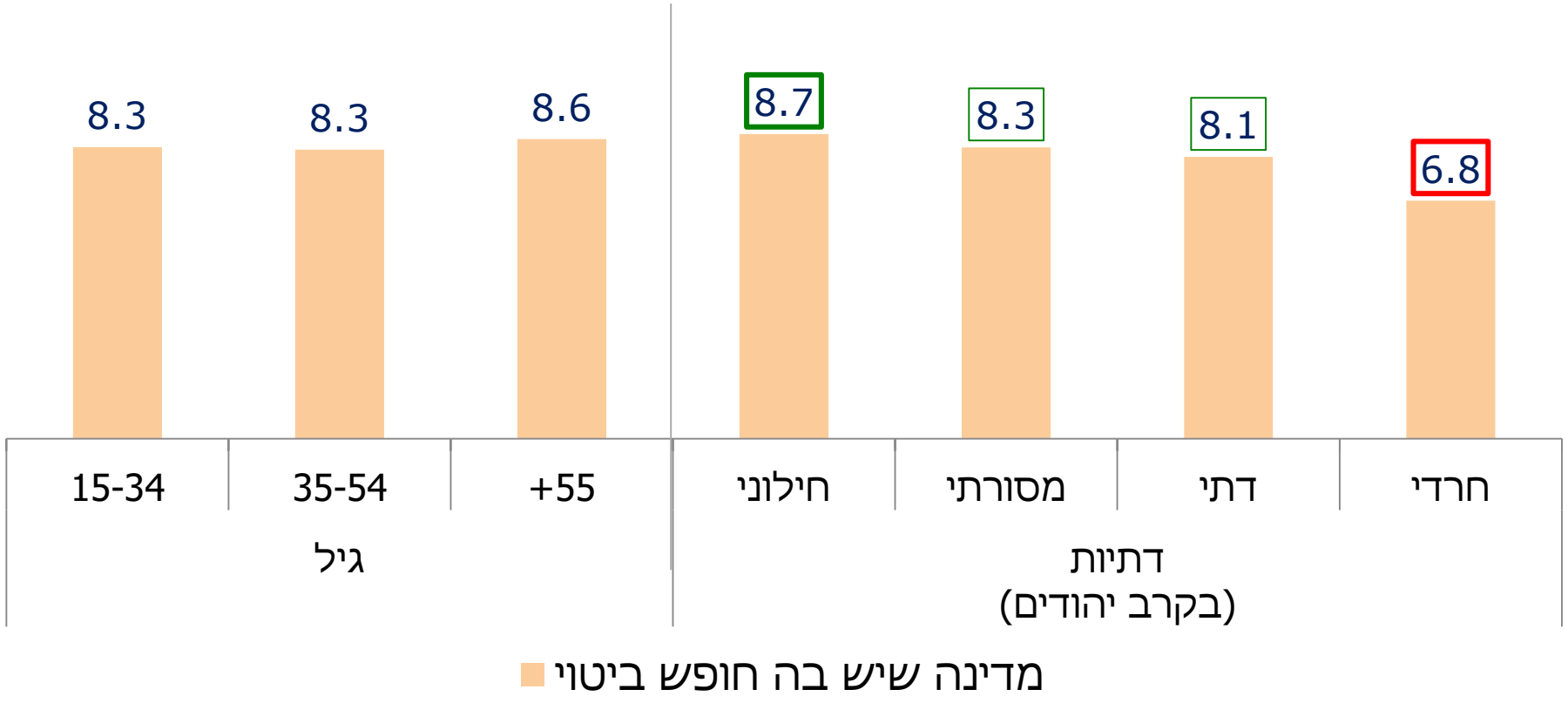

בסולם של 1-10, עד כמה חשוב לך שהמדינה בה יחיו ילדיך תהיה...? (ממוצע)

צביון רצוי של המדינה – מייצג – לפי גיל ודתיות

- ✓ עם העלייה בגיל ובקרב חרדים, הסכמה רבה יותר עם כך שחשוב שישראל תהיה מדינה שדואגת לחלשים.

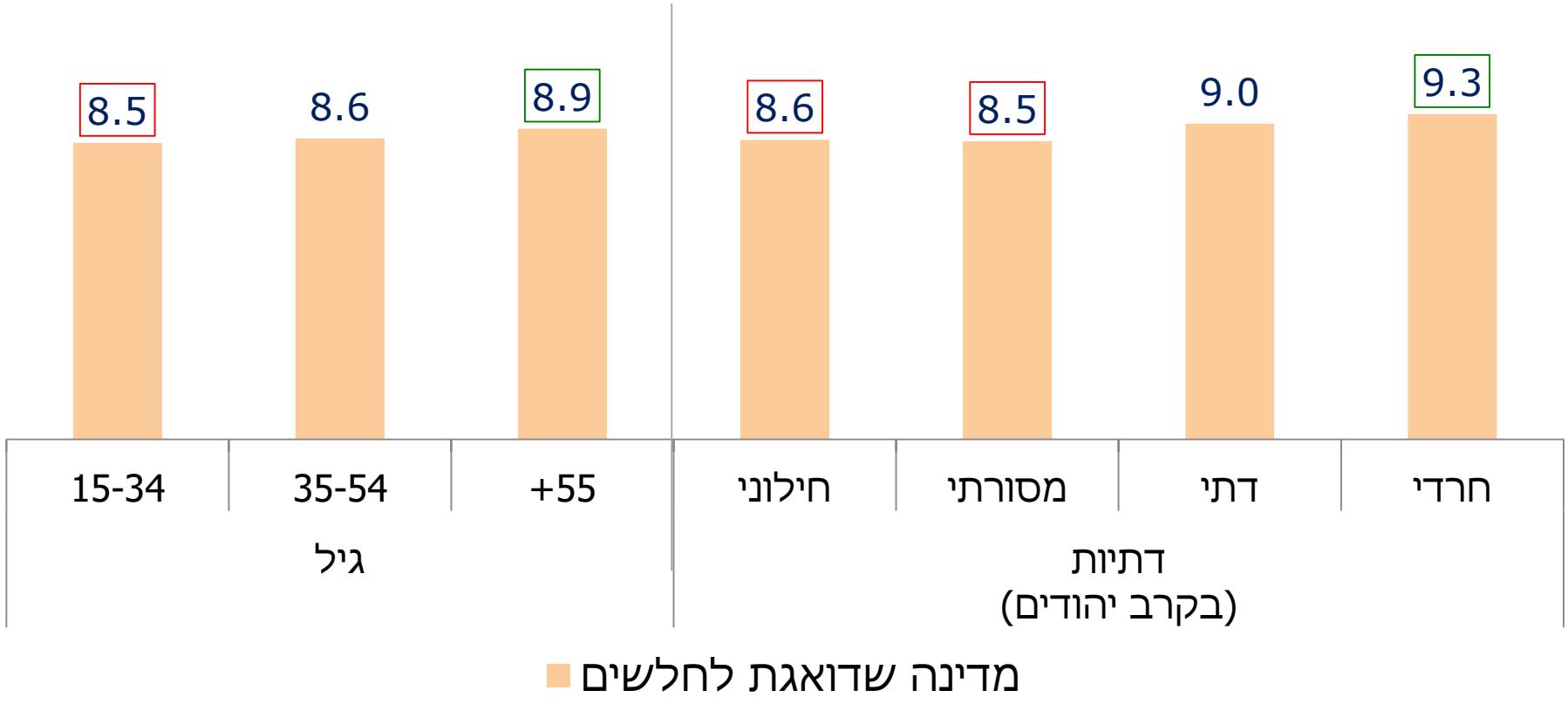

בסולם של 1-10, עד כמה חשוב לך שהמדינה בה יחיו ילדיך תהיה...? (ממוצע)

צביון רצוי של המדינה – מייצג – לפי גיל ודתיות

- ✓ ללא הבדל משמעותי בין הקבוצות השונות לגביי הסכמה עם כך שחשוב שישראל תהיה מדינה סובלנית לאנשים שונים.

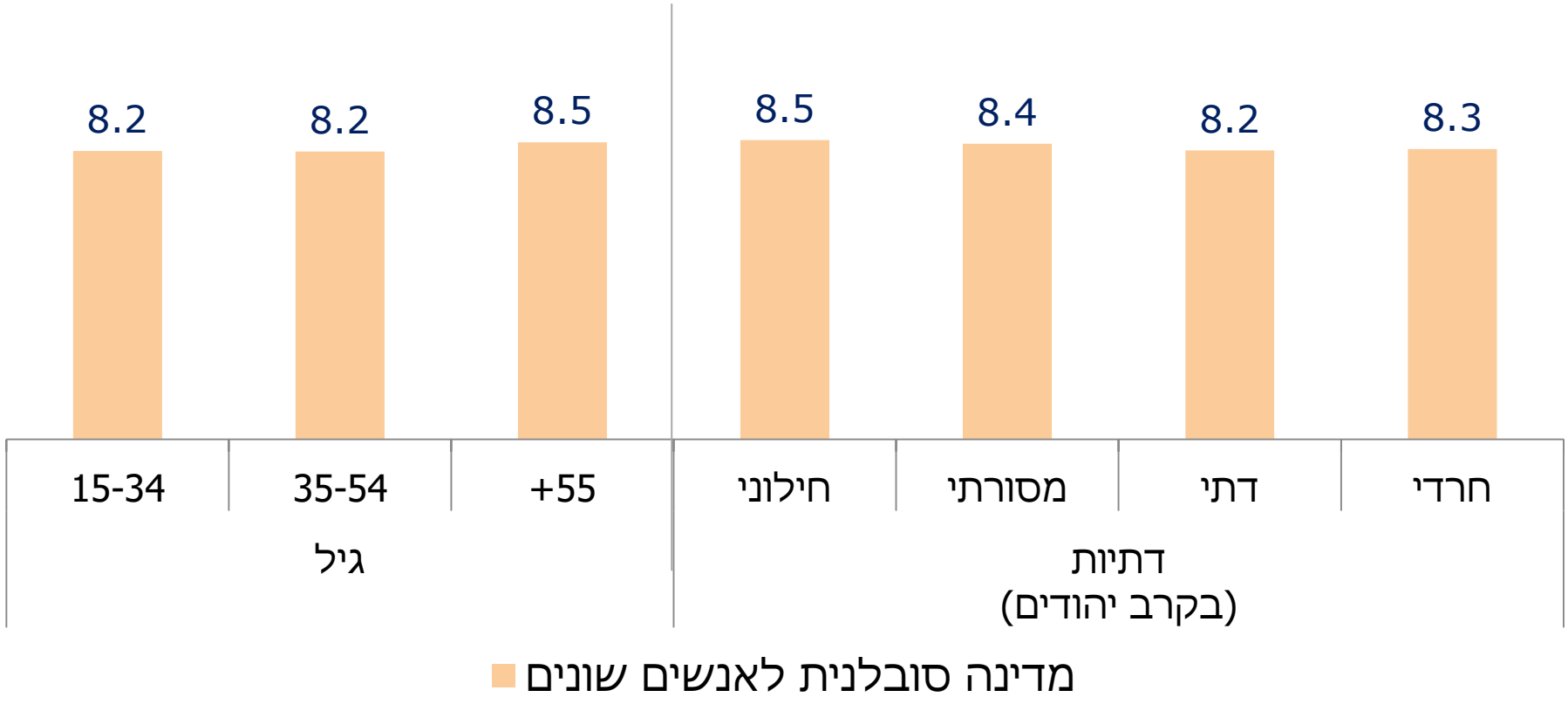

בסולם של 1-10, עד כמה חשוב לך שהמדינה בה יחיו ילדיך תהיה...? (ממוצע)

צביון רצוי של המדינה – מייצג – לפי גיל ודתיות

- ✓ עם העלייה בגיל ובעיקר בקרב חרדים, הסכמה רבה יותר עם כך שחשוב שישראל תהיה מדינה יהודית.

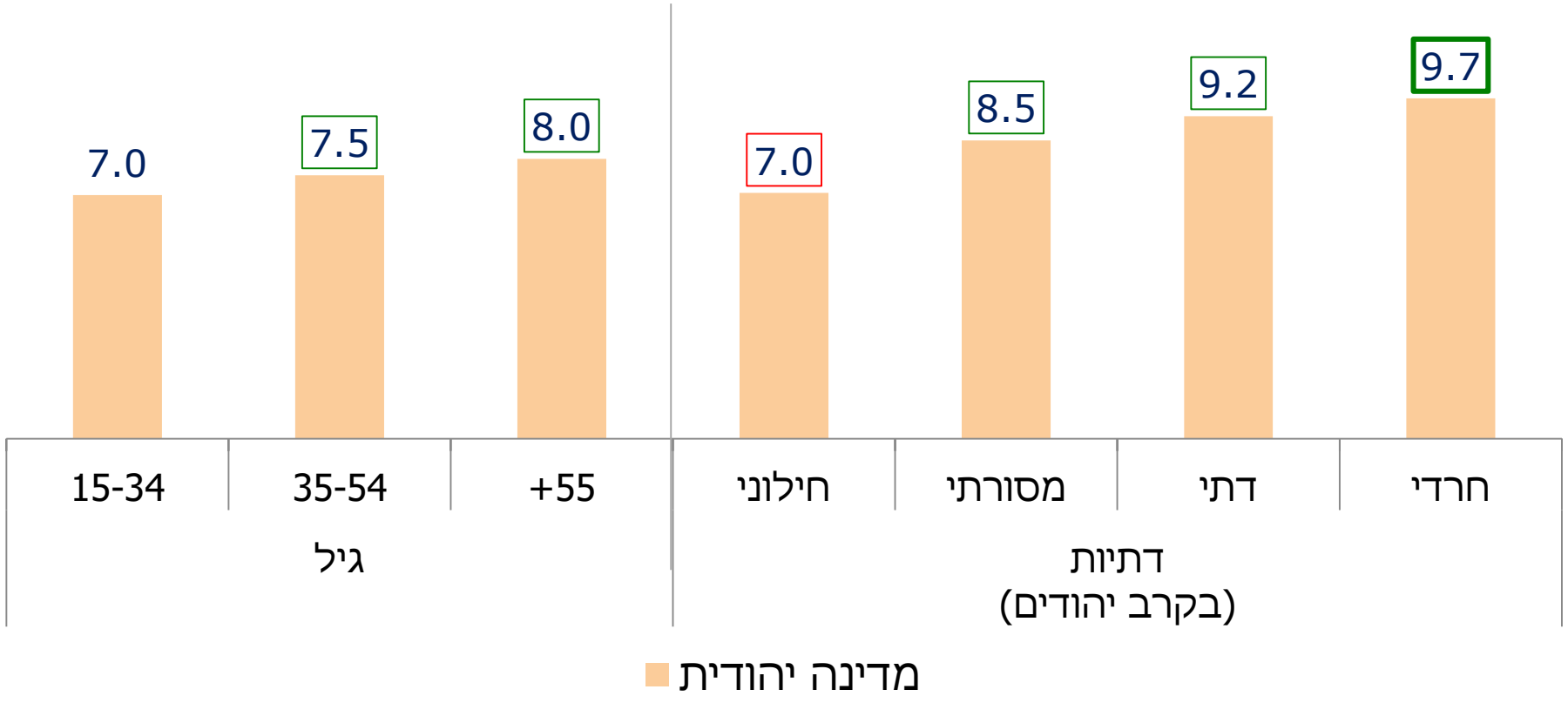

בסולם של 1-10, עד כמה חשוב לך שהמדינה בה יחיו ילדיך תהיה...? (ממוצע)

חשיבות ההיכרות עם האחר – לפי מגזר

- ✓ במדגם המייצג וכן בקרב היהודים והערבים, כשני שליש סבורים שההיכרות עם האחר סה"כ חשובה.
- ✓ ההיכרות עם האחר נתפסת סה"כ פחות חשובה במגזר החרדי בשתי הרמות, וברמה האישית – גם בקרב עולי ברה"מ לשעבר.

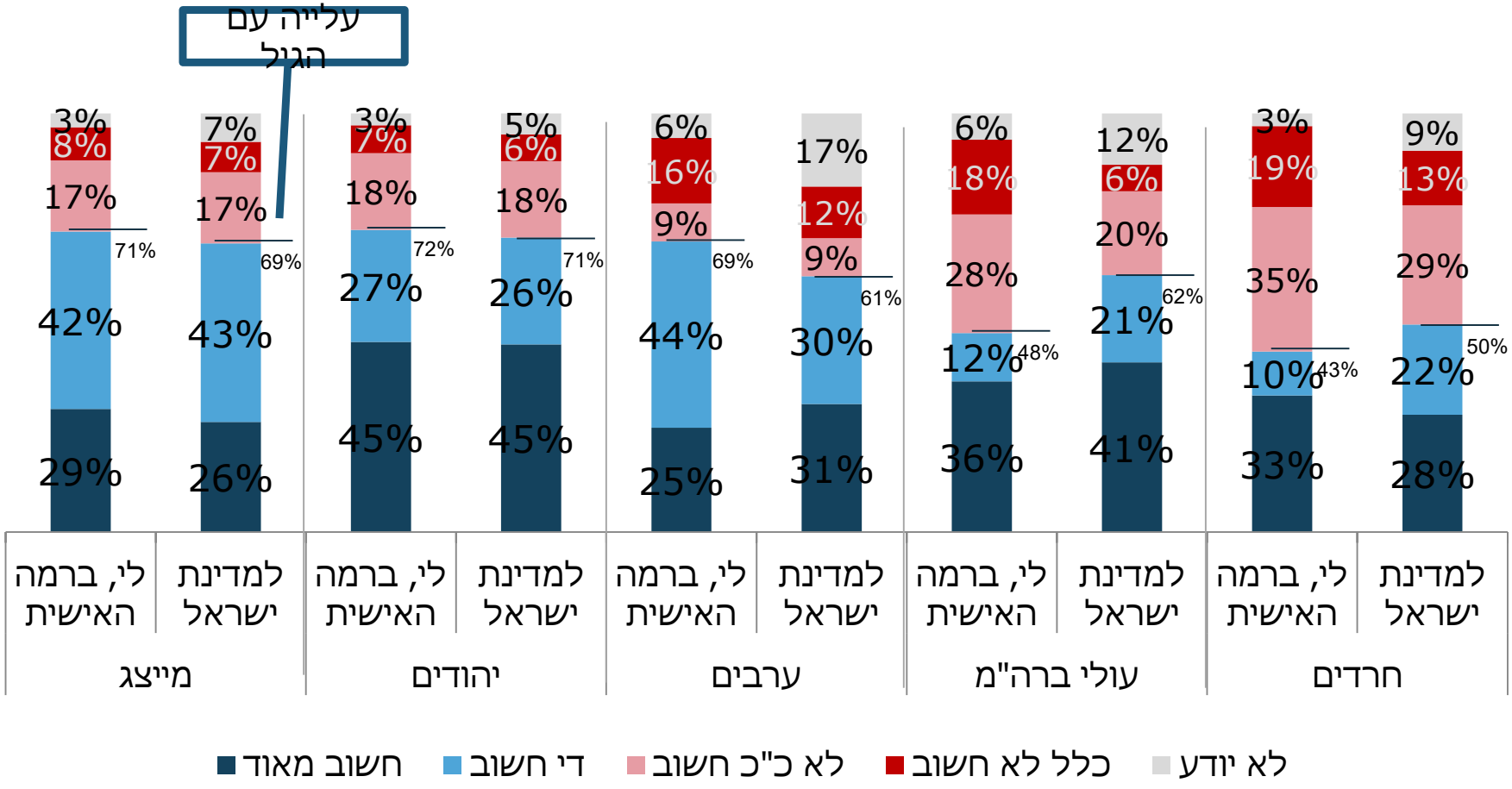

באיזו מידה חשוב או לך חשוב לך ברמה האישית שאנשים כמוך יכירו מקרוב קבוצות אחרות, שאינן דומות לך?
ובאיזו מידה חשוב או לא חשוב למדינת ישראל שאנשים כמוך יכירו מקרוב קבוצות אחרות, שאינן דומות לאנשים כמוך?

מדגם
ייעוץ ומחקר בע"מ

גורמים המלכדים את החברה – מייצג

✓ הגורם הנתפס כמלכד ביותר את החברה הינו האיום מבחוץ. אחריו – ההיסטוריה היהודית.

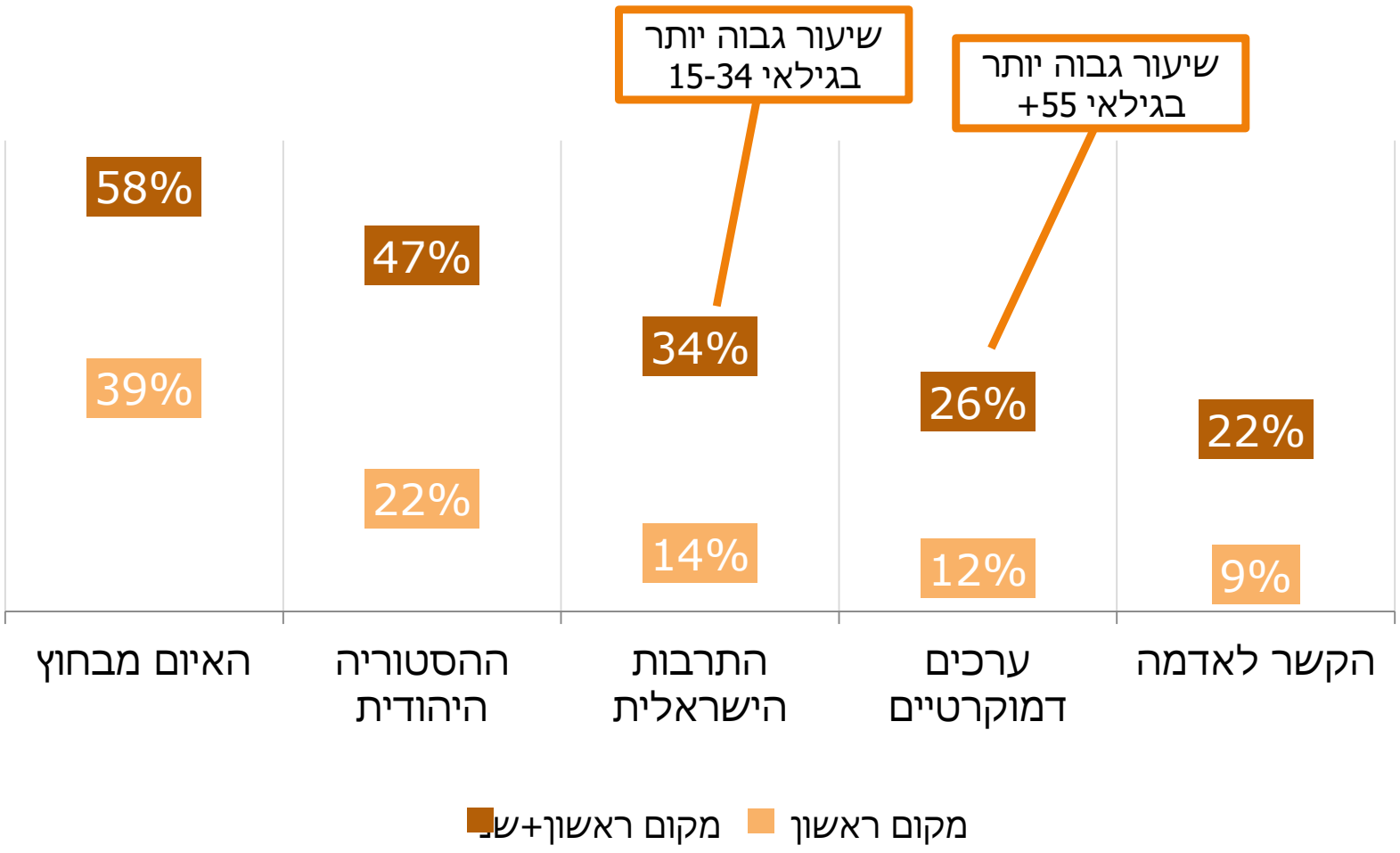

מבין הבאים, מה לדעתך הכי מלכד את החברה בישראל כיום? ומה במקום השני?

גורמים המלכדים את החברה – לפי מגזר – מקום ראשון

- ✓ ניכר כי האיום החיצוני וההיסטוריה היהודית נתפסים כמלכדים יותר בעיניי מגזרים מקרב האוכלוסייה היהודית, בעוד שהמגזר הערבי רואה בערכים דמוקרטיים ובקשר לאדמה את הגורמים המלכדים.

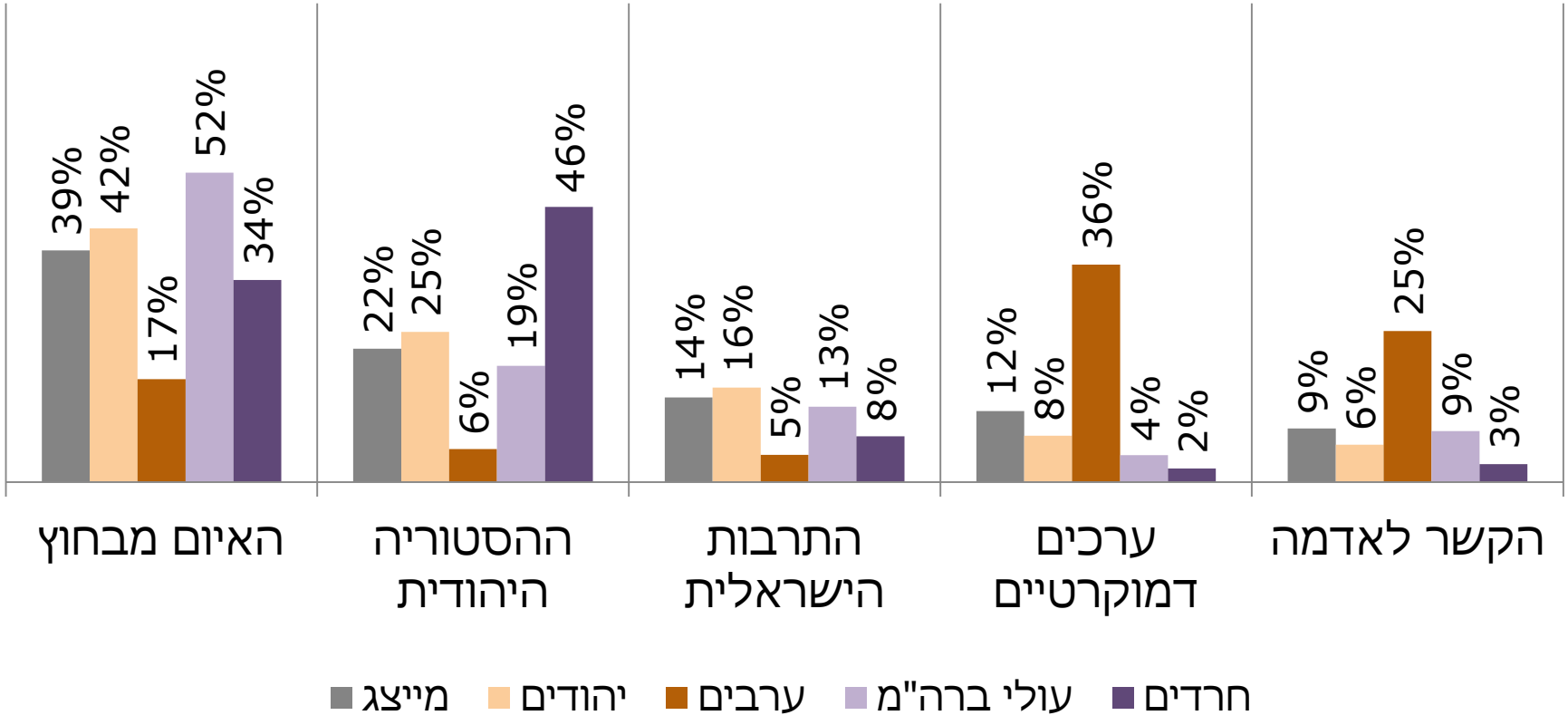

מבין הבאים, מה לדעתך הכי מלכד את החברה בישראל כיום? ומה במקום השני?

גורמים המלכדים את החברה – לפי מגזר – מקום ראשון+שני

- ✓ ניכר כי האיום החיצוני וההיסטוריה היהודית נתפסים כמלכדים יותר בעיניי מגזרים מקרב האוכלוסייה היהודית, בעוד שהמגזר הערבי רואה בערכים דמוקרטיים ובקשר לאדמה את הגורמים המלכדים.

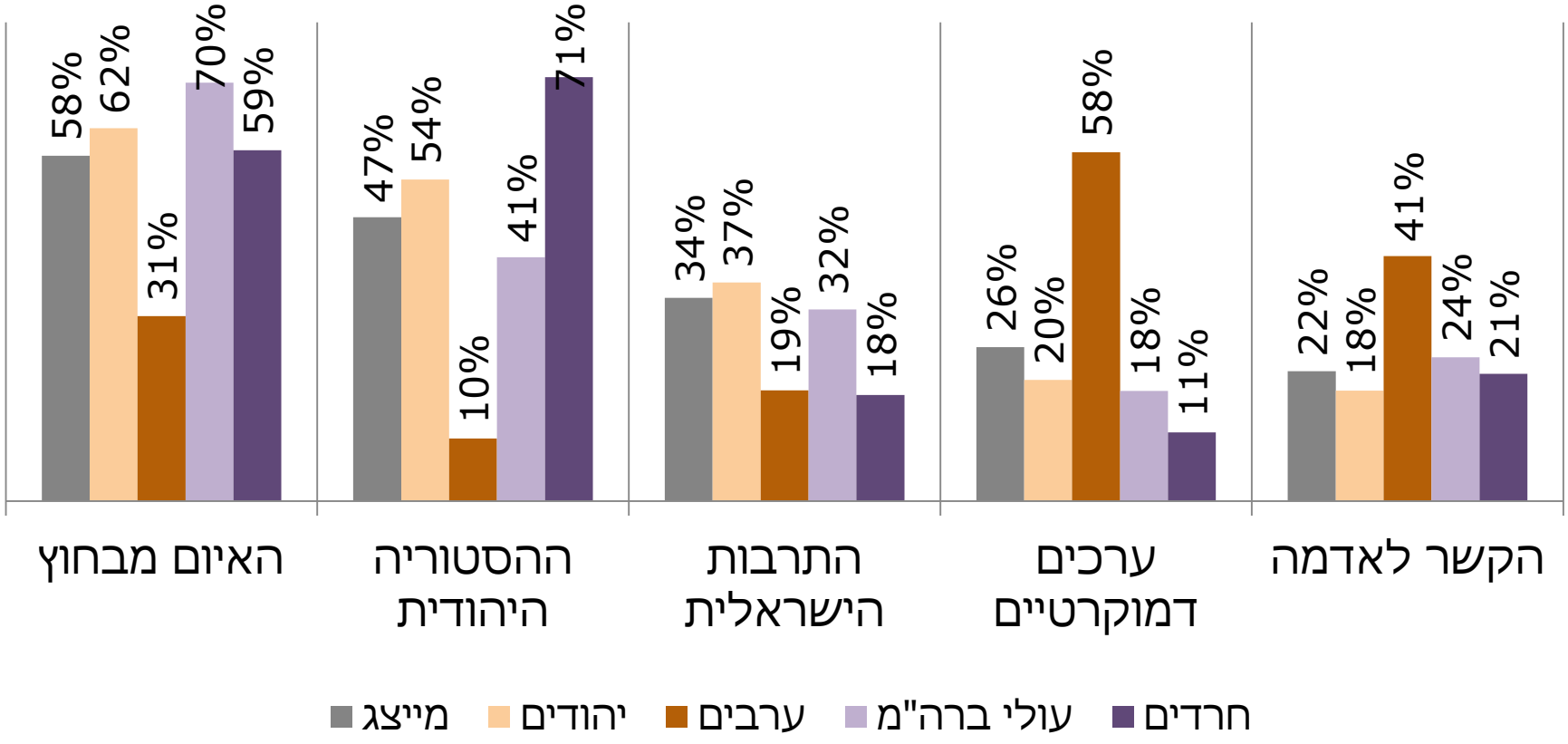

מבין הבאים, מה לדעתך הכי מלכד את החברה בישראל כיום? ומה במקום השני?

ממצאים מרכזיים – מחקר רשת

מתודולוגיה

- מערכת הניטור של Vigo סורקת בכל יום כמיליון פוסטים מערוצי המדיה החברתית: פייסבוק, אינסטגרם, טוויטר, יו-טיוב, גוגל+, בלוגים, פורומים וטוקבקים. הנתונים מפולחים בזמן אמת על פי מילות מפתח ופרמטרים מוגדרים מראש.

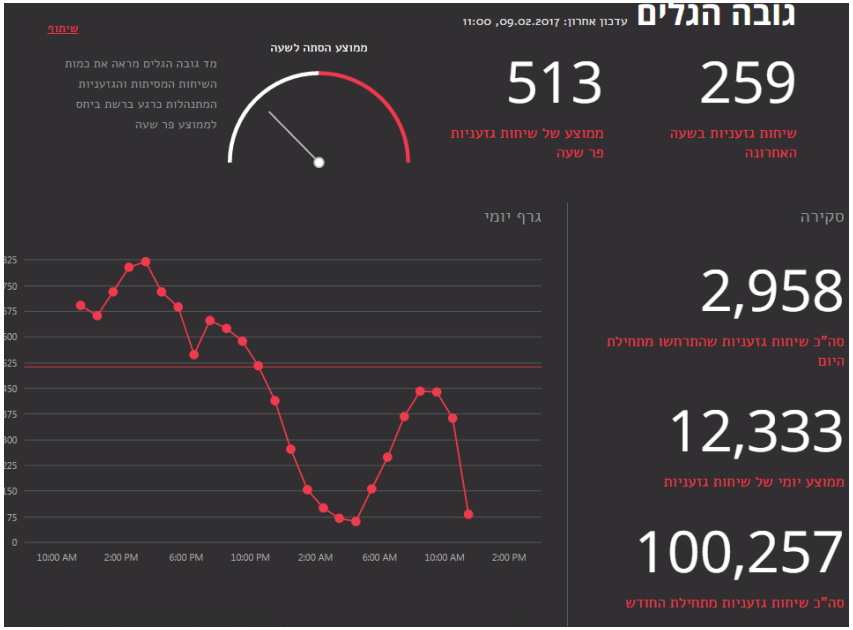

- מדד **השנאה** נוצר משיתוף הפעולה בין Vigo לקרן ברל כצנלסון, במסגרת המדד בוחנים האם הופיעו בכל פוסט אחד או יותר מרשימה של 250 ביטויים המהווים קללות, הכללות גזעניות או קריאות לאלימות. הנתונים מושווים למגוון של אוכלוסיות ומגזרים המופיעים במרחק של מספר מילים מהקללות.

Social Intelligence
מקבוצת יפעת

DATA
ייעוץ ומחקר בע"מ

תקציר הממצאים

בשנה האחרונה נרשמו 4.5 מיליון ביטויים אלימים/מסיתים ברשתות החברתיות בישראל, כמחציתן כוונו כנגד מגזר אוכלוסייה מגדרי, מגזרי, מקצועי ועוד. מרבית האלימות כוללת קללות ומעל רבע כוללת קריאה ישירה לביצוע אלימות ("צריך להרוג", "הלוואי שיאנסו" וכיו"ב) כנגד המגזר.

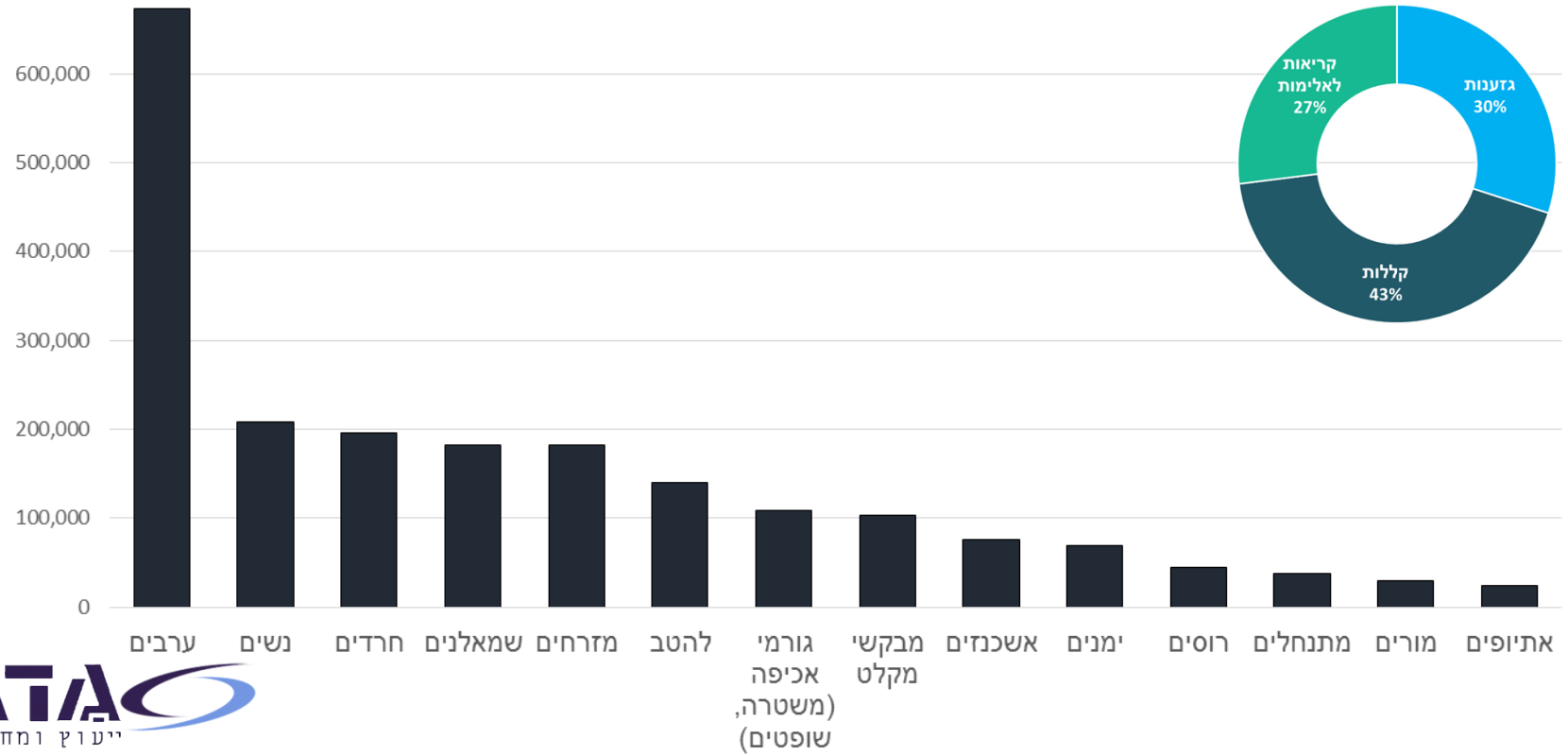

אלימות כנגד המגזר הערבי

- החברה הערבית והפלסטינית היא המגזר השנוא ביותר ברשת עם 675,000 הכללות, קללות וקריאות לאלימות בשנה האחרונה.
- היקף הקריאות לאלימות מושפע בעיקר מהאירועים האקטואליים במדינת ישראל: מחצית מהקריאות קשורות בנושאי צבא וביטחון שנסובו השנה בעיקר סביב פרשת אלאור אזריה. גם תחום הספורט מושך גזענות רבה, בעיקר נגד קבוצות ערביות (ובראשן "בני סכנין").
- התחום הפוליטי מוביל לקללות וקריאות לאלימות כנגד פוליטיקאים ואישי ציבור ערבים ובראשם חנין זועבי ואחמד טיבי שנתפסים ע"י הגולשים הימניים כ"גיס חמישי".
- השיח האלים מתנהל בעיקר ברשת הפייסבוק, בדיונים על פני עמודי החדשות או בפרופילים ובקבוצות ימניות. לא נמצאו פרופילים או קבוצות שתורמים להפחתת ההסתה ולשיח נקי.

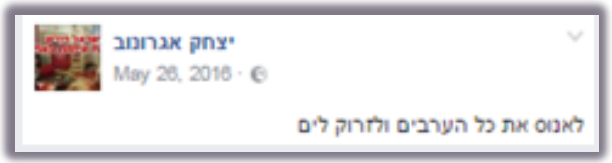

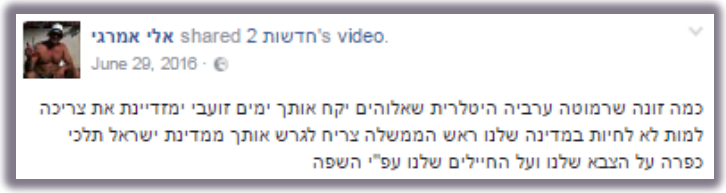

אלימות כנגד המגזר הערבי

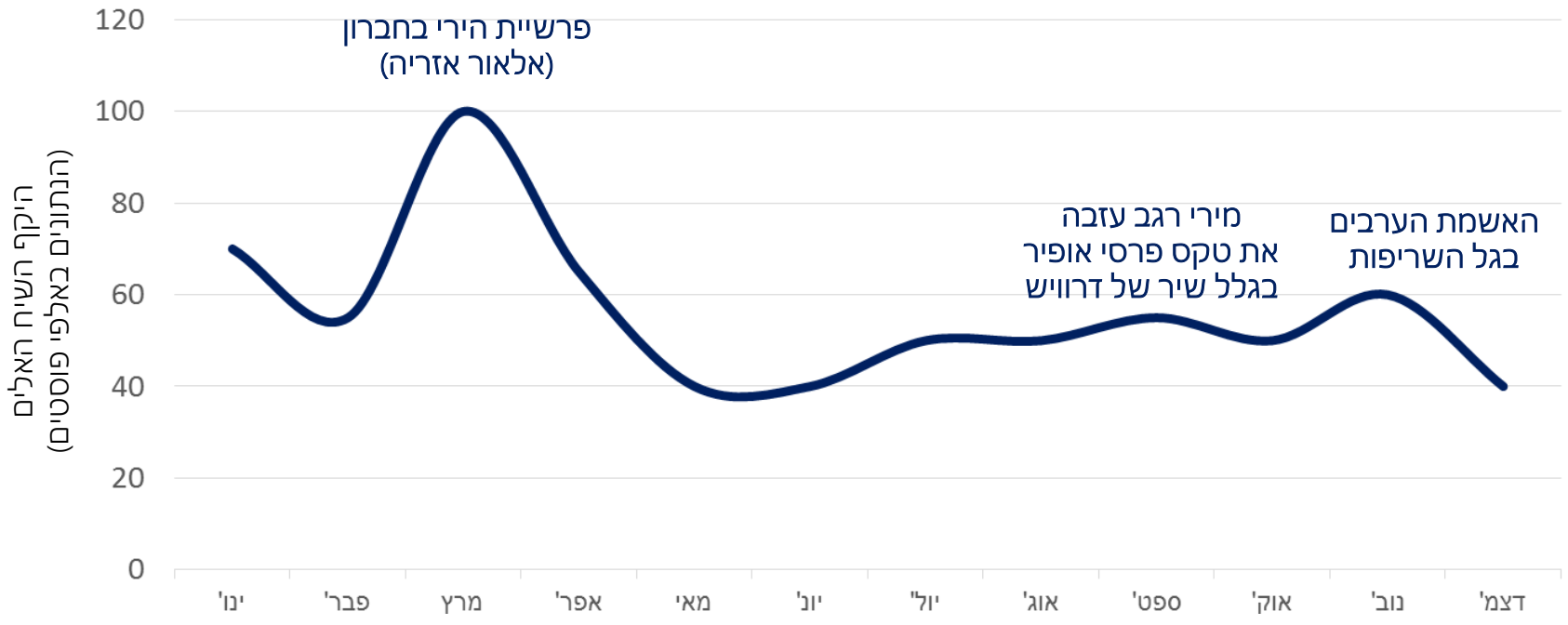

השיח האלים נגד החברה הערבית והפלסטינית גבוה לאורך כל השנה וכמעט ואינו מושפע מאירועים אקטואליים נקודתיים. שלושה אירועים יוצאי דופן העלו משמעותית את גל האלימות:

1. פרשת אלאור אזריה הובילה ל-150 אלף שיחות אלימות כנגד האוכלוסייה הערבית במהלך השנה
2. גל השריפות והאשמת הערבים בהצתות הובילה ל-40 אלף שיחות גזעניות ואלימות כנגד האוכלוסייה הערבית
3. היציאה מטקס פרסי אופיר והטחת האשמות של מירי רגב במחמד דרוויש הובילה ל-20 אלף שיחות גזעניות נגד דרוויש, תאמר נפאר והאוכלוסייה הערבית בכלל

אלימות כנגד המגזר הערבי

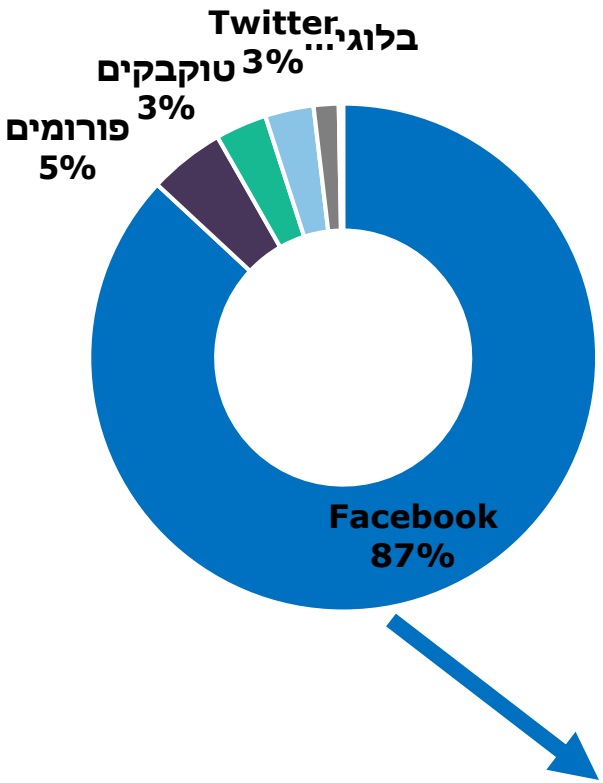

עמוד	היקף השיח
הצל	2397
רשת	1041
וואלה	984
באזנט	933
חדשות 10	771
חדשות 2	642
ערוץ 20	498
כיכר השבת	426
חדשות 0404	414
Nrg	405
Ynet	369
האמת של בנצי גופשטיין	360
ידיעות אחרונות	324
הצינור	318
ישראל היום	309
רוטר.נט	306
שקרים של שמאלנים	282
אמיר חצרוני	273
תומכים בכיכר הימין	264
הארץ	255
כולנו נגד חנין זועבי	243
השואגים לימין	231
זהבה גלאון	222
הפרעה 0מאלנית	219
מירי רגב	204
נאבקים למען עתיד ישראל	192
פרובוקטור	189
שלי יחימוביץ'	177
ערוץ 10	174
נפתלי בנט	165
בנימין נתניהו	144
איילת שקד	138
ענת ברקו	135
לישון עם האויב	132
החזרת הלאום היהודי	120
הסברה ישראלית	117
שרון גל	108
דב חנין	105
ישראל נגד בצלם	102
בצלם	100

87% מהשיח האלים נגד החברה הערבית מתנהל בפייסבוק. שליש משיח זה נרשם ב-40 העמודים הבאים:

- 16 עמודי חדשות, בהם התגובות על האירועים האקטואליים הופכים לשיח אלים כנגד החברה הערבית (יש לשים לב כי בין עמודי החדשות צוינו גם עמודים המזוהים עם הימין כגון: "ערוץ 20", "כיכר השבת" "0404", "ישראל היום" ו"רוטר")

- 14 עמודים של אישי ציבור או קבוצות המזוהות עם הימין כשבראשם בפער ניכר דף הפייסבוק של "הצל"

- 8 עמודים של פוליטיקאים: 5 המזוהים עם הימין ו-3 המזוהים עם השמאל

- 2 עמודים של איש ציבור וארגון המזוהים עם השמאל ובשל כך סופגים אלימות ושנאה כנגד החברה הערבית

אלימות כנגד נשים

- אלימות מגדרית סופגת הד גבוה ברשתות החברתיות ומוזכרת בבמות רבות. עיקר סופגות האלימות הן דוגמניות (ובראשן בר רפאלי וגל גדות) ופוליטיקאיות (מירי רגב, זהבה גלאון, איילת שקד, שלי יחמוביץ', תמר זנדברג ועוד).
- 76% מההתייחסויות הפוגעניות לנשים מתבצעות בצורה ישירה, בגוף שני. מרבית הקריאות משתמשות בדימויי גוף ("כוסית", "מכוערת", שמות איברי מין או בקריאות לביצוע הטרדות מיניות ("הייתי .... אותך").
- למעלה מ-90% מהקריאות נרשמות ע"י גברים, מרבית צעירים.

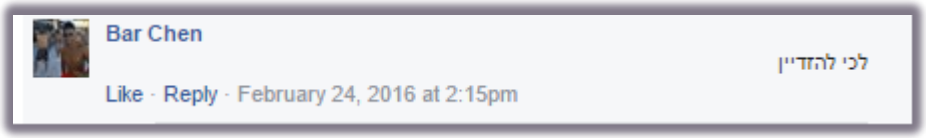

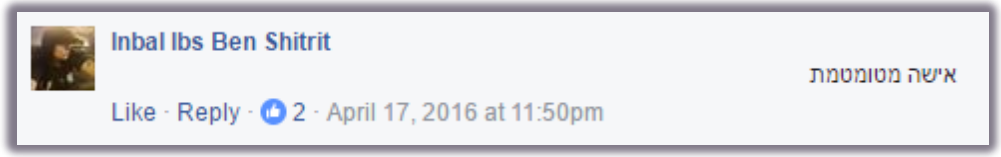

אלימות כנגד נשים

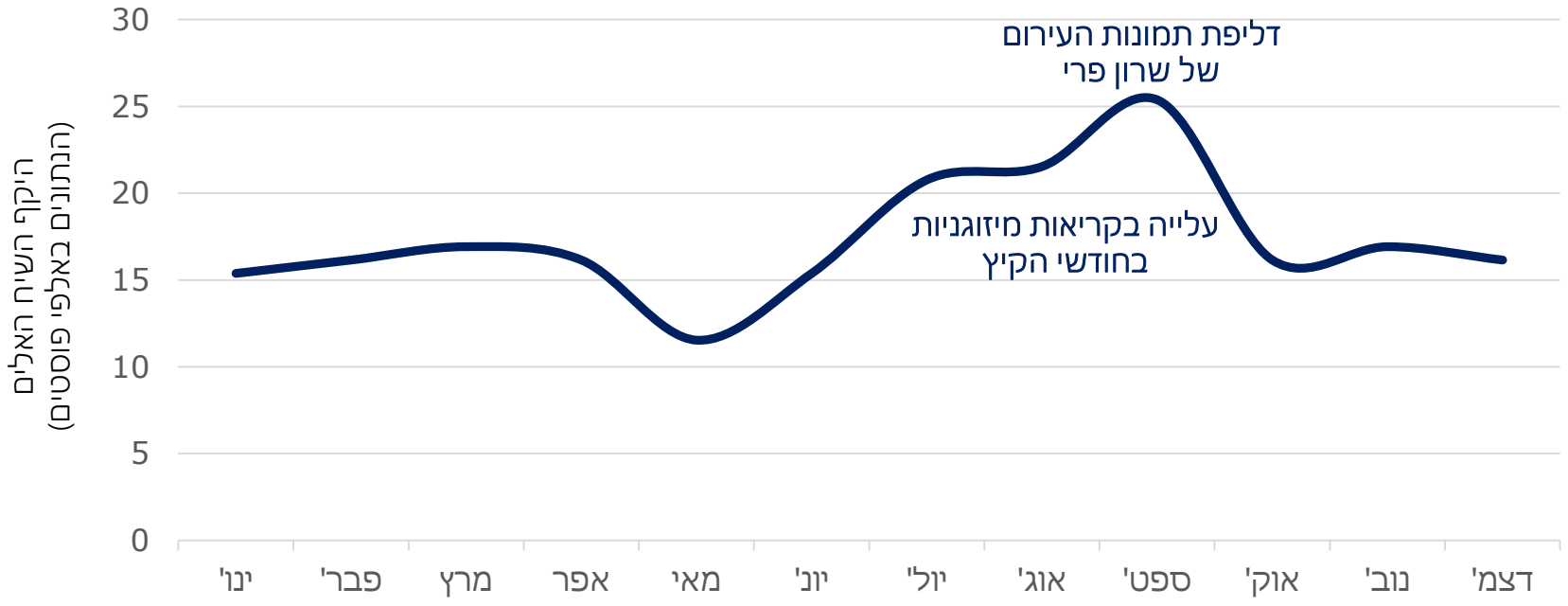

השיח האלים כנגד נשים גובר בעיקר בחודשי הקיץ, עם קריאות מיזוגניות רבות יותר המעירות על נשים, איברי מין או קריאות לביצוע מעשים. היקף השיח הגבוה ביותר השנה נרשם סביב דליפת תמונות העירום של שרון פרי והשיח אודותיהן ברשתות החברתיות.

אלימות כנגד חרדים

- ברשת קיימות עשרות קבוצות וזירות היוצאות נגד הכפייה הדתית. הפעילים בקבוצות אלה משתייכים לרוב לשמאל החילוני הליברלי או לחוזרים בשאלה היוצאים נגד הקהילה שפעם השתייכו לה. השיח בזירות אלה מתפתח לא פעם לקריאות אלימות.
- עיקר הקריאות כנגד המגזר החרדי מתמקדות בהיותם נטל על הכלכלה, על חוסר הגיוס לצה"ל ועל פערי ההשכלה. הקריאות הנפוצות ביותר כנגד חרדים הן: "בטלנים", "פרזיטים", "עלוקות" וכיו"ב.

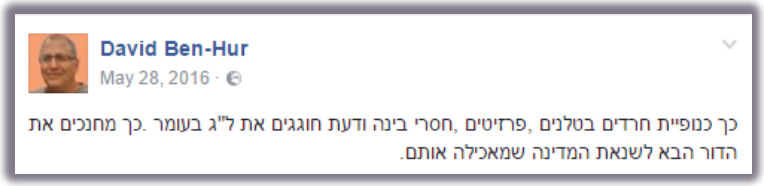

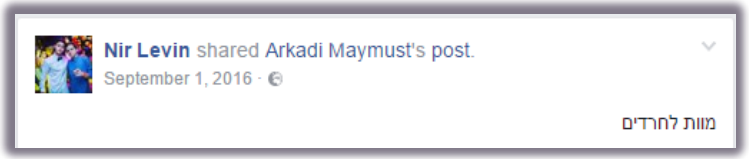

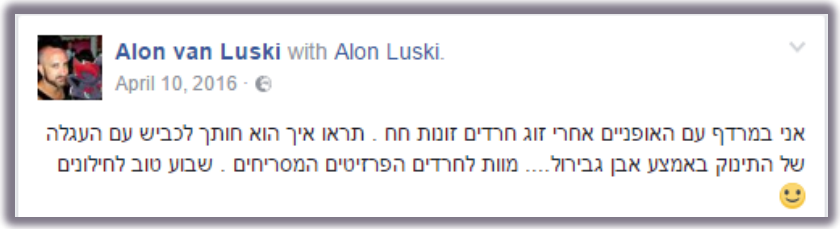

אלימות כנגד חרדים

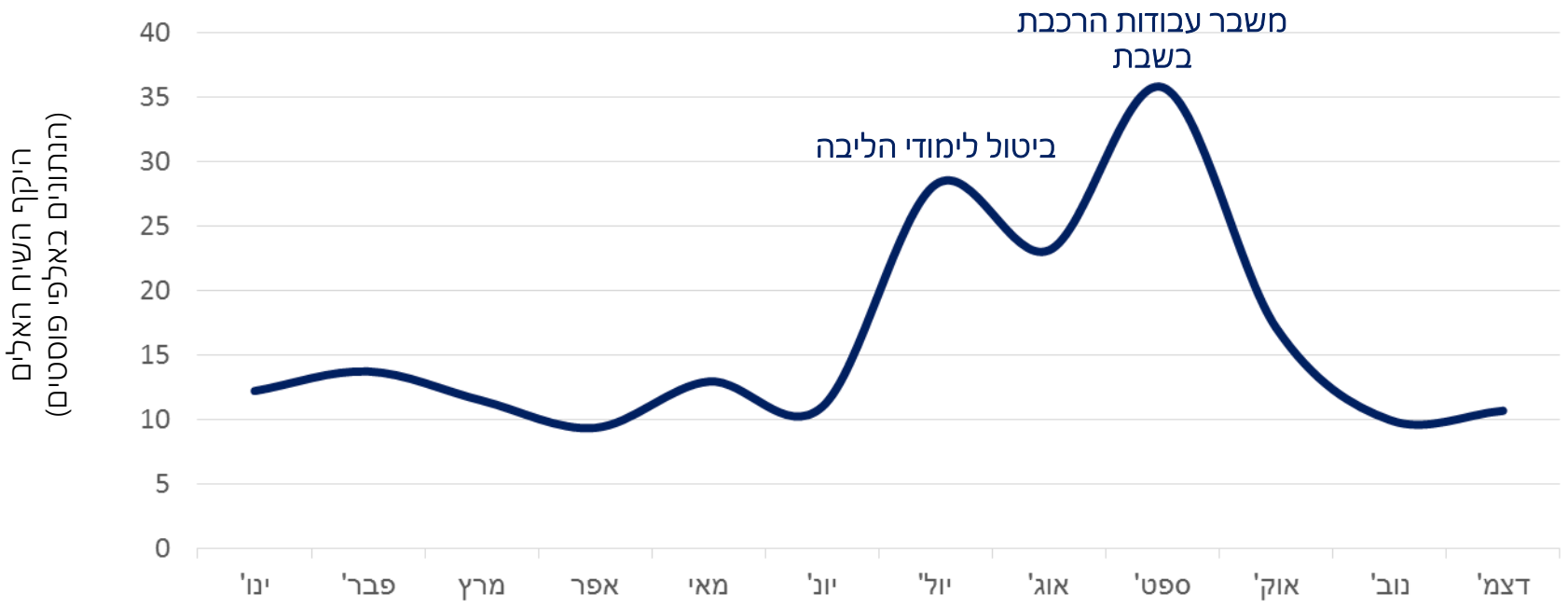

לאורך כל השנה נרשם שיח אלים סביב סוגיית גיוס החרדים והשוויון בנטל, אולם שיאי האלימות נרשמו בעיקר על רקע סוגיית ביטול לימודי הליבה ומשבר העבודות ברכבת שגרם לשיבושי תנועה עצומים.

אלימות פוליטית (שמאל וימין)

- האלימות הפוליטית מתנהלת בכל רחבי הרשת ובעיקר בדפי הפייסבוק והטוויטר של פוליטיקאים, ארגונים פוליטיים, בתגובות לדפי חדשות ובפרופילים אישיים רבים.
- האלימות נגד השמאל גבוהה יותר ומתקשרת לא פעם לאלימות נגד המגזר הערבי. ברשתות החברתיות נהוג לראות ב"שמאל" קללה שמוצגת לא אחת כ"סמול" (small) או 0מול (אפס).
- משתמשים רבים מתנגדים להתלהמויות וקוראים לדיון/שיח פוליטי שיחליף את האלימות, אך הם בטלים לנוכח היקף השיח הפוגעני בין המחנות.

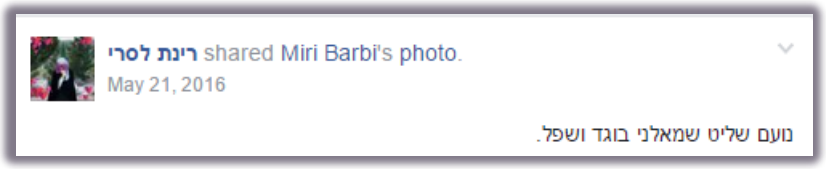

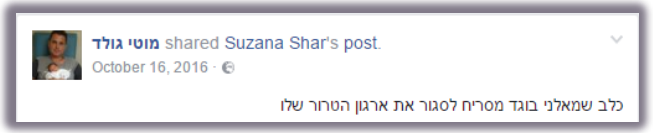

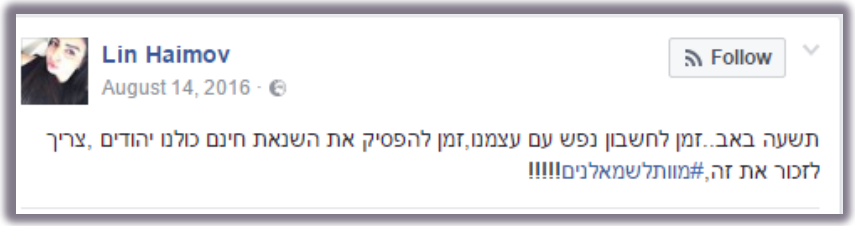

אלימות פוליטית (שמאל וימין)

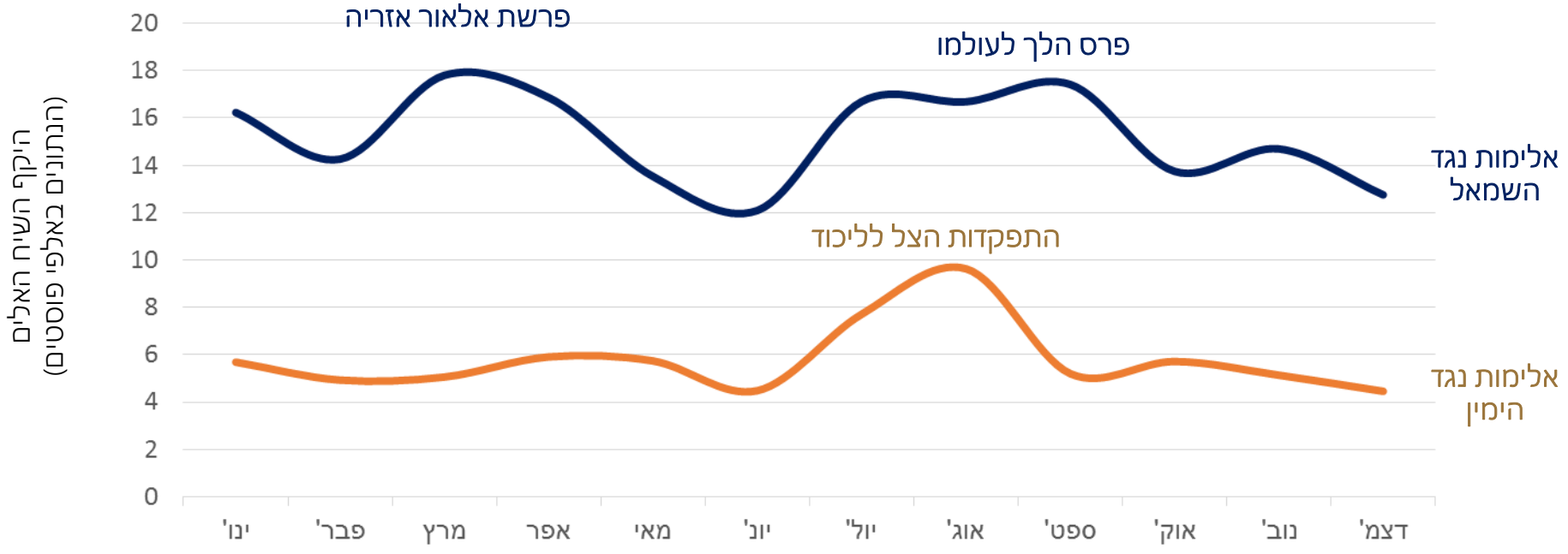

היקף האלימות נגד השמאל גבוהה פי 2.5 מזו שנגד הימין.
מעניין לראות כי שיאי האלימות נגד' כל אחת מהמפלגות נובעים מאירועים אקטואליים שונים, כאשר המתח בין 2 הקבוצות נמשך בעיקר סביב פרשת אלאור אזריה.

אלימות עדתית (מזרחים ואשכנזים)

- היקף האלימות העדתית נמוך משמעותית משסעים אחרים בחברה הישראלית והוא נמצא בירידה מתמדת בשנים האחרונות. עיקר השיח על דפים של פוליטיקאים ואישי ציבור המזוהים עם עדה כזו או אחרת.
- השיח האלים כלפי מזרחים גבוה יותר מהשיח האלים כלפי אשכנזים. זהו נתון מפתיע, שכן התפיסה הרווחת היא שדווקא המזרחים הם אלימים יותר מהאשכנזים ברשתות החברתיות.

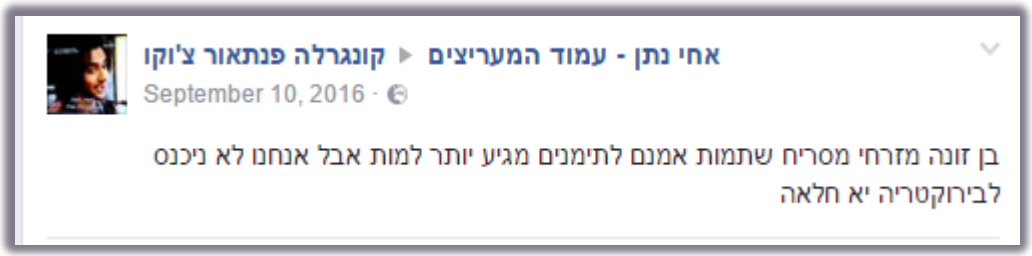

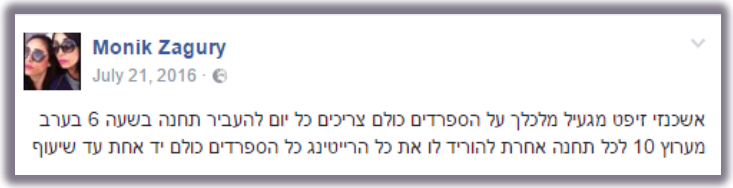

אלימות עדתית (מזרחים ואשכנזים)

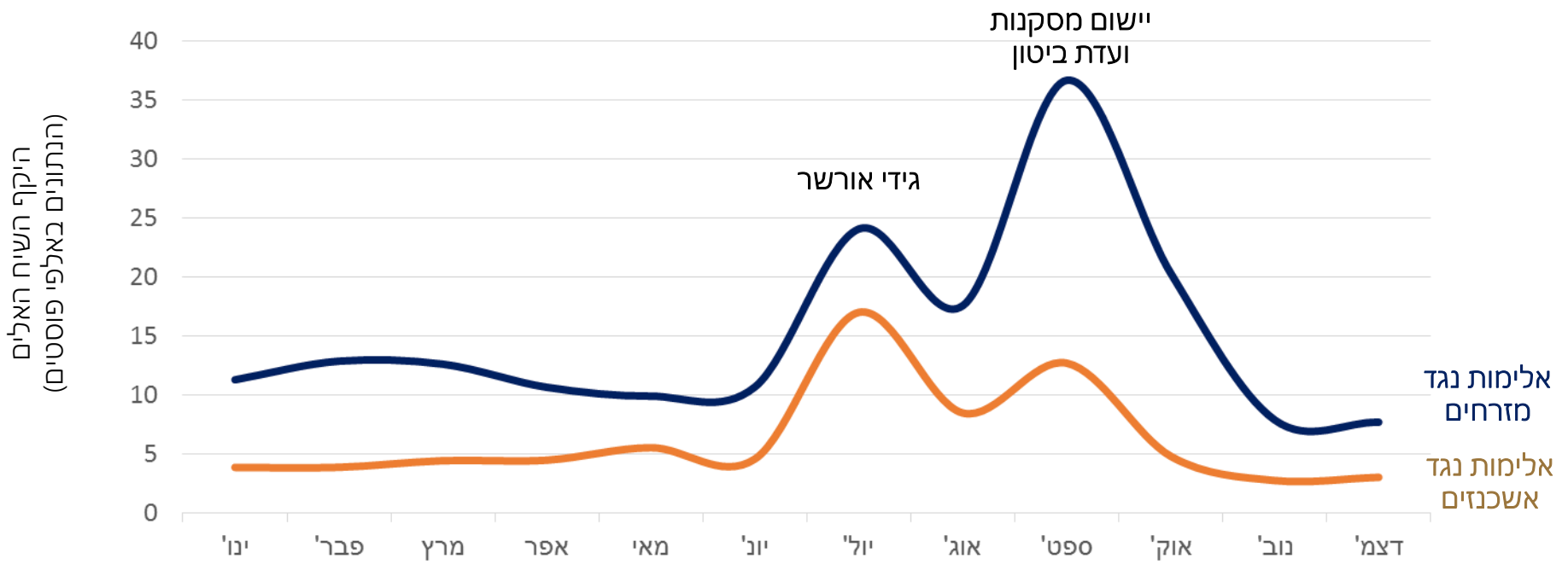

אירועים אקטואליים מעלים את האלימות של אשכנזים כנגד מזרחים ולהיפך.
למרות זאת היקף השיח האלים נגד מזרחים גבוה פי 2 מהשיח האלים כנגד אשכנזים.

מגזרים נוספים

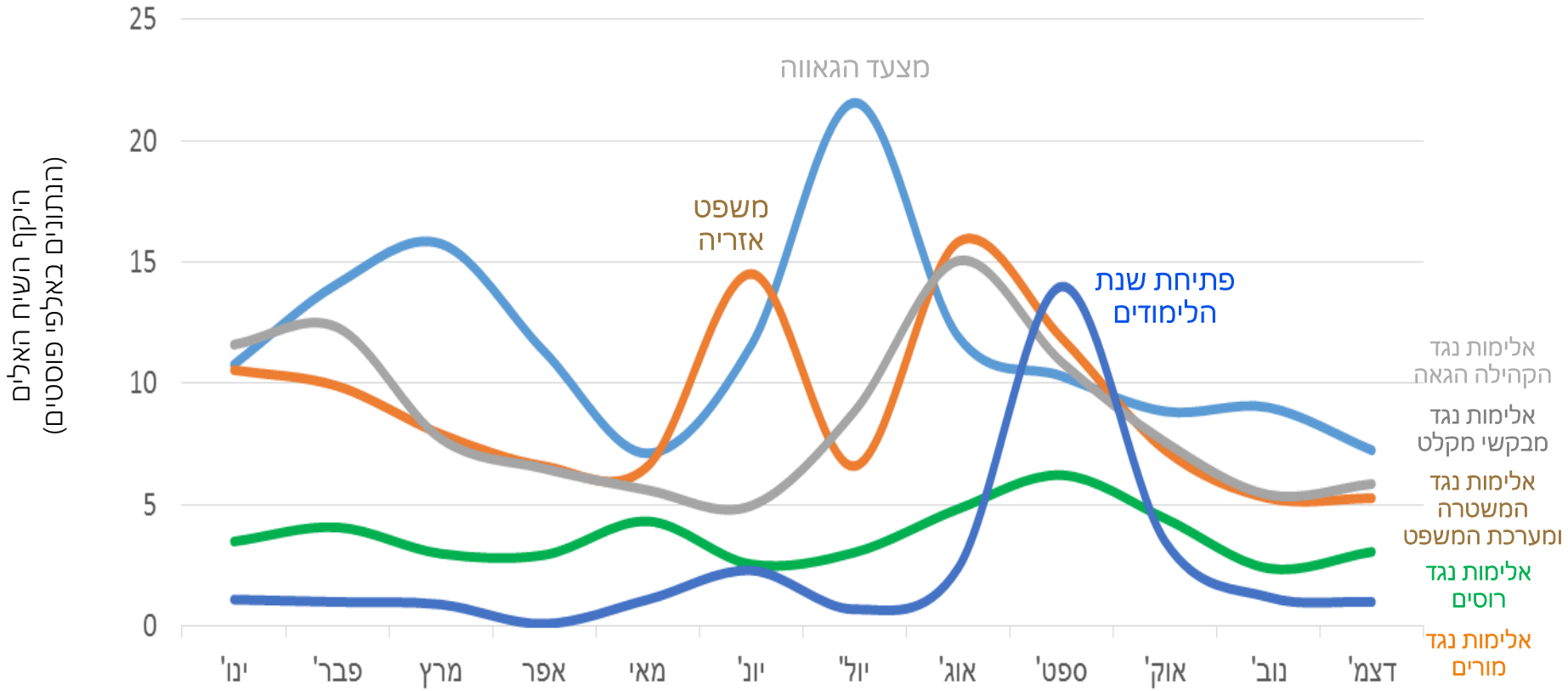

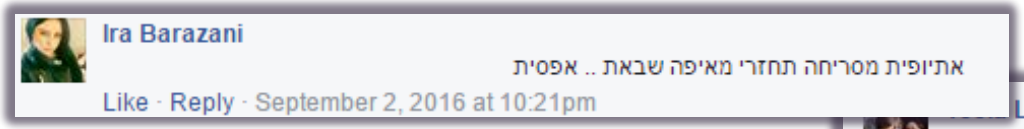

גדגם
ייעוץ ומחקר בע"מ

סיכום ומסקנות

- השיח ברשתות החברתיות בישראל עמוס בביטויים גזעניים ואלימים כנגד מגזרי אוכלוסייה רבים ומגוונים. ביטויים אלה הפכו למקובלים ברשת: הם נכתבים מפרופילים מזוהים, מבלי שהכותבים ירגישו פחד או אי נעימות משימוש בהם. כמעט אף פעם לא מתבצעות פעולות רשמיות (תביעה, מעצר וכיו"ב) כנגד הכותבים ולכן לא קיים דחף או רצון לשנות את רשמת השיח.

- חלק ניכר מהשיח הוא תלוי אירועים אקטואליים ולכן מתנהל על גבי דפי הפייסבוק של אתרי החדשות, פוליטיקאים וסלבריטאים מובילים. אלה לא עושים דבר כדי להפחית את השיח האלים (לדוגמא: מחיקת תגובות אלימות, השעיית גולשים וכיו"ב).

- יש לציין כי הכותבים האלימים ברשת מייצגים את רוב מגזרי האוכלוסייה: נשים וגברים, צעירים ומבוגרים, תושבי המרכז והפריפריה, ימין ושמאל, מזרחים ואשכנזים. כולם משתתפים ומעודדים את השיח האלים.

- כמעט ולא נמצאו ברשת אישים או זירות הקוראים להפחתת השיח האלים או להקטנת השסעים החברתיים.